

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחות הר"ן כח)

על ידי
לימוד
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצתו אמונה)

פרשת וישב תשפ"ו

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פאדק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

היכל הקודש

בלומינגדאו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

גורפס ע"י

קורן הדפסה
היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

[illegible]

למטה שנתנן למעלה ולא פליג רבי יהודה אע"ג

וְיִיחִידָה מִיָּדָי לֵהֱשֹׁר פְּסוּלִים מִהֶבֶל: שָׁרִיר לֵךְ כֶּשֶׁר. כֶּשֶׁר. שָׁרִיר עֵלָה לֵךְ אִדָּה: שָׁרִיר לֵךְ כֶּשֶׁר. בְּמִיּוֹרֵם. שָׁאֵם עֵלָה לֵךְ אִדָּה: שָׁרִיר לֵךְ כֶּשֶׁר. יִשְׂרָאֵל. נֶגֶן כֶּשֶׁר שְׁלֵמִים וְהֶאֱחָלֵךְ לִשְׁנֵי יָמִים: וְיִצְחָק וְיִצְחָק דְּאִיּוֹרֵם וְיִצְחָק וְיִצְחָק דְּרִשְׁמֵם אֲבָל יוֹדֵעַ דְּכֹסֶל רַבִּי הוּא וְהוּא דִּפְנֵי לֵךְ תִּלְתָּא פְסוּלֵי מַחְלָתָא מִיַּעֲשֵׂי וּמִסְתַּבְרָא לְמַעֲשֵׂי יִצְחָק דֵּינֵהּ מִדְּנִשְׁתֵּשׁ חוּץ לְמִנְעֵה דִּשְׁבָּחֵהּ לֵךְ רִצְחָא אִפְּלוּ בְּפִנִּים מִצְרַעָה לִפְגוּלָה לִיעֲשֵׂה רִצְחָא דְּחוּץ לְקִבְרֵית צִיבֹרָה. כֶּשֶׁר: כֶּשֶׁר. דִּבְרֵי שְׁלֵא בְּחִבְשִׁי. נֶגֶן לֵךְ אִמְרוּרֵם: מִדְּרַב שְׁבַחֲשִׁי. לֵךְ בִּבְשֵׁר חוּץ לְמִנְעֵה מִיּוֹרֵם דְּבִמָּה שָׁאֵן שֵׁן מִחֲרָצֵה: מִיּוֹרֵם לֵךְ. לֵאסְפֹּחֵה לְדִבְחָה: הַשּׁוֹשׁ בְּחִמָּה בְּלִילָה בְּפִנִּים. וְהוּעֵלָה אוֹתָהּ בְּחוּץ חִיב עֲשֵׂה מַעֲלֵה בְּחוּץ וְאִפְּלוּ לֵךְ יִחִידָה דְּאִדָּמָה אֵל עֲשֵׂה בְּפִנִּים תִּרְדֵּי וְהוּא מִיַּבְעָה דְּחָךְ דְּאִדָּמָה עֵלָה לֵךְ אִדָּה דְּחִיב עֵלָה תִּלְתָּא מִבְּרַחֲמֵינֵי 'פ'.

השוחט (לקמן דף קיא:) דהא מתקבלין בפנים אלא אפילו הך לר' יהודה חייב:
לא

עשה למטה ולעיל קומקין כל בגמי מביצור ולא במליקה ומייתי מניה ראיא לדרום וגבי דרשי דרשים חדשיס פסולו בקדש א"כ א"פ שנעשית המליקה בהכשר שהיה במקום שחיתס את החשבון פסולו בקדש לרבה עד דאחתיב רב יוסף אלמא בשחיטה לבדה בהכשר לא חשיב לרבה פסולו בקדש ומיהו יש לדמות פסול מיציז לפסול שחיטה יותר מקבלה כיון שבמיציז הוא ממצה ומרמיז על גוף וזקן מובו שערטה בשחיטה: **ומציצא** את כל שלא היה פסול בקדש. ברש פירי דופן דופן (גדה דף גמא). משמע על אדא צמיצור איך אירא לפסולו בשתן חולין אלא לפסולו לאחר שהדקדשו ורובע ורובע ורובע ורובע שדאן ארס דאס רוב שדאני שלו ויל דארייז בקדשים קלים ואליבא דר' יוסף הגלילי דאמר מציצא בעליה ואלא כן מפרש פברא בחרא (למקמך דף קר). וא"ת אתנן ומחרי א' לאורו וקדושתו כן לזונה ובקדשים קלים כרבי יוסף הגלילי וא"ל חזן כדרדשיה בשלחא לך חאמורין (תמורה דף ל) לכל נדר פטר לגדור וי"ל בבדמית קדשים מעוברת נתן לה העובר וקסבר חולדות קדשים בהוייתן הן קדשים לאחר שיצאו לאורי העולם וממ' הוי כללאר שהדקדש כיון דקדשי אגב אימיה כן וב' בחרא (למקמך דף קר). קרי לה ריהא לפתח אהל מועד א"נ' דדיי חולין ש' עתה יציאתו וכלאום ויצא דופן חולות קדשים הדרבם כ' יצא דופן (גדה דף גמא). פ' בקנטרס דל'ג בהוייתן הן קדשים ולפי מה שפירשתי ינאח וע"כ ה' שמעינן לרש' סוקס ד' חשטה (כריתות דף כב). דקסבר בהוייתן הן קדשים מה אמר דאלו עולו וגם משום הן דאתנן מחזירי דשמעתין ואלא נשכחת לה אלא כלולות קדשים בהוייתן הן קדשים באן סוקס ד' חשטה ואלא נשכחת לה בקדשים חולות וכו' ואלא חזקיהו בע' דקסבר בהוייתן קדשים לא חל על חולות קדושה כלל כדתנן פרק ביצד מערימין (תמורה דף כב): רשב' אומר ילדו טומטום ואגדורגוטא אין קדושה (וחלה עליהן קדשים בהוייתן וזון) קדשים ולא חלה אפילו קדשים דמיס וי"ל דמקדשין כולן קדושה חלה וקשה על ר' ש' דסבר בהוייתן מנותני טוהן מותרה (דף לז) אלא הקבירין קדשים שהפילו וכלא הכי קשה משום בחלז דחתי בהדיהי דשמענן דלא פליגי עלייהו ר' א' על חולין ששטחו עשאוהו קדושה ואלו קדושה חלה עליהן כן דסבר בהוייתן קדשים כמ' טומטום ואגדורגוטא וגם כשר בחלב אמר ר' ש' דמותר בהנאה פ"ב (בבבבב דף כז): א"ל אמאנו וז' קבירה וז' דפליגי עלייהו ר' ואלא ילדוהו קבירה א"ל דקסבר שהפילו מותר דקבירה דקדושין משום דאזי הו' בר קיימא וז' חזן לקהירא לחכי לא דמו לטומטום ואגדורגוטא ודכי צריך לפרש שיליה בחמה המקשה (וחולין דף עו). גבי הפילה שליא במקדשים חקבר ומפרש טעמא משום דרובא בר הקדש הוא וקשיא לר"ת אי סבר חולות קדשים ממני אמן קדושין אפילו כולן קדושין ואזי סבר בהוייתן קדושין אין חלה קדושה על שום דבר ולא חזי לקהירא כדאמר רשב' גבי טומטום ואגדורגוטא א"ל י' תפלים ערפי' כיון דאזי הו' בר קיימא וז' חזן לקהירא חולת דעליהו קדושה חיתה (דאמרן) ותם ורובא בר מקדש לאפוקי טומטום ואגדורגוטא: הגדה יצא חשד יוצא שר' בבמה. יצא דאריז שחור ואומקא בארזי אלא דרס פסול ר' יחידה וא"ת מהאי טעמא נמי יתלכשר יצא דרס י"ל דהכשר עד חומר ולא ילפינן מנבמה א"ל לא נמצא לו חשד בפנים ועוד י"ל בבמה חי הו' בהכשר ואזי' א' דארימורין ילפינן ליה בהכשרי מוכבשרו ע"כ חזן תורת מידה דס' המזרח א' ילפינן בדפרישטל על פ' אלפינו מקומן דף גא. דל' (הפכ) דרייך רב' דהלד בבנין בא חזיר ומלמד בבנין אב מדילפינן לן תמה מלן דארימורין ולן דארימורין מלן דבשר ואנאי גילף דם שנפשל בשקיעה תחמה מארימורין דכשרין דלא מיפסלי אלא בעמוד השחר וכו"ת משום דלן ברם אחי' עמוד השחר א"ל מני מבר מארימורין מה בך בא א' מצינו פסול עמוד השחר עד כלל ועוד כיון שזמננו דאורז שנפשל א"ל ידי אין חולוק הן שקיעת חמהה לעמוד השחר יאד א' חתמא בתי' לא ברם שתי' לזנת מנין אתא א' כיצאנו ב' בבשר אלא דהאי לא מגרינן דם דהכשרו וחלכי שמייה ליה בנין בא מנבן א' אל מצי' למילף אלא מלן דעמוד השחר דארימורין ולככי נמי לא כילל חזן לזמנא לן ב' דתם וארימורין כשר שדתי' לן כשר בבשר ולכך נמי אצטריך למימר חזן למקומו חוליא ואיתקש חזן לחזן לזנת אלא מצינו חוליא וכשר בבמה בן כולל פסולין לא מכשר אלא בהנך דחוו לעבורה ציבור אבל זו לא אף על גב דכשר בבמה ומיהו אשכחן דילפינן מהכשרו ברם מרם כנתן גילפין למעלה ולמטה לפי שכל אחד כשר בחבירו וגם לא הוצרך כאן לפרש הטעם לפי שהוא שטח ושלא לשמוך דפסח וזמנא שבושך שבושך ארבתו ומיהו קשה לעילעל פברח וזמנא הטף (דף שס) גבי זו וסכין שמתנאין בבית הבליעה פריך ונילכו זו מנבמה דהתיא מנין יוצא כ' זמאי קשיא אתא דתא נתן גופיה לא יליף כדפי' דמוק' פסול חולת צבור ועוד לא מגרי נמי דם מנבמה עדתה וז' דמכשת חולת מליקה משאל משום דאשכחן ליה הבהירא ביחיה' א' לא ילפינן מהכשרו כן לית מאכריס ופרידס את' א' יתירד פסול ליה חבא א' ילעילי פרישתי דהדיא כרתיא כשר ואלה תמני' דריתם דפולגנא לענן מליעה לענן בן פסולת בקדש כר"ש דחבא דבריש מעילה דמנ' בן הבליעה ואם עלה לא ית' לחדדי חזק גילף מנבמה לר"ש ב' חיכי דגמרי כרתיא פסול דארימורין לרבי יחידה ומיהו לא לגמרי אתיאי כר"ש מודפסלא מליקה משאל ור"ש מכשר לא לפי גיטת ר"ל לפי גיטת ר"ל דלעיל פברח שני (דף כב): גריס אתן הן מלק בשמאל ב' א"ל י' לרבי' יחידה לא יעמיד מיעושין בעוק מיהו לעיל (דף גס) פסלינן בעוק טפי מנבמה גבי פולגנא דרבי יוסף הגלילי ור"ע אמר כבשים ארואים בן המדק שחזי לרבי יחידה וצא דמה יתלכשר ונילף מציצא דארימורין מנבמה מנבמה כן דרם מארימורין ל' דארימורין מנבמא א"נ א' דארימורין מנבש' שלמים דכשרים חזן לקלימם דארימורין שמת חזן חוליהם דאין חולוק הן א' פסולת לחרי פסולין כדפרישנו וז' דנקט אתא דרס קרמא בבמה ינאח לאשכחוה דכשריה ביצא דארימורין ונפידיו אבל גבי ל' דגמרי מכשר לא ליה חז' לאשכחוה בארימורין לן בבמה דשרד אדתי' לן בבמה דשרד אדתי' (למקמך דף קר). וז' תורתו וזמנא טפי חז' ובהו:

45

זבחים. פרק תשיעי – המזבח מקדש דף עה עמוד א – מתוך מדרש "אבן שאל – (שטיינזולץ)" רכה רש"י

לא תהא פחותה משוחט בחוץ ומעלה אותה בחוץ. דק"ל בהשוחט (לקמן דף קו.) דחייב על שחוטתה ועל עלייתה. השוחט עוף קרשים בפנים ותעלהו בחוץ פטור. על העלייתה דאינו מתקבל בפנים אלא מלוך. שחמו בחוץ ותעלהו בחוץ חייב. על שתיחו דהשוחט עוף קרשים בחוץ חייב דאיתרבי מאו אש ושטח בפי' השוחט (שם דף קו.) ובי העלול בחוץ

לא תהא פחותה משוחט בחוץ ומעלה בחוץ. תימא אמאי איתוחב הכא לימא אנא דאמרי כרבי שמעון דפי' השוחט והמעלה (לקמן קיא.) דאמר יעריי שחטת לילה איכא בניניהו דלרבי שמעון חייב וי"ל דהכא קאמר אפי' לרבי יהודה דאי לרבי שמעון דוקא למא' לי טעמא דלא תהא פחותה תיפוק לי משום דראוי להתקבל בפנים ואי' הא דתניא דלא לקמן בפי' השוחט

והמעלה (דף קט.) מנין לרבות פסולין כגון הלן והוציא בו ח"ל לא יביאנו לעשות כל המהקבל בפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ ל"ל קרא תיפוק לי דלא תהוי פחותה משוחט בחוץ ומעלה בחוץ וכו' דהדיהא כרבי שמעון דלית ליה האי טעמא א"כ ליתני שחטת לילה ונשפר דמה יוצא דמה חוץ לקלעים וי"ל דכלן יוצא וטמא לא שייך לא תהא פחותה משוחט בחוץ.

מקטל. משום דלא מצינו שחטה בעוף בפנים הלכך ה"ל בחותה ראשו ולא דמי לשחטת לילה: ומאי' קמ"ל דיש הפשט ונתוח בראש המזבח הנחת למיד' בו. תימא דדך קושטיא יבול להקשות בלאו הכי דחייב דמי אי בפסולים נתח אותו אמר רחמנא ואי בבשרין הניחא בו' ומפרש ד"ר חיים דאם עלתה בראש המזבח לכ"ע יש הפשט ונתוח וכשדאי למטה פליגי מיהו

לעולות ולהפשטה וחבי פירושא בשלמא אי מיירי רישא בבשרין ותיהוי סיעתא לעולא ותנא סיפא לגלויי רישא דבבשרים אף על גב דסיפא לא אשמועינן מידר דלכ"ע שן הפשט נתוח בראש המזבח ולא תניא אלא לגלויי ארישא אלא אי אמרת וישא בפסולין סיפא במאי אי בפסולין נתח אותה אמר רחמנא ואי בבשרין מאי קא משמע לן אי קא משמע לן דיש הפשט ונתוח בראש המזבח כלומר אפילו הורידה יעלה להפשטה הניחא למאן דאמר בו' דהוא

סיפא. אתאן לכשרה. ומאי קמשמע לן. דיש הפשט ונתוח בראש המזבח. ולמאן דאמר אין הפשט ונתוח בראש המזבח, מאי איכא למימר. הכא במאי עסקינן, כגון שהיה לו שעת הכושר ונפסלה. ורבי אלקעזר ברבי שמעון היא, דאמר, כיון שגורק הדם והוציאה בשר שעה אחת, יפשיטנה ועורה לכהנים. ואלא, דקתני כיצד עושה, מוריד את הקרבים למטה ומדיחן, למה לי. היכי נעביד. נקריבינהו בפתותיהו, הקריבהו נא לפתחה, הירצה או' הישא פינדי'. אגן הכי קאמרינן, מדיחן למה לי. דאי מיתרמי כהן אחרניא, ולא ידע, נסקינהו. ואגן

ידר קדשים קלים ידרה ותא בולן קתני. מאי לאו אדוקיא דהא שחוטין לא ידרו נמי קאי: בולן משום חייך. נקט לה למימר דירדו דאין מזבח מקדש חייך: פשיטא. דירדו דהא חזורין ועולין לאחר שחטה הואיל ובבשרין קיימי לעולם אחיין. נקט בולן ולאשמועינן דירדו ובדוקין שבעין איצטריך לאשמועינן שפסולין מחיים וכי מחתינן להו חו' דאם בשריתא בעלי זממין אלא עלו לא נמי ובדוקין שבעין ואשמועינן מנתיבין על חיים ידרו לא שחוטין לא ידרו: ונתח אותה. אמרינן בחזרת כהנים כשרה ולא פסולה קודם הפשט שחיה ביערה והא נמי בראש המזבח נהי דלא תרד דקדשה מזבח מיהו לא בעי הפשט ונתוח: סיפא דמתני' אתאן לכשרים. דהכי קאמר וכן עולה היה כשרה שעלתה בו ומאי קא משמע לן פשיטא דתרד דהא דהירא סלקא: ומשני לא ימיר להוביא דשחטה בראש המזבח לא צריך לאתוחה ואסוקה ואע"ג דהדר סלקא אלא מפשיטה בראש המזבח: דיש הפשט. בפסולין: אין הפשט. הואיל ודרד מצי לאסוקה אלא אורח ארעא להפשט שם: הכא במאי עסקינן. לעולם כשעלתה כשרה היה ומשחטה בראש המזבח חזק דמה נפסלה הלכך יפשיט ונתח במקומה דאי מחית לא תרד לא סלקא וקדשה: וכן היה: בולן דהיתה לו שעת הכושר. להפשט קודם פסולה בת הפשט נתוח היא והיא למטה חזרש פסול ונשרף וברבי אלעזר בר"ש דאמר לקמן בפרק טבול יום (דף קה.) כיון שגורק הדם והוציאה בשר שעה אחת להקטיר ונפסלה יפשיטנה ועורה לכהנים ואין עורה נשרף עמה הילכך השתא נמי כי איתח בראש המזבח ונקטרת בעיא הפשט ונתוח: עורה לכהנים גרסינן. כדכתיב (ויקרא ז) עור העולה אשר הקריב לכהן: אלא הא דקתני כיצד הוא עושה בו'. בברייתא דזבחים גרסינן ליה גבי עולה שחטתה חיה למזבח וקאמר יפשיט ונתח במקומה וקתני סיפא מוריד את הקרבים למטה ומדיחן ואי בפסולה מבי מחית לו לא סלקא: ומשני אלא היכי נקריבין נקריבין בפתותיהו. כשרה שלחן במחיה: אגן הכי קאמרינן מדיחן למה לי. דהואיל ולא חזרי סלקי: ומשני דאי מיתרמי כהן אחרניא, ולא ידע, שנפסלה נסקינהו: ואגן

לא תהא פחותה משוחט בחוץ ומעלה אותה בחוץ. דק"ל בהשוחט (לקמן דף קו.) דחייב על שחוטתה ועל עלייתה. השוחט עוף קרשים בפנים ותעלהו בחוץ פטור. על העלייתה דאינו מתקבל בפנים אלא מלוך. שחמו בחוץ ותעלהו בחוץ חייב. על שתיחו דהשוחט עוף קרשים בחוץ חייב דאיתרבי מאו אש ושטח בפי' השוחט (שם דף קו.) ובי העלול בחוץ חייב דמריבין בהשוחט (שם) לענין העלאת כל השחוטין דבי הדיי דחייב על שחטתו חייב על העלאתו דכתיב ואליהם תאמר לערב פרשיות: ואמאי השחוטות בפנים ותעלהו בחוץ פטור נזמא לא תהא פחותה בו' מיקבל קטליה. לא שייכא שחטה בפנים כלל לא בחולין ולא בקדשים אבל שחטת לילה שחטה היא בחולין הלכך בקדשים שחטה פסולה היא קרידה: שנשפך דמה. לא תרד הבשר אם עלה וקא סיד' דבאימורי קדשים קלים נמי קאי: ומה. נשפך דמה דהוי עליית קשר לפני וזריקה דהא אין כאן וזריקה ונרעמא בשאר עולין לפני וזריקה דהתם אם בא לזרוק יש לו מה לזרוק והכא אם בא לזרוק אין לו מה לזרוק ואפי' לא תרד וכי' הויא דלא נשפך: תרגמא אקדשי קדשים. פירוש המנחה שחטה קדשים שקדושתה הנהך עליהן לפני וזריקה: והרי פסח. שנינו בה דקתני סיפא והפסח וההטאת בו' וקא סיד' דאפסולו דקתני תרגמא נמי קאי כגון אם נשפך דמו לא יצא: תרגמא אשילא לשפוט. פסח לא תנא לא אלא אפסולא דשלא לשמו בדקתני בה ששחטן שלא לשמן: הכי גרסינן תנן וכו' ונשפך חוץ לגבי מזבח ידרו הא שחוטין לא ידרו מאי לאו לא שגא קדשי קדשים ל"ש קדשים קלים לא הא שחוטין מן ידרו ומזן לא ידרו הוא כולן קתני כולן אחיין פשיטא לעולם חזק ובדוקין שבעין בו' תנן וכו' ונשפך חוץ. קא סלקא דעתך לא ידרו אלא כולן אבל קדשי קדשים קאמר ובאשרין קאי ולא אפסולין דתני ברישא קאי דלא שייך בהו חוץ דבכל הפסולין המוכרים באם עלו לא ידרו אין בהן פסול מחיים הלכך באשרין קאי והאי כולן ע"כ כל הקדשים קאמר ובאשרין קאי דקדשים ולא שגא קדשים קלים וקאמר הא שחוטין לא ידרו וכלאחר זריקת דמים לא איצטריך לאשמועינן דאמאי ידרו: ומשני לא תימא דהא שחוטין כולן לא ידרו אלא אימא דהא שחוטין שן מן ידרו ויש מן לא ידרו קדשי קדשים לא ידרו קדשים קלים ידרה ותא בולן קתני. מאי לאו אדוקיא דהא שחוטין לא ידרו נמי קאי: בולן משום חייך. נקט לה למימר דירדו דאין מזבח מקדש חייך: פשיטא. דירדו דהא חזורין ועולין לאחר שחטה הואיל ובבשרין קיימי לעולם אחיין. נקט בולן ולאשמועינן דירדו ובדוקין שבעין איצטריך לאשמועינן שפסולין מחיים וכי מחתינן להו חו' דאם בשריתא בעלי זממין אלא עלו לא נמי ובדוקין שבעין ואשמועינן מנתיבין על חיים ידרו לא שחוטין לא ידרו: ונתח אותה. אמרינן בחזרת כהנים כשרה ולא פסולה קודם הפשט שחיה ביערה והא נמי בראש המזבח נהי דלא תרד דקדשה מזבח מיהו לא בעי הפשט ונתוח: סיפא דמתני' אתאן לכשרים. דהכי קאמר וכן עולה היה כשרה שעלתה בו ומאי קא משמע לן פשיטא דתרד דהא דהירא סלקא: ומשני לא ימיר להוביא דשחטה בראש המזבח לא צריך לאתוחה ואסוקה ואע"ג דהדר סלקא אלא מפשיטה בראש המזבח: דיש הפשט. בפסולין: אין הפשט. הואיל ודרד מצי לאסוקה אלא אורח ארעא להפשט שם: הכא במאי עסקינן. לעולם כשעלתה כשרה היה ומשחטה בראש המזבח חזק דמה נפסלה הלכך יפשיט ונתח במקומה דאי מחית לא תרד לא סלקא וקדשה: וכן היה: בולן דהיתה לו שעת הכושר. להפשט קודם פסולה בת הפשט נתוח היא והיא למטה חזרש פסול ונשרף וברבי אלעזר בר"ש דאמר לקמן בפרק טבול יום (דף קה.) כיון שגורק הדם והוציאה בשר שעה אחת להקטיר ונפסלה יפשיטנה ועורה לכהנים ואין עורה נשרף עמה הילכך השתא נמי כי איתח בראש המזבח ונקטרת בעיא הפשט ונתוח: עורה לכהנים גרסינן. כדכתיב (ויקרא ז) עור העולה אשר הקריב לכהן: אלא הא דקתני כיצד הוא עושה בו'. בברייתא דזבחים גרסינן ליה גבי עולה שחטתה חיה למזבח וקאמר יפשיט ונתח במקומה וקתני סיפא מוריד את הקרבים למטה ומדיחן ואי בפסולה מבי מחית לו לא סלקא: ומשני אלא היכי נקריבין נקריבין בפתותיהו. כשרה שלחן במחיה: אגן הכי קאמרינן מדיחן למה לי. דהואיל ולא חזרי סלקי: ומשני דאי מיתרמי כהן אחרניא, ולא ידע, שנפסלה נסקינהו: ואגן

והוא שקדם הקדשן את מומן. שחלה עליהן קדושת מזבח אבל קדש מומן להקדשן לא היו קדשי מזבח מעולם ואפילו בדוקן שבעין אין המזבח מקדשן ותימה דבפ' ב' דבכורות (דף טו.) אמרין והשחטן בחוץ פטור רב הונא מתני חייב ומוקי לה בדוקן שבעין ואליבא דרבי עקיבא דאמר אם עלו לא ירדו ולאכארה לא קאי אמנתניהן דהתם אלא

אבריהא דחגאי כותיה דרב ששת שפירש כללו

ש דבר לאתויי לשחוט בחוץ דפטור ומיירי דקדם
1 מומן להקדשן ועלה קאמר דרב הונא מתני חייב
2 ודשחא דאמי מתני חייב דאז אמרין הכא אפילו
3 בדוקן שבעין ירדו כיון דקדם מומן להקדשן
4 ובלאו הכי קשה דהא בכלל קתני דרי דין כחולין
5 ודחייב מתני חייב ובקונטרס הגיה שם בסופא
6 דברייתא דקדם הקדשן למומן והשחט בחוץ
7 פטור ועלה קאי רב הונא ומתני חייב וכן נראה
8 דמיתני בנריה בין לפני פרוין בין לאחר פרוין
עושינן תמורה דדיינו סיפא דברייתא:

יש נרבע בעופות או אין נרבע בעופות. דא
1 דרשנין בסוף פרק קמא דחולין (דף כג.) מן
2 התורין למעוטי נרבע היינו במסקנא דשמעתין
3 אבל אם תמצא לומר דאין נרבע בעופות לא
4 תקומיה אלא למעוטי מוקצה: **ומותר** העומר.
5 אינו בכלל שירי מנחות דחלוק הוא מן שבא
6 להחרי מן החדש ומן השעורין שתי הלחם באין
7 תמץ ולחם הפנים אין נקטר בהם אלא שני זבחי
8 לבונה:

מאן

ואנן, יניקו נעביר להו לפהגים, מילתא דאָתוּ בַּה לִידִי
1 תַּקְלָה. אִפִּילוּ הִכִּי עֲדִיפָא, שְׁלֹא יְהוּ קִדְשִׁי שְׁמִים
2 מוֹטְלִים בְּנִבְיָלָה. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אָבָא, בְּעֵי רַבִּי
3 יוֹחָנָן, אִימּוּרֵי קִדְשִׁים קְלִים שְׁהָעֵלן לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמָן, יִרְדּוּ אוּ לא יִרְדּוּ. אָמַר לִיה רַבִּי אַמִּי, וְתִבְעֵי לָךְ
4 מַעֲיָלָה. אָמַר לִיה, מַעֲיָלָה לֹא קְמִיבְעָא לִי, דְּזִרְיָקָה
5 הוּא דִּקְבָּעָה לְהוּ בְּמַעֲיָלָה. כִּי קְמִיבְעָא לִי, יִרְדֶּה.
6 וּפְשִׁיט, לֹא יִרְדּוּ וְאִין בָּהּ מַעֲיָלָה. רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק,
7 מִתְּנִין הִכִּי. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אָבָא, בְּעֵי רַבִּי יוֹחָנָן,
8 אִימּוּרֵי קִדְשִׁים קְלִים שְׁהָעֵלן לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמָן, יֵשׁ בָּהּ
9 מַעֲיָלָה אוּ לא. אָמַר לִיה רַבִּי אַמִּי, וְתִבְעֵי לָךְ יִרְדֶּה.
10 אָמַר לִיה, יִרְדֶּה לֹא קָא מִיבְעָא לִי, דִּנְעִשּׁוּ לַחֲמוֹ שֶׁל
11 מִזְבֵּחַ. כִּי קְמִיבְעָא לִי, מַעֲיָלָה. וּפְשִׁיט הִכִּי, לֹא יִרְדּוּ
12 וְאִין בָּהּ מַעֲיָלָה: וְאֵלּוּ לֹא הֵיָּה פְסוּלָן [וכו.]: אָמַר
13 רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא הִכְשִׁיר רַבִּי עֲקִיבָא אֱלָא בְּרוּקִין שְׂבִיעוֹן,
14 הוּאִיל וּבְשָׂרִים בְּעוֹפוֹת. וְהוּא שֶׁקֶדֶם הִקְדִּישׁן אֶת
15 מוֹמָן. וּמוֹדָה רַבִּי עֲקִיבָא בְּעוֹלַת נֶקֶבָה, דִּכְקָדֶם מוֹמָה לְהִקְדִּישָׁה דְּמָא. בְּעֵי רַבִּי יוֹמִיָּה, יֵשׁ
16 נֶרְבַּע בְּעוֹפוֹת אוּ אִין נֶרְבַּע בְּעוֹפוֹת. מִי אֶמְרִין 'מִן הַבְּהֵמָה', לְהוֹצִיא אֶת הָרֹבֶעַ וְהַנֶּרְבַּע
כָּל הִיכָא דְּאִיתִיהּ בְּרֹבֶעַ, אִיתִיהּ בְּנֶרְבַּע. כָּל הִיכָא דְּלִיתִיהּ בְּרֹבֶעַ, לִיתִיהּ בְּנֶרְבַּע. אוּ דִלְמָא,
הֲרִי נֶעְבְּדָה בּוֹ עֲבִירָה. אָמַר רַבָּה, תָּא שְׁמַע, רַבִּי עֲקִיבָא מְכַשֵּׁר בְּכַעֲלֵי מוֹמִין. וְאִם אִיתָא,
נִכְשִׁיר נָמִי בְּנֶרְבַּע, הוּאִיל וְכֹשֶׁר בְּעוֹפוֹת. שְׁמַע מִיָּה. אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, אִף אֲנִי נָמִי
תִּנְיָא, הַנֶּרְבַּע וְהַמִּקְצָה וְהַנֶּעֱבֵד וְאִתָּנִן וּמְחִיר וּמִזְמוּמִים וְאַנְדְּרוּגִיטִים, כּוֹלֵן מְטַמְּאִין בְּגִידִים
אִבִּית הַבְּלִיעָה. שְׁמַע מִיָּה: רַבִּי חִנְיָא כֵּן הִכְהִינִים כּו': מֵאִי קָא מְשַׁמַּע לָן. אִיבְעִית אִימָא,
מַעֲשֶׂה קָא מְשַׁמַּע לָן. וְאִיבְעִית אִימָא, מֵאִי 'דּוֹחָה', בְּלֹאחֵר יָד: בְּשֵׁם שְׂאֵם עֵלָה כּו': אָמַר
עוּלָא, לֹא שָׁנוּ אֱלָא שְׁלֹא מִשְׁלָה בָּהּ הָאוּר. אֲבָל מִשְׁלָה בָּהּ הָאוּר, יַעֲלוּ. רַב מִרְ, מִתְּנִי
אַרִּישָׁא. רַב חִנְיָא מְסוּדָא, מִתְּנִי אִסְיָא. הַעֲצֻמוֹת וְהַגִּידִים וְהַקֶּרְנִים וְהַטְּלָפִים, כּוֹמֵן שְׁמוּבְרִין,
יַעֲלוּ. פִּרְשֵׁי, לֹא יַעֲלוּ. אָמַר עוּלָא, לֹא שָׁנוּ אֱלָא שְׁלֹא מִשְׁלָה בָּהּ הָאוּר. אֲבָל מִשְׁלָה בָּהּ
הָאוּר, יַעֲלוּ. מֵאֵן דְּמִתְּנִי אִסְיָא, כָּל שֶׁכֵּן אַרִּישָׁא. וְכֵאֵן דְּמִתְּנִי אַרִּישָׁא, אֲבָל אִסְיָא, לֹא
בִּי הַקֶּמֶר יִנְהוּ: מִשְׁנָה וְאֵלּוּ אִם עָלוּ יִרְדּוּ, בִּשְׂר קִדְשִׁי קִדְשִׁים וְכֹשֶׁר קִדְשִׁים קְלִים, וּמוֹחֵר
הָעוֹמֵר וְשִׁתִּי הֶלְחֵם הַפְּנִים, וְשִׁרִי מִנְחוֹת וְהַקְטֹרֶת. הַצֶּמֶר שְׂבָרָאשׁ כְּבָשִׂים וְשִׁעִר
שְׂבִיבִין תִּישִׁים. וְהַעֲצֻמוֹת וְהַגִּידִים, וְהַקֶּרְנִים וְהַטְּלָפִים, כּוֹמֵן שְׂהֵם מְחוּבְּרִים, יַעֲלוּ, שְׂנָאֵמַר
'הַקְטִיר הִכֵּהן אֶת הַכֵּל'. פִּרְשֵׁי, לֹא יַעֲלוּ, שְׂנָאֵמַר 'נַעֲשִׂית עוֹלוֹתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם': גִּבְמָרָא
תְּנִי רַבְּנָן, 'וְהַקְטִיר הִכֵּהן אֶת הַכֵּל הַמְּזוֹחֵחַ', לְרֹבֹת הַעֲצֻמוֹת וְהַגִּידִים וְהַקֶּרְנִים וְהַטְּלָפִים.
יֹכֹל אִפִּילוּ פִּרְשֵׁי, תִּלְמוּד לֹמַר 'נַעֲשִׂית עוֹלוֹתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם'. אִי בִּשְׂר וְדָם,

יבול

ואנן יניקו בו. לשון קושיא הוא: לידו תקלה. להעלות פסולין שירדו מופלים בנבילה.
הקרבנים בפרש שלהן: ותיבעי לך מעילה. אי מחני להו לאיקבעיהו במעילה לא ירדו.
דנעשו לחמו של מזבח ומיהו מעילה ליה ביה דלא וברורו לחלק ראו ולבנה: הוואיל
ובשרין בעופות. דכתיב (ויקרא כב) תמים וכו' בבקר כבשבים תמות וזכרות כבהמה ואין
תמות וזכרות בעופות ומיהו מחוסר אבר לא
משום הקריבוהו נא לפתחן (מלאכי א) וכן מום
מגונה: דוקין. טילאי לשון הקושה בדוק שמים
(ישעיהו כד) והוא לשון דק או עקיבא בעולת שנים
(ויקרא כא) והוא שקדם הקדשן את מומן.
שחלה עליהן קדושת מזבח (קדשם) אבל קדש
מומן להקדשן לא היו קדשי מזבח מימיהו ואין
המזבח מקדשן: ומיהו רבי עקיבא בעולת שנים.
שעלתה למזבח תרד ואע"פ שכשרה בעופות
דבמאן דקדם מומנה להקדשנה דימא דאין כל
מום גדול מזה: עוף. לא שייך ביה רובע דאין עוף
רובע אשה: ואם איתא. דעוף שרובע כשר
ליכשר לרבי עקיבא נמי בבהמה נרבעת אם
עלתה לא תרד והואיל וכשר בעופות לבתחילה.
ה"ג אף אנן נמי תנינא הנרבע והמוקצה. ולא
נרבינא תרדוהו דהיה בנכרות (דף פו.) דרבי
וקתני דיש נרבע: וטומטום ואנדרוגיטוס. ואע"פ
שלא נאמר תמות וזכרות בעופות קסבר בריה
בפני עצמה היא ואינו ספק וזכר ספק נקבה ורבי
אליעזר קלמן בבבברות (דף פג.) דרבי
סיפא רבי אליעזר אומר כל מקום שנאמר וזכר
ונקבה אתה מוציא טומטום ואנדרוגיטוס
מביניהם ועוף הואיל ולא נאמר בו וזכר ונקבה אי
אתה יכול להוציא מעבינתן טומטום
ואנדרוגיטוס: מאי קמ"ל. תנא קמא נמי ירדו
קאמר: בלאחר יד. ואין מורידן דרך בויין
בפרהסיא: משלה בהן האור. כל דהו יעלו דנעשו
לחמו של אש: ארישא. מתני לה לאה דעולא
ארישא כדאמרן אפסולין שעלו ירדו דקתני
מתניתין לא יעלו: פירשו. שחלצו מן הבשר לפני
העלאתן לא יעלו והוא דהין נמי דאם עלו ירדו
כדאמר קלמן בבבברות (דף פו.) אליבא דרבי
ומוקמינן מתניתין אליבא: כ"ש ארישא. דדם
עולה או אימורים בני הקטרה ינעוה אם לא
נפסלו והני כיון דמשלה בהן האור קדשינהו
כמה שזון פסולין: אבל עצמות וביניים לאו בני
משלה אור לקדשינהו: מתני' ואילו אם עלו
ירדו. ואף על פי כשחשך דלא שייך בהו מזבח
כלל: והקטורת. שעלתה על מזבח הוצינהו דא
לא ראו הוא: הגמר שבאיש הבשמים. רישא
דבבא אחרייתא היא ובהדי עצמות וגידין קתני
לה ממשפסן שבאיש בשל עולה שהראש
אינו בכלל הפשט וקרב עם עורה כדאמר

בשחטת חולין בפ"ב (כו.) אין לי אלא נתיחים שישנן בכלל הפשטה וישנן בכלל הקטרה מנין לרבות את הראש שכבר הוזהו בשחטתו שאע"פ שאינו בהפשטה ישנו בהקטרה ת"ל כו' ויש צמר בגובה ערפו אצל ראשו: וכן שער שבין תישים. עולה:

גמ' יכול יחלוץ, מצוה מוטלת עליה מאן שמעת ליה בל, ומתני' אליביה אתאי; כלפי מטה. דרך ירידה ומתרחק מן המזבחה: כלפי מעלה. לצד המזבחה אין זו פרישתו אלא קריבה אצל העיכול של אש: ואפי' יירשו. נראה בעיני שחסר מן הגירסא ולמאי גרס ד'פ ואפי' פירשו בתמימה דאן מותרין ליה דאן דקאמר: לא שני. דקאמר פירשו ירדו ומיחו איתנהו בכלל קדשים אלא שפירשו

- לאחר זריקה דמיון דבשעת זריקה מותרים הוא
- קובעת זריקה למזבח וכי פירשו וכו' דקדשים
- פסולין אבל פירשו לפני זריקה. דבשעת זריקה
- לאו בני מזבח היו אתאי זריקה ושירתניהו
- לדחייה: למעבד קתא דסביני. כי היכי דשריא
- בשר לגבי מזבח דלחכי קאי קשריא נמי עצמות
- למאי קדמיא היינו גארת כהנים כרבי ישמעאל:
- לו ייחה בעולה. עור העולה אשר הקריב לכהן
- לו ייחה ונאמר לו ייחה באשם חטאת באשם
- תורה אחת לזה ורגו' לו לא ייחה: מה אשם
- עצמותיו מותרין. שהיו אף בשור מותרו ואי
- משום נותר דבשריפה לא שייך נותר אלא במידי
- דבר אכילה כדכתיב (ויקרא ז) והנותר מבשר
- הזבח ורגו' לו ייחה. יתירא דהוא דמיצבת
- עור העולה אשר הקריב לכהן לו ייחה עליו:
- עצמות קדשים הנאכלין. כגון חטאת ואשם
- מועלין בהן דאין באין שעת היתר לכהנים:
- ופליגא דר"א. דכדכתיב פירשו לפני זריקה מועלין
- בהן לעולה. אחר פירשהו אינה לאו בני הקטרה
- נינהו לא אתני לזהו וביאסוריהו קרימא
- פירשו לאחר זריקה לא נהנין. מדרבנן ולא
- מועלין כרבי ישמעאל דגמר מלו ייחה דאשם
- ואשם פירשו לאחר זריקה הוא דבדתי בשר
- אישתרו בוריקא לכהנים: **מתני'** וכולו. הך
- פסולין שעלו דהנן בהן לא ירדו בין עצמות
- ונגידים שהעלין מזבח ובעלתן אש: שפיקע
- מעל הצבות. לארץ. לא יחזיר. א"ל להחזירה
- קודם חזות יחזיר. במדרבנא פירשו טעמא: ומעלין
- בהן. דאכתי בני מזבח נינהו ואין מועלין בהן.
- דיכין דהיו לזה כמעובדין כדמפרש בגמרא דהו
- לדו דבר שנעשית מצותו ואין מועלין בה: **גמ'**
- אי דלית להו חצות. נמי. אי דלית בהו ממש. שנשרפו כולן
- בשריהו

וכל יחלוץ גידין ועצמות, ועולה בשר לגבי מזבח. תלמוד לומר 'והקטיר הכהן את הכל', הא פיצה, מחוברין, יעלו. פירשו, אפילו הן בראש המזבח, ירדו. מאן תנא, דשמעת ליה דאמר פירשו ירדו, רבי היא. דתניא 'והקטיר הכהן את הכל המזבחה', לרבות העצמות והגידין והפרשים והטלפים, ואפילו פירשו ואכל מה אני מקיים 'ועשית עולותיהם בבשר והדם', לומר לה, עיפוליה עולה אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר עיפוליה גידין ועצמות. רבי אומר, קטוב אתה אומר 'והקטיר הכהן את הכל המזבחה', ריבה. וכתוב אחר אומר 'ועשית עולותיהם בבשר והדם', מיטע. הא פיצה, מחוברין, יעלו. פירשו, אפילו הן בראש המזבח, ירדו: פירשו לא יעלו [וכו']! אומר רבי יודא, לא שנו אלא שפירשו כלפי מטה, אבל כלפי מעלה, קרובי דאקריבו לעיכול. ואפילו פירשו. אמר רבה, הכי קאמר, לא שנו אלא שפירשו לאחר זריקה. אבל פירשו קודם זריקה, אתאי זריקה ושירתניהו, אפילו למעבד מיניהו קתא דסביני. כבר לה, פי הא דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל, נאמר לו 'יהיה בעולה', ונאמר לו 'יהיה' באשם. מה אשם, עצמותיו מותרין. אף עולה, עצמותיה מותרין. מופגי. דאי לא מופגי, איכא למיפרד, מה לאשם, שכן בשרו מותר. לו 'יהיה' יתירא כתיב. מתיב רב אדא בר אבהו, עצמות קדשים לפני זריקה, מועלין בהן. לאחר זריקה, אין מועלין בהן. ושל עולה, מועלין בהן לעולם. אימא, ושל עולה, פירשו לפני זריקה, אין מועלין בהן. לאחר זריקה, מועלין בהן לעולם. ופליגא דרבי אלעזר, דאמר וכולן שפיקעו מעל גבי המזבח, לא יחזיר. וכן נחלת שפיקעה מעל גבי המזבח, לא יחזיר. ואכרים שפיקעו מעל גבי המזבח, קודם חצות, יחזיר ומועלין בהן. לאחר חצות, לא יחזיר ואין מועלין בהן. בשם שהמזבח מקדש את הראוי לו, כך הכבש מקדש. בשם שהמזבח והכבש מקדשין את הראוי להן, כך הכלים מקדשין: **גמרא** היכי דמי. אי דאית בהו ממש, אפילו לאחר חצות, נמי. אי דלית בהו ממש, שנספרו כולן בשריהו

מאן שמעת ליה דאמר פירשו ירדו רבי היא. ופי' רש"י ומתני' אליביה אתאי ור"י פ' כרבנן דוקא אתה דמודקתא לא יעלו משמע דאם עלו לא ירדו הוא דאמר רבנן והקטיר לרבות כו' ואפי' פירשו היינו פירשו ועודם על גבי המזבח והו' דאן מקמי מיעוטא דועשית עולותיהם בבשר והדם בירדו למטה משום דאם נתיחא ליה למקטע ברחוק דאפי' בעודם ע"ג המזבח מנעט עיכולי גידים וד'ה' דמנעטי בלא עיכול אם ירדו למטה ופירש' **עיפולי** עולה אתה מחזיר כו'. ולעיל בירש פירקין (דף פח) דאמר ר' יוחנן לרבינו פוקעין מזהלתי היינו מנעטין למעט עיכולי אלא בעודם על המזבח אבל למטה לא אי נמי כי היכי דלא נפקא ליה מאשר האכל האש (ויקרא ו) משום דאיצטריך למעט עיפולי קטורת הכי נמי מקרא דהבא כיון דאיצטריך למעט עיפולי גידים ולית ליה הא דקאמר לעיל לאו ממילא שנענין ליה והא דאיצטריך תיר קראי חד למעט קטרת וחד למעט עיפולי משום דאי מקרא דאשר האכל האש לא היה מנעטין אלא עיפולי (קטורת) דליתיה על המזבח החיצון אבל עיפולי גידים לא ואי מקרא דהבא אל מנעטין קטורת דבר הקרבה הוא דרומי דבשר ודח' ההלך צריכי: **לא** שנו אומר דאשם כלפי מטה. פי' דאין אלא כלפי מעלה פי' לצד המזבח כן גירס' הקונטרס ובאריהא קאי ויש פסחים גרסו פירשו לא יעלו ואמנת' קאי ולא נהירא דמה שייך בה קריבה לעולה כיון שחזו למטה בקרקע ועוד דבתר הכי שקל וטוי פירשוהו דבריהא ומט' אפסקיה: **אתאי** זריקה ושירתניהו אפילו למעבד בהו קתא דסביני. הוא דאמר פ' ראדו ב"ד (ר"ה דף כח). שפ' על עולה לא יתקע פירש רבני דאירי דהתפרשו לרמי עולה כן של שלמים שהתפרשו לרמי שלמים ודמי שלמים אין בהם מעילה כדאמרין בספחים פ' שני (דף כז) הבא בעצי שלמים עסקינן מידו לא ידענא מאי טעמא אפי' משמעותיה לאקומוהו בדמים דאן איכא לאקומה בפירש מדמים או פירש קודם זריקה כן זמן שלא נזרז הדם אבל פירש לאחר זריקה מותר פירש מדמים אין חילוק אלא זריקה מותרת פירש מדמים ד"ה בחכוסים בני כמז שנתרת הבשר דמי' ואם כן לתקוע נמי שרי. כ"ל: **מה** אשם עצמותיו מותרין. פי' בקונטרס שרי אף בשר מותר לא שכן עצמותיו הוא עצמו הקשה על פירוש זה לקמן פ"ק ד' תמאת (דף פח). דאמר מדיקשא דאית התורה מה אשם עצמותיו מותרין אף כן עצמותיו מותרין (ולא) ונפיק מלי יחיה (ועולה) ופירש דמאי דבשר לא נפק עצמות דאיכא מעילה על המזבח אלא תחית הכתוב אלא בשר הראוי לאכילה וא"כ על כרחיך דפשיטא ליה באשם היינו משום דכתיב לו ייחה ודא דקטא אשם טפי מחטאת א"ע דבהחזא קאי

נמי כתיב חטאת דכתיב כחטאת באשם תורה אחת להם לכהן אשר יכפר בו לו ייחה משום דעיקרא דקרא באשם נגטיה ועוד דל' ייחה כתיב לשון ייחא ואיכא לאקומה דרסל מיהא ומדיקשא דלקמן לא נפקא עולה כיון דאיכא לאקומה בדברים הנאכלים דומיא דאשם ומיחו ש' להסתפק למד ל' ג'ש עולה אח' בגופיה נמי כתיב לו ייחה ומצי' לדרוש למישר עצמות ושמו' הוה מוקמינא ליה לדרשא אתריה: **ופליגא** ד"ר אלעזר דא"ר אלעזר פירשו לפני זריקה מועלין בהן לעולם. כך גרסת הקונט' ויש פסחים שגורסין מועלין בהם עד זריקה ולהחיה גרסא סיפא דמילתא הוא דפליגא דאמר לאחר זריקה לא נהנין ולא מועלין וא"ת לרבנן דאית ליה דאפי' פירשו יעלו אמאי אין מועלין וי"ל דהיינו פירשו קודם זריקה אבל לאחר זריקה התירום זריקא אם פירשו א"כ יצאח דלעיל אפי' פירשו לאחר זריקה ובגון שפירשו למטה דהא מילתיה דרבנן מיתוקמא בעודם על המזבח אלא תחית הכתוב אמרי' גרעני' תרומה בזמן שמכניסין אסורין השליכין מותרין וכן עצמות קדשים בזמן שמכניסין אסורין השליכין מותרין ופירש רבינו דהתם מיירי בעצמות קדשים הנאכלין דומיא דתרומה ויש עליהם ערין שר קאמר דאן מכניסין ומצניגין א"כ הוא מחשבין ואכתי' ש' קדשים עליהן ואסורין אבל משליכין בטל שם אובל מניניהו וכן גרעני' תרומה מיירי שיש עליהם אובל ומיפרש' בעינן לו **ובכולן** שפיקעו מעל' המזבח כו'. פירש בקונטרס דקאי בין אפסולין בין אעריצות ועצמות ולפירוש' לא דקנתי במתני' לא יחזיר ובגמ' אמרין מפרשה ליה האש יעלו איכא למיכא דפיקעו מותר' היינו לאח' שנעלבה קצת דומיא דבדרים שפיקע דומת' ומקמינן בגמרא בשריהו אבל משלה בהו האור היינו משום דהאור מותרת בלא גשם מצותן ליה חזיר ומיחו לפי מה שפירש בקונטרס לא יחזיר אין צריך להחזיר לא קשה מידי דאיכא למימר דיעלו דקאמר היינו אם ירצה אבל אין חובה להעלותם ועוד י"ל דפיקע היינו דפקעו מאליהן וירדו יעלו י'ש במשמע שהחזירן ויש להלך בין מאללין ל"י אתרים כעין דהיא דטרף כלפי' (וימא מו) המזירי חזלה מ"ע' המזבח ובהו חייב משום דלא אנתקיה ממצותה אלמא יכול להעלותה ובי קעקע חת' במנתתין דלא יחזיר ואין מועלין באם והא היינו מפרשים דכולן לא קאי אפסולין לא היינו מתרצים בה כלום דמכל מקום הוא קשה למאן דמתני' לא אסיפא:

זבחים – פרק תשיעי – הזבחת מקדש דף פו עמוד ב – מתוך מהדורת “אבן ישראל – (שטיינזלץ)” תוספות

והציו להרמה. פירש בקונטרס ושירי נמי ראויין להרמה מידו נראה דלאו ראויין להרמה דלאו דרשן ניהו אלא חציו להרמה דקאמר לא הרמה ממש אלא כעין הרמה שאין ראויין להקטרמן וכן משמע פ' שני דמעילה (דף ט): דרייקא התם וכן נחלת שפקעה מעל גבי המזבח לא יחזיר את דף גבי המזבח ויחזיר ומקשי מניה לרב ומשני שאני נחלת דאית ביה

ממשא הלכך יחזיר דלא נעשית מצותו משמע

- דאין ראוי לתרום מהם דאי ראוי לתרום מהם כשרמונו אמאי יחזיר רבה נעשית מצוותו ומידו היא גופא לא ידענא מנא ליה דאיירי לאחר תרומת הדרשן דמהאי טעמא מקשה לרב דאמר לאחר תרומת הדרשן איירי וכו' הויכ דמותרצין ליה לאחר תרומת הדרשן לו יוחנן תירצה קודם תרומת הדרשן לרב דמודה רב דמעילין ונראה בעיני דרומאי דפסולין שפקעו דאיירי בכל ענין דקתני וכן נחלת שפקעה מניה נמי דייקא דנבחלת אין חילוק בין קודם חצות לאחר חצות דבכל ענין עיכול דרומאי שפירשא קתני דאפילו קודם חצות לא יחזיר ועוד דבסיפא גבי אברים הוא דמפליג אבל בנחלת לא מפליג דעיכול חשיבא את שייך לא לשון הקטרה ולא לשון חזרה ויחזיר (בכך מיהקטא) ומימ יחזיר דלאו ראיאה להרמה הויא דלאו דרשן היא ולא נעשית מצוהה על גבי המזבח יחזיר דאבתי לא נגמר מצוותה וכו' פקע לא יחזיר דעל מוקדה על המזבח משמע דכרב שצריך יחזירא דעל המזבח אפילו פקע אבל דבר שאין צריך יקידה לא ואי' כשנאספין את האפר להחליתו לתפוח אן יכולים להחזיר שיה יאו הרבה נחלים על האפר

הכא משמע שאסור להוציא הנחלת מן המעברה בדייקא במעילה (ג'ו שם) דייחור וכל שכן שאסור להוציא ובמסכת תמיד (דף ל"ג) נמי משמע שהיה נוטל מן המאובלות הפנימיות אלמא נחלים היה נוטל וצריך לומר דמאי מן המאובלות היה נוטל הנוו דלית בהו ממשא וחשיבי אפר אבל גזלת דהבא דמניה דייק במעילה דחזיון מייירי בגזלת היה דאית ביה ממשא וזא דקאמר במעילה הי'ה דאפילו אפר לאו דליתו בנחלת ממשא אפי' לענין חזרה דגזלת מחזירא לעולם אפילו לאחר תרומת הדרשן דאין מעלין אותה לתפוח אבל אפר מעלין לתפוח אלא לענין מעילה הוא דקאמר דחזיא בנחלת ואפי' שלארדה יש חילוק בין נחלת היה לשאינה היה שאינה היתה בכלל דרשן היא כדנתן נטל מן המאובלות הפנימיות ומימ יש ליישב כפירוש הקונטרס חציו להרמה אפילו בשירי ולענין זה שהרמת הדרשן מתוירן

לאוספם לתפוח ולא לענין זה שיעשה מהם תרומה דאין דרשן (כתבי הייטן) דאמר רבנא דרשנא דרשנא יאספם לתפוח כדי להוציאם מחוץ למזבח אבל אם רוצה להצניח במקום המעברה כדי למרק מצוהם שיהו הם ראויין עצמם לתרומת הדרשן עדיין מצוהם עליהם הלכך יחזיר דמסתבר למימר דעדיין חסר מהם תרומה מזה כיון שעדיין אין ראויין לתרומת הדרשן והשתא נחא לישנא דחציו להרמה ויחזיא נמי בשבועה שמאספין את האפר לא היו צריכין לחזור מן הנחלים ואפי' היו לחשות וקתני דהיה נראה כן במסכת תמיד פרק ראווה (דף כח) דנתן נטלו את המגריפות ואת הצעירות ועלו לראש המזבח האברים והפדרים שלל נאכלמו במערב סולקין לצדדי המזבח ובתר הכי יחזיר הולו מסלק מזה דף גבי המזבח וזהו כפי' רשי' שלא היו מסלקין אותם שלא נתעבלו אבל נחלים עיכול חשיבי ואפילו חיים כדפי' לעיל דאפילו קודם חצות חשיבי עיכול אם כן לאו בכלל שלא נתעבלו וניהו הלכך ג"ל פירוש הקונטרס עיקר: **אלא** אמר ר' יוחנן. בקונטרס מוקא אלא בפירושים הראשונים ופי' דרבי יוחנן מתרג' קראי כרב חציו להקטרה וחציו להרמה ומידו היינו דוקא בשירי וזאי דקאמר (דקדומי) קודם לחצות היינו במעובלין ומקראי אחרניא נפקא ליה דכתיב עד בקר בן חקר לבוקר של לילה ומוקמינן ליה בהרמה ומסר המקום דהרב לחבבים להיות מדימין כל מה שירצו עלי' הצורך להם ומידו קשה לפירוש זה דקרא דעד בקר דכתיב בהקטרה (והיכין) מוקמינן ליה בהרמה ועוד דאלא גרסינן בכל הספרים ונראה בגיר' פירושים אחרונים דגרסי אלא ופליגי רבי יוחנן אורב דאמר דחזיו להרמה דאפילו בדרשן מעובלין יפה לא מוקמינן וקאמר רבי יוחנן בן חלקי לא חיליא קאי וסידור המעברה היו משלילת עליו והשתא להקטיי כשאין מעובלין וכל חיליא כשר להרמה אם יש דשן מעובל וגבי הקטרה כתיב בקר מיותר ליתן בקר לבוקר של לילה והיינו בשירי חצותו עושה עיכול והכי מידרשי קרא תן השבמה אחת לבוקר של לילה ובוקר של לילה הוא עמוד השחר ונתן לו הכתוב בקר אחר לומר שאין צריך להקטיי מן השחר ואילך וכיון שלא נתן וזמן באותו בקר על כרחך הוא חצות לילה שמינין דבשירי תלוי בחצות ובדרשן מעובל דלית ביה ממשא כל חיליא והרים אבל אית בהון ממשא כל חיליא והקטיר ופי' כן בקונטרס פ"ק דיומא (דף כו) ג"ע' במגילה (דף כו) דקאמר כל חיליא כשר להקטרה אמאי לא קאמר נמי להרמה: **משום** אחי שפיר משום חולשא דכחך גדול שיוכל לנוח אחר תרומת הדרשן ולהפסיק כדי לעשות בנחת שחיתת התמיד ועבודת הוים אבל אי עבודת לילה בשאר בתנים מאי חולשא איכא וריב"א פירש ביומא (דף כ) דלא גרס תכא כון גדול דתרומת הדרשן לא היא כבחן גדול מולא חשיב טבילת תרומת הדרשן בחי' ה' טבילתו וי' קידושה שהיה עושה ביום הכפורים ועוד דפיסי דתרומת הדרשן חשיב בסדר יום הכפורים ואילו היה בכחן גדול למה ליה להזכיר בסדר יום הכפורים יסן כדי הפייט הוקמנו חצותה אפרה לבערה בפייט כדי הבערה ומידו רבינו היה מפרש דאין צריך למחוק קרי משום חולשא דכחך גדול מקדימין תרומת הדרשן וסידור המעברה ושריפת אברים שלא נתעבלו מבערב בשאר בתנים כדי שעל ידי כן יהא מומן מה"ג להתחיל

מחבקר כשיעלה עמוד השחר עבודת הוים קודם שיחא רעב וחלש:

“אבן ישראל – (שטיינזלץ)” מתוך מהדורת “אבן ישראל – (שטיינזלץ)” רש"י

בשירי. קשין שנתקשו מחמת האש ששלטה בכולן וגשפרו אלא שלא נעשו פחם אלא כעצים יבישים הם מתוכים: מנתי' מילי. דבחות תליא מילתא: כתוב אחד אומר כל חיליא והקטיר. על מוקדה על המזבח כל חיליא עד הבקר דהיינו הקטרה: וכתוב אחד אומר כל חיליא. וסמך ליה דהרים את הדרשן וע"כ אבל חיליא קאי דהא לא כתיב ולבש הכהן בבקר מדו בד אלא כל חיליא עד הבקר ולבש הדרים כן שמעתי בסדר יומא: חציו להקטרה. דלא היו עיכול אי לאו דשן ממש הוא: וחציו להרמה. אפי' קשין שבתן ראויין להרמה וקרויין דשן ומידו בשר ממש ליכא למימר דמיקרי דשן. מתיב רב כהנא. אדרב דאמר חציו להרמה דמשמע דקודם חצות לא שעת הרמה היה אפילו מן הנעשין דשן. חזי תורמי'. תרומת הדרשן מלא מחתה ונתנה במזרחו של כבש: וברגלים מאשמות הראשונה. ומשום דנפשי קרבנות ונפש דשן וצריך להעלותן לתפוח שבמצוה המזבח לסדר את המערכה בלילה שיוכלו לשחוט ולהעלות התמיד בעלות השחר: חז"י ואי חצות דאורייתא היכי פקדמינן ל"ג וחכי' מהחינן: א"ר יוחנן גרס. ואי גרסינן חצותא פקדמינן שנאמר ר' כלומר קראי כדרב מיתרצי ולאשמועינן חצות עושה עיכול בשירי דקודם חצות הן בכלל הקטר ומחצות ואילך ראויין להרמה כדשן מעליא וזתמה שובלון לגמרי. וזתמה נפקא לן מהאי קרא: משמע שנאמר כל חיליא ב'. אם ללמד בא כמשמע כל המקראי שיחא מעלה אברים ומקטירן עד הבקר מכל חיליא

נפקא: מתי' עד בקר. לא נאמר אלא לענין דרמה לומר שתורמינן כל חיליא והכי קאמר עד הבקר והרים לפני הבקר והרים ולא נתן שיעור לדבר: תן בקר לבקר של לילה. בוקר של לילה עלות השחר בקר אחר תן לו היינו השבמה וכיון דאין זמן לדבר אלא של השבמה הכל לפי צורך השעה יש בידי לעשות הלכך כל יומא בקרות הגברו ואי סמוך לו לפניו ואי לאורייו סגי: ביום הכיפורים. כלל העבודה מוטלת על כון גדול ואיכא חולשא וצריך להקדיר יותור: וברגלים מאשמות הראשונה. דקדמינן סומא דהויא ולא ידיתה קרות הגבר מגעת ברגלים עד שהיתה עזרה מליאה ישראל:

חצות

אמר

זבחים – פרק תשיעי – המזבח מקדש דף פז עמוד א – מתוך מזורזין – "אבן ישראל – (שטיינזלץ) ר"ט רש"י

חצות שני עובלת. שרירי דידו חצות שני של ליל המזרח: שאני עושה לינה. לאותו שלע הארץ שחרר כל הלילה כשר חלעלותן מן הארץ ולמזבח דכתיב לא ילין חלב חגי עד בקר הא כל הלילה ילין. עושה עיבול. לשרירי דמערבה: אין בהן עיבול לעולם. וכל שמוקעין יחזיר ומועילן בהן עד שיעשו דוק: כל חיוב דמשבחת לחו בו. הלכך פורשו

אמרי ב יר מ"ט דרב חסדא. א"ע דאמרי ב יר רב הונא ורב חסדא תלמידו שמא רב הונא נמי אמרה ופי' טעמו דחשיב קבעיא בלשון דף מ"ט דרב חסדא א"י נמי מצינו שרב הונא גריל לשבח דבריו בדאמר בגיטין (ד.ף.) חסדא שמך וחסדאין מתיל: ובמסכת שבת (פב.) מ"ט לא שכחת גבי רב חסדא דמזרח: שמתחתיו

קודם חצות נמי הרי עין עיכול בחצות ואפילו להחזיר לאחר חצות: אין מועילן בהן ולא צריך להחזיר ויצאו מידי מועילה גרסי' ולא נהנין מדרבנן: וא"י חייא בר אבא. נמי כרב יוסף: וכן תני בר קפרא. כרב יוסף: רבה ורב חסדא במאי פליגי. לומר דלא הוי עיכול בחצות: בשמינים. אפילו חוקשו לא הויה עיכול דשמונן מעבבן מליעושת דשן: א"ל ר' ירדא. וירדא אותן שמעאן בשחר בראש המזבח שלא במערבה: אלא וירדו. מן המזבח לאחר עימוד השחר מביע לך מ הוי כשאר לנים ונפסלים בעמוד השחר ותנן בפסולין כ' אם ירדו לא יעלה וא דילמא אין לינה מועלת. ולא נפסלו יחזיר ויעלה: לשלחן מדימין לה. מזהב שאין להם הפנים נפסל עליו אם לן בו לאחר זמנא: דתנן אפי' היה על השלחן ימים כו'. במנחות בראש לה סידר את הלחם ואת הבויכין באחד בשבת והקטיר את הבויכין (בשבת) פסולה לפי שמוחסידין בשבת זמן שצריכין לעמוד עובד שבעת ימים כיצד יעשה זה סידרם באחד בשבת ויניחם לשבת ויבאנו שאפי' הוא כו': או דילמא לקרקע עורה מדימין לה. דהא רצפת בנין היא כמוהו ולא כלי שרת כשלחן: מקשר וירדף לעולם. דאפילו אמרין לינה מועלת בראש המזבח מזהב וירדו במערבה שחריי פסולין שעלו לא ירדו: רבא אמר לא יעלו. דלינה מועלת והווי להו פסולין וכוון וירדו לא יעלו: את המזבח. ומשחת את המזבח לרבות את הכבש: ח"ל כלי שרת מניין כל דתנוע בון וקדש. מהו שיקדש פסולין. הוא סבור לענין פדיון קמיבעיא ליה כגון מנחה טמאה שקדשה בבלי שרת מי קדשה קדושת הגוף ולא נפקא להו לחזילן וקדשה ח"ל א"ע שוהא טמאה או לא קדשה וירדו בשרה ונתכסיס שנטמאו וי לא יעלו: דתנינן. דמקדשין ואין להם פדיון: א"ל תניתוה. דמקדשין ואין להם פדיון: א"ל לכתחילה ליקרב קמיבעיא ליה. ולא לענין פדיון: ושבקולו פסולין וזרקו את דמו. אם עלה אכל חבשר לא ירד: מאי לאו שקבולו

חצות שני עובלת. רב חסדא אמר, עמוד השחר עובלת. אמרי בי רב, מאי טעמא דרב חסדא. ומה חצות שאין עושה לינה, עושה עיבול. עמוד השחר שעושה לינה, אינו דין שעושה עיבול. פירשו קודם חצות, והחזירן לאחר עמוד השחר. רבה אמר, חצות שני עובלת. רב חסדא אמר, אין בהן עיבול לעולם. מתקורף לה רב יוסף, ואמאן לימא לן דחצות בראש המזבח משויא להו עיבול, דילמא כל היכא דמשפחא להו, משויא להו עיבול. שלחו מתם, הלכתא כרב יוסף. איתמר נמי, אמר רבי חיאי בר אבא, פירשו קודם חצות והחזירן אחר חצות, לא נהנין ולא מועלין. וכן תנא בר קפרא, פירשו קודם חצות והחזירן לאחר חצות, ויצאין מידי מועלה. אמר ליה רב פפא לאביי, וכי מאחר דשלחו מתם, הלכתא כרב יוסף, ואמר רבי חיאי בר אבא, וכן תני בר קפרא, רבה ורב חסדא במאי פליגי. אמר ליה, בשמינים. בעא מיניה רבא מרבה, לינה מועלת בראש של מזבח, או אינה מועלת בראש של מזבח. היכי דמי. אילימא, דלא ירדו. השתא, לנו בענזרה, אמרת דלא ירדו. בראשו של מזבח, מיבעיא. ואלא, דירדו לשלחן מדימין לה. דתנן, אפילו הו על השלחן ימים רבים אין בכך כלום. או דילמא, לקרקע מדימין. אמר ליה, אין לינה בראשו של מזבח. קיבילה מיניה, או לא. תא שמע, דאיתמר, איברים שלנו בענזרה, מקפרי והולך כל הלילה. לנו בראשו של מזבח, מקפרי והולך לעולם. וירדו, רבה אמר יעלו. רבא אמר לא יעלו. שמע מינה, לא קיבילה מיניה, שמע מינה: כשם שהמזבח מקדש כו': תנו רבנן, הנוגע במזבח, אין לי אלא מזבח. כבש, מנין. תלמוד לומר 'את המזבח'. כלי שרת, מניין. תלמוד לומר 'כל הנוגע בהם יקדש'. בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן, כלי

בבבבב אמאי איצטריך את לרביי כבש הא כיון דירד ע"ג רצפה יעלה כשי כבש וי"ל דשמא לא דעורה מקדשת במזבח היינו כשיירן לחקטיר עליה אבל פסולין לא לרבי איצטריך קרא: כלי שרת מהו שיקדשו את הפסולין. פי' בקונטרס דלענין פדיון בעי א"ל תניתוה כו' א"ל לכתחלה ליקרב קמיבעיא לי ופשיט דמקדש מקבולו פסולין וזרקו את דמו מאי לאו שקבולו פסולין ורוק פסולין דמשום זרוק פסולין אם עלו לא ירדו הא אם וקדוהו כשרים לכתחלה יעלו איברים דוריקה מעליהא היא אף על גב דקבלתו פסולין דכלי שרת שקבולו בו הוים מקדשת פסולין לכתחלה ליקרב ולזרוק כן פירש בקונטרס ותימה לפי דא"כ תיקשי ליה מתני' הלא הוציא דהטמא שנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו כו' אם עלו לא ירדו משמע הא לכתחלה לא יעלו וא"ע דנתקבלו הדין בבשרות ככלי שרת אלא איירי מדין בנתקבל בפסול ונורק בפסול ועוד לן דמה יוצא דמה וטמא דמה אמאי לא יעלו לרש כיון שרת מקדשין את הפסולין לכתחלה ליקרב וצריך לדחות כל דני כגון שישנן עתה בבלי חול דהוה ליה כירדו וכן נתערב ברם הפסולין דאמר ישפר לאמא ולא אמרין דיקרב מיירי בהכי וכן את דתנן (מנחות דף ק.) והנחתו והנסיכם

זבחים - פרק תשיעי - המזבח מקדש דף עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ)

תוספות

והנסכים שנטמאו משקדשו בכלי אין להם פדיון דמשמע מקרב לא קרבו בעורבו לכלי חול איירי וכן היה מקריב מנחת העומר ונטמאת בידו אומר לו הבא אחרת תחתיה בחכי מוקמינן לה מיהו אבתי קשה להי' דאי מעיקרא סיד' לדענן פדיון קבעי אם כן בל הוה ליה למימר לבתחלה ליקרב מבטיעא לי אלא ליקרב מבטיעא לי ומדקאמר לבתחלה ליקרב מבטיעא לי

משמע דמעיקרא נמי הוה ידע ליקרב קמביעאי

- ליה אלא למביעאי ליה בריעיבד ועוד הקשה הדר
- פטר לפרשי' שהשיב ר' ירדוקא משום דוקדוהו
- פסולין אורי' שקבלו פסולין אבל קבלו פסולין
- דוקדוהו כשרים יעלו תחילה ליקרב איברים דכלי
- שרת מוקדשין לבתחלה ליקרב בדוהיא אמרינן
- בפי' דמנחות (דף ז) הוא בעי מנייה ריש לקיש
- מרי ויחנן כלי שרת הוהו שיקדשו פסולין
- לבתחלה ליקרב וא"ל אין מקדשין ומשני אין
- מקדשין ליקרב אבל מקדשין ליפסל שימ' דאין
- מקדשין ליקרב שפיטא ליה ויחלכך נראה פירת'
- שפירש דמעיקרא ס"ל דר' יוחנן דקבעי מנינה אם
- העלה פסולין לגבי מזבח בכלי שרת ומפסיק ככלי
- שרת וקמביעא ליה נהי דאין לומר דלא ירדו
- מטעם דאדיר מזבח כמזבח דמי שרתי תחתית
- הכלי מפסיק מזה כלי שרת שמונ מתוך קדושתו
- לא הוי חזקיה דהוי כלי' הפסולים ע"ג המזבח
- ממש דלא ירדו או הוא חציצה וירדו אמר ליה
- נתייחא כשם שהמזבח כ' לענין דאם עלו לא
- ירדו כך הכלים מקדשין לענין ה' (מבואן ואילך
- לשון ר"ת) א"ל לבתחלה ליקרב קמביעאי לי דסבר
- ריש לקיש דאיבא לאוקומה מתני' דקתני דך
- כלים מקדשים שאם עלו בכלי ע"ג המזבח לא ירד
- דאין כאן לא קדושת המזבח ולא קדושת אויר
- הואיל דהם בכלי וקבעי שאם לא העלה הקמיעין
- הפסולין בכלי אלא קדשו בכלי מהו שיעלו
- לבתחלה וכי היכי' המזבח מקדש מה שנגע בו ולא
- ירדו כך בלי מקדש מה שנגע בו ולא ירדו או לא
- אא"כ העלות אמר ליה נתייחא שקבלו פסולין
- דוקו את דמו מאי לאו שקבלו פסולין דוקו

פסולין כלומר שקבלו פסולין דוקו בריעיבד את אם לא ודוקוהו לבתחלה לא יורוק דחכי מפיירשא מתני' הדין הויצוא כן שזרקו את הדם בריעיבד לא ירד הא אם לא ודוקוהו לא יעלה ואת דקאמר דוקו פסולין פי' דמתני' וכן הוא ואינו אלא נסמיה לשון המשנה ולא מפסולא קדייק תדע שלא היה לו לומר רק לא שקבלו אי נמי וזקו אלמא דריש לקיש דרדוי ליה בפסולין מוקי לה היינו דאמר בפ"ק דמנחות (ג'ז שם) הוא בעי מנייה ריש לקיש (כו') מר' יוחנן כלי שרת מהו שיקדשו פסולין (כו') ואמר ליה אין מקדשין עד לא קבלו פסולין ואי נמי דוקו פסולין כלומר שקבלו פסולין אם עלה הבשר לא ירד והדם יעלה ויורק דכלי שרת מקדשין לבתחלה ליקרב אי נמי אם וזקו פסולין הבשר אם עלה לא ירד והדם לא יתקנן דהא המנשה בכל עניינים אם עלה לא ירד קתני בין וחומרא בין קולא כדמוכח לשון ר"ת וכל

מה שפירשתי לפירוש הקונטרס שהעמתי בעורן בכלי חול צריך לפרש גם לפי' ר"ת למאי דבעי למימר ר"ל דמקדשין לבתחלה ומה שפי' דהם אין יתקנן אין שייך להזכיר כאן דלאו היינו אם עלו לא ירדו דאפילו מאן דאית להו לא גזם אם עלו מהו דתנא דרבי נתנא דקטעו מזבח דאי לא הוי אלא לר"ג דקא"ב בסמוך דתנא דרבי תנאן דהנף דפסוליה היכי' מהו ממהו פירוש לר"ג דאמר אם עלה לא ירד כיון דאורי' מזבח לאו כמזבח דמי לשלם הוי ירדו ומאי קושיא אימנא הא דקתני אם עלה לא ירד היינו אם זרק לא יקנחנו אבל אם עלה בכלי ירד אלא דואי לא יקנחנו הוי לכלוי' עלמנא ואם עלה לא ירד דקאמר היינו אם עלה בכלי לא ירד אלא יורקנו בעל כרחו ובזהיא דמנחות (ג'ז שם) דדקדק רבינו חיים דקאמר הותם אין מקדשין ליקרב אבל מקדשין ליפסל וכי לא היה יודע דמקדשין ליפסל לא מתני' היא בין לפי' הקונטרס בין לפי' ר"ת דתנן כך הכלים מקדשין: **או"י** יש בין כבש למזבח. אבל אי אויר מזבח כמזבח דמו לא קשיא ליה מבי מטי כנגד אויר (לא) הוה ליה ידע דכנגד אותו אויר יש אמה סובב וסובב חשבי מזבח דאפילו להקטיר עליו איבא מאן דאמר פרק קדשי קדשים (לעיל דף כס) דמוקטרינן מיהו אין נראה לרבינו חיים ששרי יש אויר מפסיק יותר מכדי אמה סובב כדי שיהא אויר קרקע מפסיקו דאמרנו לעיל מה דם אויר קרקע מפסיקו אף בשר אויר קרקע מפסיקו וא"כ אבתי מבי מטי כנגד

אויר קרקע הדל ירדה:

עולת העוף דפסל' בה מחשבה. תימה מאי קשיא ליה את אמרינן בפרק קדשי קדשים (לעיל דף סה.) שאם עשאה למטה מרגליו אפילו אמה אחת כשרה וא"כ אין כאן אויר מזבח ולפירוש

הקונטרס שפירש מעלה שהיהוה שם מילה ניהא אי נמי פריך לרבי נתנא דאמר (לעיל דף סה.) דאי עצמא אינה נעשית אלא בגופו של קרן:

שקבלו פסולין וחדר וזקו פסולין ולמה לי וזקו מקבלה איפסלה לה אי לאו לאשמעינן טעמא דזרקו פסולין הוא דהוה איברים בתורת אם עלו לא ירדו לבתחלה לא יעלו דתפסל בשר בזריקת פסולין הא וזקו כשרין לבתחלה נמי יעלו האיברים דזריקה מעליא הוא ואע"ג דקבלו פסולין משום דקדשיה חל שפסולין פסולין ואי נמי שזרקו

פסולין. ומשום היא גופא איצטרך לאשמעינן אם עלו איברים לא ירדו ואף על פי שנפסלו בזריקה אויר המזבח. אם תלה איברים פסולים באויר אחר המזבח כמזבח דמי אורי' איך יש לאו. כמזבח דמי וירדו: **חייב** פסיק לה מכבש למזבח. **א** כי מנגבה ליה באויר הכבש הוה ליה ירד ותנן כך אם ירדו לא יעלה ומשני דנגר ליה. גורר עד המזבח ואינו מנגביו: ופרקינן אויר יש בין כבש למזבח. כדאמרן בפרק קדשי קדשים (לעיל דף כס) וכי מטי כנגד אותו אויר הוה ליה ירד: ומשני רובו לכבש כבכשו כו'. מה שכנגד אויר שרית ליה בתר רובא אם רוב האבר בכבש שרית ליה בתר כבש ואי רובו בכבש שרית ליה בתר מזובת: **יש** חבור בעולין. דלא חשבנין להו כמאן דמפירת' ואולין בזיו בתר רובא או אין חיבור דמשמע דיש חיבור. דאי אין חיבור קמא קמא דנפשו אויר איפסיל לא יעלה ודבריות' (דף יד.) גרסינן ליה בלישנא אחרינא תיפשוט דבעי רמי בר חמא הלכו באיברים אויר הריב' או לא הלכו: **עולת** חנוף. שמליקתה בראש המזבח: **חייב** משכחת לה. דפסל בה מחשבת חוץ לזמנו הא קלטיה אויר המזבח דאי נמי אמרינן לינה מועלת בראש המזבח וקיים זה את מחשבתו ושהוה עד למחר ודקטריה בה הקטרה היא דזא פסולין שיעלו לא ירד וכיון דבת ובקריית' מחר לבתחלה היא אמאי פסלה בה מחשבת הקטרת מחר: **אליבא** לא. בתמיה ולא משכחת בה פסול מחשבה והא משכחת כגון שחישב עליה לזוריד למחר לאחר שנפסל ולהעלותה ולהקטירה דכיון דאיקיים ליה מחשבתו וו לא

סלקא דהא איפסל ליה בלינה השתא נמי אחיז בה מחשבה. ו**פריבין** אכתפתא דרב שימי: תיחא **לרבא דאמר** לינה פועלת. איבא לאשכחא בבזי': **אלא** לרבת. אפי' קיימא למחשבתו לא מיפסל וכל שכן דמחשבתא ליה הויא: **ואחרינן** לרב נמי כו' להורידה קודם עמוד השחר וכיון דעמוד השחר משכחת לא ארצפה פסיל לה בלינה ויחלכך מהניא לא נמי מחשבה: **אתך ניכא מיהא תפשוט** כו'. רב שימי מסיים ביה באכתפתיה הכי את בעי למילך מנייה אויר מזבח לא כמזבח דמי לאידך גיסא מצינא למיפשט מניה ולמימר דכמזבח דמי דאי לא כמזבח דמי:

חמאת

אמר קרקע הדל ירדה: **עולת** העוף דפסל' בה מחשבה. תימה מאי קשיא ליה את אמרינן בפרק קדשי קדשים (לעיל דף סה.) שאם עשאה למטה מרגליו אפילו אמה אחת כשרה וא"כ אין כאן אויר מזבח ולפירוש הקונטרס שפירש מעלה שהיהוה שם מילה ניהא אי נמי פריך לרבי נתנא דאמר (לעיל דף סה.) דאי עצמא אינה נעשית אלא בגופו של קרן:

חמאת

במחלוקת

כאן בר מחלוקת במראות נגעים. פ"ת דח"ל האי בתיא דמשום דמעיל בא לכפר על לשון הרע וכן נגעים באין על לשון הרע כדאמרינן פרק יש בערבין (ערכין דף טז.)

שבעים

ושנים. לא פליג התנא אמתניתין דשבעות (דף ב.) דתנן ששים שהן ארבע דהתם

מיירי בנגעים לבנים והבא מיירי בכל

מיני נגעים וירקק ואדמדם ופוחים ויש לחושין

עוד נגעי בתים ונגעי בגדים: **מכפרים** על

שפיכות דמים. מה שמוכרין אתה מיום שחרב

בית המקדש אף על פי שבתלו ד' מיתות דין

וארבע מיתות לא בטלו דלחבי לא נקט מ' שנה

קודם שחרב בית המקדש שגלחתה סנהדרין

דבהדיא שעתא אפי' דין ארבע מיתות לא הוה

דבגדי כהונה מכפרין ולא נהירא דגבי שמעון בן

שטח פריך ליה באחד דיני ממונות (סנהדרין דף

לז) אף על גב דהוה בגדי כהונה מיהו הייתי יכול

קיים פירוש זה ולומר דמכפרת לא נקט מ' שנה

משום דאיכא דין מיתות דבטלו כגון עריות

ועבדוהי וזה שמכפרין עליהם מכנסים ואמר אבל

דין שפיכות דמים לא בטל דכתנות שמכפרת על

שפיכות דמים אין למכפרת על ההורג אלא על

ישראל שערבין זה בזה דומיא דעגלה ערופה

דכתיב (דברים כא) כפר לעמך ישראל ואציבור

מכפרת ולא על ההורג וכן משמע הכא דכתנת

לא מכפרת אחריו דאי מכפרת לא נקט מ' שנה

מעגלה ערופה הוא עגלה ערופה אישראל

מכפרת וז' משמע פ' יש בערבין (ערכין דף טז.)

דקאמר על ד' דברים נגעים באים וקחשבי שפיכות

דמים ולשון הרע ופריך הוה ממעיל שמכפר על

לשון הרע ומכתנת שמכפר על שפיכות דמים לא

פריך מדי משום דלא מכפר אחריו אלא

אישראל כדפרשיתא אבל מלשון הרע דלא מצינו

לשנויה הכי דמסתמא אין ציבור נענשין על לשון

הרע של זה כיון דשמא לא יבא ליהי תקלה וכן

פירש בקנשת' התם ועוד יש מפרשים בהדיא

דערבין (גז"ש) דלחבי לא פריך מכתנת דנהי

דמגלת מעונש מיתה מנגעים ויסורין לא מגלת

ואם תאמר הכא משמע דכתנת מכפרת על ידיע

מאן קטליה וכשבועות (דף ת.) מעריך קרא למימר

שאין עשיר המשתלח מכפר על ידיע מאן

קטליה ואמאי צריך קרא פשיטא דהא כתנת

מכפרת מיתה ויש לפרש דיש חילוק בין ציבור לכל

ישראל דכתנת מכפרת אציבור ושעיר המשתלח

על כל ישראל:

הדרן עלך המזבח מקדש

ערופה. ולשון הרע. מקטרת. דתני רב חנניה. מנזן לקטרת שמכפרת, שנאמר ויתן את הקטרת

ויכפר על העם, ותני דבי רבי שמעאל, על מה קטורת מכפרת, על לשון הרע. ויבא דבר

שבחשאי, ויכפר על מעשה חשאי. קשיא, לשון הרע אלשון הרע. קשיא, שפיכות דמים

אשפיכות דמים. לא קשיא. הא, ידיע מאן קטליה. הא, דלא ידיע מאן קטליה. אי ידיע

מאן קטליה, בר קטלא הוא. במזיד, ולא אתרו ביה. ולשון הרע אלשון הרע, נמי לא קשיא. הא, בצניעא. הא, בפרהסיא:

הוצעו לנתר ואחלה, אף בפנים אין מכפרין. ויש

אומרים, אין מכפרין אותן כל עיקר, שאין עניות

במקום עשירות: תנו רבנן, מעיל כולו של תכלת היה,

שנאמר ויעשה את מעיל האפוד פליל תכלת, שוליו,

פיצד. מכיא תכלת, וארנקו, ותולעת שני, שזורין.

ועושה אותן כמין רימונים שלא פיתחו פיהן, וכמין

קונאות של קנסות שבראשי תינוקות, ומכיא שבעים

ושנים וזין, שבעים שבעים ושנים עינבלין, ותולה בהן

שלישים וששה מצד זה, ושלישים וששה מצד זה. רבי

דוסא אומר משום רבי יהודה, שלישים וששה היו,

שמונה עשרה מצד זה, ושמונה עשרה מצד זה. אמר

רבי עיניי בר ששון, במחלוקת פאן, כך מחלוקת

במראות נגעים. דתנו, מראות נגעים, רבי דוסא בן

הרפנים אומר, שלישים וששה. עקבא בן מהללאל

אומר, שבעים ושנים. ואמר רבי עיניי בר ששון, למה

נסמכה פרשת קרבנות לפרשת בגדי כהונה, לומר לה,

מה קרבנות מכפרין, אף בגדי כהונה מכפרין. כתנות

מכפרת על שפיכות דם, שנאמר וישחמו שעיר עזים

ויטבילו את הכהנת בדם. מכנסים מכפרין על גילוי

עריות, שנאמר ויעשה להם מכנסי כר (לכסות את)

בשר ערוהו. מצינפת מכפרת על גפי הרוח, מנזן. אמר

רבי חנינא, ויבא דבר שבגובה, ויכפר על גובה. אכנט

מכפר על ההורג חלב, היכא דאיתיה. חושן מכפר על

הדינין, שנאמר ויעשית חושן משפט. אפוד מכפר על

עבודת פוכבים, שנאמר אין אפוד ותרפים. מעיל

מכפר על לשון הרע, מנזן. אמר רבי חנינא, ויבא דבר

שבבול, ויכפר על קול הרע. ויצין מכפר על עזות

פנים, בציץ כתיב והיה על מצח אהרן, ובעזות פנים

כתיב וימצח אשה וזנה היה לה. איני, והאמר רבי

יושע בן לוי, שני דברים לא מצינו להן כפרה

בקרבתות, ומצינו להן כפרה במקום אחר. ואילו הן,

שפיכות דמים, ולשון הרע, שפיכות דמים, מעגלה

ערופה. ולשון הרע. מקטרת. דתני רב חנניה. מנזן לקטרת שמכפרת, שנאמר ויתן את הקטרת

ויכפר על העם, ותני דבי רבי שמעאל, על מה קטורת מכפרת, על לשון הרע. ויבא דבר

שבחשאי, ויכפר על מעשה חשאי. קשיא, לשון הרע אלשון הרע. קשיא, שפיכות דמים

אשפיכות דמים. לא קשיא. הא, ידיע מאן קטליה. הא, דלא ידיע מאן קטליה. אי ידיע

מאן קטליה, בר קטלא הוא. במזיד, ולא אתרו ביה. ולשון הרע אלשון הרע, נמי לא קשיא. הא, בצניעא. הא, בפרהסיא:

הדרן עלך המזבח מקדש

הוצעו לנתר ואחלה, אף בפנים אין מכפרין. ויש
אף בנתר ואחלה: הוצעו לנתר ואחלה. שנתגעלו גיעול בר שהגיעו לזיקק לכיבוש נתר ואחלה
ות לא מתקן לזה כלל: אף בפנים. לאו לרבותא הוא אלא לממרא דנתר ואחלה דנקט לאו
לענין כיבוש נקט דהדיא דאסור לגמרי לשדיר שרי לגמרי אלא לענין גיעול
נקט ליה דהיך נתגעלו אין מכבסין אותו כלל
אם חזקק לנתר ואחלה: נראה בעיני דה"ג שוליו
כיצד היה מבאי כח דברימונים נאמר שלשה
צבעים: שיה פתחו פיהם שרי רימונים
כששדוין באילן אחר גמור בישראל מתפתחין
מאילתין בדרך שדושין קליפי אגוזים החיצונות
ובכין קונאות. ברוטנש' עשוין כמין חיק של
נחשת שדושין (בסוף) בית ד' הרומח שקורין
ארישטייל לשון (שמואל ב כא) ומשקל קינו
דישבי גבוב וחתניוקות תולין אותו בראשי כובעי
צרים שדושין אותו למלחמתן שקורים
הילמ"ש: קנסות שבראשי תינוקות. לשון וקלטס
דנחשא על רישה: וזין. אינצילטי"ש: עינבלים.
מה שתלוי בתוכן לקשקש ותולה בו אצל הרמון
והוא) פעמון כדכתיב (שמות לט) פעמון ורמון
נחשת שדושין דקרא לאו דהרמון בחתול קאמר
אלא ביניהם דפעמון אחד בין שני רמונים: מצד
זה. מלפני ומלאחרי: מראות נגעים. לטמא
מפתוכין של לבן אדמדם ולבנים של נהק
הראש זקן ושל גזעי בתים וזעזערים: למה
נכספה. בצא את אחרן ואת תורת העולה ואת
תורת החטאת והאשם וזבח השלמים והדור חק
את אחרן ואת הבגדים: וישבילו את הכתנת. רמז
הוא לנתר שיכפר שפיכת דמים בכתנת בטבילה
היינו כפרה: לבסות את בשר ערוה. לחפות על
גילוי עריות: אחיבא דאיתיה. שהיו חוגגין כנגד
אצילי ידיהו דהיינו כנגד הלב כדילפינן בפרק
שני (לעיל דף יט). מולא יתגורר בינע: אין אפוד.
פמעונים שבו (מכפר: וויכפר) על העם.
במחלוקת קרד שהוא לשון הרע (שנאמר) אתה
המיתם וגו': שבחשאי. שהיה לבדו שם כדתנן
פורשין בין האולם ולמזבח בשעת הקטרה וכל
שכן מן הדיכל שנאמר וכל אדם לא ייהי וגו'
בסדר יומא (דף מד.) ידיע מאן קטליה. כתנת
מכפרת על הציבור שלא יענשה: בר קטלא הוא.
וכל במה דלא קטליה מענשין דכתיב (ולאריך)
לא יכופר לה (במדרב) ולא ומשני במזיד ולא
אתרי ביה. דלא בר קטלא הוא הדיכל ציבור
מכתפרי בכתנתו הוא נגעים באים עליו כדאמר
בערכין: בצניעא. דהוה דבר שבחשאי קטרת
מכפרת שהוא מעשה חשאי: בפרהסיא. שהוא
דבר שבקול קול פעמונים מכפר עליו:

הדרן עלך המזבח מקדש

מאן קטליה, בר קטלא הוא. במזיד, ולא אתרו ביה. ולשון הרע אלשון הרע, נמי לא קשיא. הא, בצניעא. הא, בפרהסיא:

כל התדיר. שבת תדירה מר"ח וכן כולם: מלבד עולת הבקר. העשויה כבר משמע אלמא תמידין קדמי למוספין: **גמ'** משום רתירי. רתמדי בכל יום הילכך חשיב תדירות דרייה: **באלה תעשו וגו'**, בתר הוא קרא דמלבד עולת הבקר תעשו את אלה כתיב באלה תעשו משמע כסדר אמרתי לך כאלה של מעלה כשם שהתירי

קודם כך סדר המוספין שאם יום שיש ב' מוספין כגון בשבת שבחין הרגל היא התדיר קודם: **לגופיה**. להטעין מוסף לו' הימים דמקרא קמא **יום ראשון ויום הנפקא לך אי כחב אלה בו'** לשון קושיא הוא: אלה לשבעת הימים. אותן שבעה כבשים האמורין בענין יתחלקו לשבעת הימים: אלה ליום. ליום ראשון והדר כתיב ד' ימים אשה ריח ניחוח לה' ולא ידענא כמה עולת איצטרין כאלה דעל כרחך מהשתא תוקים תעשו ליום אשאר יומה: **מופיה דקרא**. דמלבד עולת הבקר שמע' דמוספין תדירין קדמא: **אשר לעולת התמיד** ליל. פשיטא דמלבד הבקר עולת התמיד היא אלא תלה לך טעם הקדמתה בתדירות כדי שתלמודו לשאר תדירין שקדימו דמשום היא גופא ליל לפרשי טעמא: **מתני'** כל המקדש מזהב. ויש פ' דר ריבז קדושה ממנו: דם חטאת קודם לדם העולה. אם שניחן שחטין ועמדין לזיוק: שהוא מרצה. מכפר על חייבי כריתות הצריך ריצוי גדול: איברי עולה קודמין. בהקטרות לאמורי חטאת אם נזרק דמי שניחן: מפני שהוא כולה כלייל. וצד ריבז קדושה הוא זה למזבח: על ד' קרנות. ואשם ב' מתנות שדן ד' ולא על הקדש: ועל היסוד. שפית' שריה: כואשם מין וזה. וכל קדש סבין ועוף ארבע. ב' מתנות שדן ד' ובכור אינו אלא מתנה אחת ואינו טעון מטיבה ותסכים בדאמרינן במתנות פ' שתי מדות (נ"ז צ'): כל הקרנות כרבי: מפני שהוא מין וזה. וזהו שדן סבין ועוף במליקה וזבחים חשיבי מפני שמצותן מרובה שכל הקרנות באין מהן: ויש בו קדש קדשים. לחלק גבוה ב' דברים דמו (ואיכריו) ואמיריו מה שאין כן בחטאת העוף שאין למזבח אלא דמה וזכיל דקדמה לעוף העוף כל שכן לעולת העוף דהא חטאת העוף קודמת לעולת העוף בדקתני ואולי: שהן מיני דמים. כפרתן מרובה: שהוא בא על חטא. והדיון קדושתו דמכפרת: חטאת העוף קודמת לעולת העוף. מקריא נפקא לן בגמרא: וכן בהקדשה. כשהוא מפרש את קינו קרא שם לחטאת תחילה: **גמ'**

משנה כל התדיר מזהב, קודם את חבירו.

התמידין, קודמין למוספין. מוספי שבת, קודמין למוספי ראש חודש. מוספי ראש חודש, קודמין למוספי ראש השנה, שנאמר 'מִלְבַּד עֹלַת הַבֶּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת אֹלֶה': גמרא מנא לן. מנא לן, פדקאמור משנא 'מִלְבַּד עֹלַת הַבֶּקֶר'. דילמא, תמידין הן דקדמו למוספין. משום דתדירי. מוספין למוספין. מנא לן. אמר רבי איילאי, דאמר קרא 'בְּאַלֶּה תַּעֲשׂוּ לְיוֹם שִׁבְעַת יָמִים', אֵלֶּה בְּאַלֶּה. והאי, מופיע ליה לגופיה. אם כן, ניתבא 'אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לְיוֹם'. אי קתב 'אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לְיוֹם שִׁבְעַת הַיָּמִים', הוה אמינא, אֵלֶּה לשבעת הימים (אי), מיד' אחרניא לא). 'לְיוֹם פְּתִיב. וּפְתִיב אֵימא, 'אֵלֶּה לְיוֹם. אֵבֶל שאר יומי, לא ידענא כפמה. אמר קרא 'תַּעֲשׂוּ, שְׂהוּ כֹל הַעֲשִׂיֹת שְׂוֹת. אֲבִיז אִמַר, מִגּוֹפֵה דקרא. אם כן, לימא קרא 'מִלְבַּד עֹלַת הַבֶּקֶר', וְתִשְׁתַּחֲוּ. 'אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד', לְמַה לִּי. לְמִימַר, דְּהָךְ דְּתִדְרִיא תִיקדום: **משנה כל המקדש מזהב, קודם את חבירו. דם החטאת קודם לדם העולה, מפני שהוא מרצה. איברי עולה קודמין לאמורי חטאת, מפני שהוא כלייל לאישים. חטאת קודמת לאשם, מפני שזמיה ניתן לארבע קרנות על היסוד. אשם קודם לתורה ואיל נזיר, מפני שהוא קדש קדשים. תורה ואיל נזיר קודמים לשלמים, מפני שהן נאכלין ליום אחד ומעוניין להם. השלמים קודמין לכבוד, מפני שהן מעוניין מתן ארבע, (וסמיכה), ונסכים, ויתנופת הוה ושוק. הכבוד קודם למעשה, מפני שקדושתו מרבה, ונאכל לבתנים. המעשר קודם לעופות, מפני שהוא זבה, ויש בו קדש קדשים, דמו ואמיריו. העופות קודמין למנחת נדבה, מפני שהן מיני דמים. מנחת חוטא קודם למנחת נדבה, מפני שהוא בא על חטא. חטאת העוף קודמת לעולת העוף, וכן בהקדשה: **גמרא****

כל התדיר. שנאמר מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד. תימה דבפרק תמיד נשחט (פסחים דף נח) אמרינן מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד שנאמר העולה ראשונה ליל תיפוק לי' מהכא וכי תימא דהחא לנדרים וגרבות ודאי למוספין דמוספין קבוע להם זמן ונדרים וגרבות אפשר בכל יום ותירא וכן הוה רבא בפרק החבילה (מנחות דף מט.) מייית בהדיא קרא דהעולה אמתני' דהתמידין אין מעבבין את המוספין דקאמר דה' אי דאית ליה ולקדום והתניא מנין שלא יהא דבר בו' ועוד קשה טפי בסוף הגזל קמא (ביק דף קיא.) דרבי שמדכבי מלבד איל הכפורים מכלל דכסף ברישא ופריך אלא מעתה מלבד עולת הבקר מכלל דמוספין ברישא והתניא מנין שלא יהא דבר בו' הוה ליה למיפרך ממתני' דהבא דארורה דריש מדכבי מלבד עולת הבקר מכלל דתמידין קודמין וליכא למימר נמי דאיצטרין קרא דהבא לעיבור שאין להם תמידים מוספין אלא כדי אחד מהם דמתני' לאו כבי אלא הונא אמר איירי דסגפא דקתני דם חטאת קודם לדם עולה וליכא למימר דחד למצוה וחד לעכב דעיכובא ליכא בדאמר בפ' התכלת (מנחות דף מט.) ויל' דהעולה עולה ראשונה להקדמת הבקרה בדקדושה איירי וקרא כסף להקדמת שחטה דתעשו את אלה בעשייה דדם (איירי) והשתא נחא דמייתי דרבא בפרק התכלת (שם) למימר דאמר בהקטרה דלא תנן תמיד של שחר קודם א"פ משום לילא דהא דבר קודם משמע טפי עיובא אתאי טפי מן משנה והשתא נחא דלא מייתי בהגזל קמא (ביק דף קיא.) ממתני' דאבוהי על מלבד איל הכפורים דלא הוי כסף ברישא לעלולם כסף ברישא כיון דכתיב כסף קודם ואחר כך איל אבל הכא איירי בעשייה דדם דה"ק קרא מלבד עולת הבקר ששעיתם כבר עבודת הדרם תעשו את אלה אבל הקטרה דכתיב מקמי עולת מלבד עולת הבקר תהיה קדמה התמיד וכולו דקרא דקמיא בהקטרה משתע דהא כתיב בזה שאם ריח ולהבי איצטרין לאתוי מהעולה דאע"ה דהקטרת דמוספין כתיבי מקמי עולת הבקר הקטרת תמיד קודמת דלא ה"א אע"ה דכסף כתיב מקמי מלבד איל הכפורים יבול להיות דאל קודם מיהו קשה דקראי דקמי מלבד עולת הבקר בעבודתו דם (ונמין איירי דכתיבי לעל מיניה ושעור חטאת דלא לכפר עליכם ובפר' דהא ועוד אתאי לא גמרינא הקטרה ודם מזדרי ומפרש דה' חיים דקרא דהעולה איצטרין לחיתין ומכלל התדיר לא אתי דבכל יום איתנהו כתמיד כן מוכח ביומא בפרק אמר יום חמשה (דף לז.) דקאמר איבריין קודמין למנחה דתניא מנין שלא יהא דבר בו' ואמר רבא ב' ובמנחת תמיד איירי דאי' במנחת נסכים

תיפוק לי' מדכתיב עולה ומנחה וקרא דהבא איצטרין ללמד על כל התדירין שקודמין מיהו אין מרזח כלל בזה יותר משאם נאמר דאיצטרין לנדרים וגרבות ויש לשמוע נאסא לא נפקא לן דתמידים קודמין למוספין מדכתיב תמיד בבקר ויוקדם דבר שנאמר בו בבקר למוספ כתב בו ביום דמשמע בעיצמו שיש לים כדרדרינן (וחתם) (נ"ז שם) ביום לאחר ואמרינן נמי מלבד ותעשה בבקר הוה מוקדינא לעבודת הדרם אבל עדיין קשה כיון דכתיב העולה לאפוקי מהדאי סברא ליל קרא דמלבד לאשמעי' דתמידין קודמין למוספין לעבודת הדרם תיפוק לי' מדכתיב תמיד בבקר ומוספין ביום: **מנא** לן דקתני טעמא. דהא נחא שדעתם מפורש במשנה אבל בשמעתא קמייתא מדגילה (דף קב.) קשה דקאמר מנ"ל דבעינן קודם חכמים הקילו בו' ומה כבך אמר משה לית ליה למציעי מנ"ל מאחר שאותו הטעם אינו מפורש במשנה: **אשם** קודם לתורה ואיל נזיר מפני שהוא קדש קדשים. דא לא קרא למימר מפני שהוא מרצה משום דאיכא אשם נזיר ואשם מצורע דאין באין לכפר אלא להכשיר בדאמר בפ"ק דמנחות (נ"ד ה') ומיהו גבי חטאת קאמר טעמא דמרצה אע"ה דאיכא נמי חטאת נזיר חטאת מצורע דאין באין לכפר אלא להכשיר בדקאמר לעיל בפ"ק (דף טז) הני עולות ניטרו ויש לומר דלא סגי ליה בטעמא דמרצה משום דתורה ואיל נזיר מקדשין דטענינן להם בדאמר בגמ' **מעשר** קודם לעופות מפני שהוא מין זבה. ויש בו קדש קדשים דמו ואמיריו מה שאין כן בחטאת העוף שאין למזבח אלא דמה וכיון דקדמה לחטאת העוף כל שכן לעולת העוף דהא חטאת העוף קודמת לעולת העוף דקתני ואולי כך פירש בקונטרס דהאי טעמא נחא דם אבל אמיריו מעשר דקדמי לעולת העוף מאי טעמא דאבולה מילתא קאמר דקדמיה בדמובא במנחה ושמו

בדאמרינן סגי בטעמא דמין זבה:

דס חטאת קודם לדם עולה מפני שהוא מרצה. הא דלא קאמר טעמא משום שדמה ניתן על ד' קרנות כדקאמר גבי אשם משום דכיון דדם עולה אתי מכח כליל כדאמר בבמזר לא סגי בטעמא דארבע קרנות: **הכא** בחטאת הולים עסקין. והא דקאמר מפני שמרצה בחטאת דעלמא:

דס עולה ואימורי חטאת איזה מהן קודם. לא דמיא לבעיק דלעיל דמיירי במנכר וכליל גופיהו ודבא איירי באותו שבא מכח כליל ומכח מנכר: **הכא** עולה דם אשם איזה מהן קודם. דם אשם ואיברי דעולה דם אשם קודם דאשם מכפר בחטאת א"נ פשיטא ליה דאיברי עולה קודמין לדם אשם מפני שחן כליל ואל דמי לאיברי עולה דם חטאת דחשיב דם חטאת משום דהוה אד' קרנות: **אבל** עולה לא. דעל כרחין למעוטי עולה אתא דאי עולה קודמת לאשם ליחני עולה וכל שכן חטאת דהא דם חטאת קודם לדם עולה: **ליכא** מסייע ליה דם חטאת קדשים קלים ד' תימנ' דלא מייתי סיעתא מבריתא דלעיל בפ' ב' דנח' (כז.) דקתני גבי קדשים קלים פרסיה ויצתה לחוץ חזורה פסולה ואמרו' עולה ש"ס במר' קדשים קלים שיצא לפני זריקת דמים פסולה ומעני דלמנא באליה ויותרת חכבר ושתי חבליה: **והא** דקא מפיכלי בבשר להזדיע' כחו דריל. הוה מצו לאיפלוגי באימורין להזדיע' כח דהיתרא:

קודם לדם עולה. לדם עולה, הוא דקדשים. לאיברי עולה, לא קדשים. אדרבה, מסיפא 'איברי עולה קודמין לאימורי חטאת'. לאימורי חטאת, הוא דקדשים. לדם חטאת, לא קדשים. אלא, מהא ליפא למשמע מינה: איבעיא להו, דם עולה ואימורי חטאת, איזה מהן קודם. דם עולה קודם, דקאחתי מכח כליל. או דילמא, אימורי חטאת קודמין, דקאחתי מכח מנכר. תא שמע, דם חטאת קודם לדם עולה. דם חטאת, הוא דקדשים לדם עולה. אבל אימורי חטאת, לא. אדרבה, מסיפא 'איברי עולה קודמין לאימורי חטאת'. איברי עולה, הוא דקדמין לאימורי חטאת. אבל דם עולה, לא. אלא, מהא ליפא למשמע מינה: איבעיא להו, דם עולה ודם אשם, איזה מהן קודם. דם עולה קודם, דקאחתי מכח כליל. או דילמא, דם אשם קודם, דקאחתי מכח מנכר. תא שמע, דם חטאת קודם לדם עולה, אבל דם אשם, לא. כדון הוא דאיבעי למיתני 'דם אשם' ואידי דבעא למיתני סיפא, 'איברי עולה קודמין לאימורי חטאת'. דאי תנא 'לאימורי אשם' והוה אמרינא, 'לאימורי אשם הוא דקדמין, לאימורי חטאת לא קדמין'. משום הכי תנא 'חטאת'. תא שמע, 'חטאת קודם לאשם'. חטאת הוא דקדמיה ליה לאשם. אבל עולה, לא. מאי לאו, דם. לא, ואימורים. דקא גמי, דקתני 'מפני שדמה ניתן', שמע מינה: חטאת קודמת כו'. אדרבה, אשם קדים, שכן יש לו קרצבה. אפילו הכי, ריבוי דמזבח עדיף: אשם קודם לתודה כו'. אדרבה, התודה ואל נזיר קדמין, שכן מעוניין להם. אפילו הכי, קדשי קדשים, עדיף: תודה ואל נזיר כו'. אדרבה, קדשים קדמין, שכן ישנן בצבור בנחיה. אפילו הכי, נאכלין ליום אחד, עדיף. איבעיא להו, תודה ואל נזיר, איזה מהן קודם. תודה קדמיה, שכן מעונה ארבעה מיני להם. או דילמא, אל נזיר קודם, שכן יש עמו דמים אחרים. תא שמע, וזו קודמת לו, שזו מעונה ארבעה מיני להם, וזו אינה מעונה אלא שני מיני להם: השלמים קודמין לכבוד כו'. אדרבה, בכור קודם, שכן קדושתו מרבה ונאכל לפניהם. אפילו הכי, מצות יתירות, עדיף: הבכור קודם כו'. אדרבה, מעשר קודם, שכן מקדש לפניו ולאחריו. אפילו הכי, קדושת מרחם עדיף: מעשר קודם לעופות כו'. אדרבה, עופות קדמין, שכן קדשי קדשים. אפילו הכי, מין זבה, עדיף. אמר רבינא בר שילא, אימורי קדשים קלים, שזיצאו לפני זריקת דמים, פסולין. ותנא תונא, מפני שהוא זבח, וישנו קדשי קדשים, דמיו ואימורין. בשלמא 'אימורין', ליתנהו בעופות. אלא דם, מהיא איתיה. אלא, לאו קא משמע לן, אימורין פי דמו. מה דמו לפני זריקה, קא גרי להו 'קדשי קדשים'. ומה דמו מיפסל ביוצא, אף אימורין מיפסלי ביוצא. נימא מסייע ליה, בשר קדשים קלים, שזיצא לפני זריקת דמים. דבי ויתנן אמר, בשר. ריש לקיש אמר, פסול. דבי ויתנן אמר בשר, הואיל וסופו לצאת. ריש לקיש אמר פסול, עדיין לא הגיע זמנו לצאת. עד כאן לא פליגי, אלא בבשר. אבל באימורין, לא. הוא הדין, דבאימורין גמי פליגי. והא דקא מפיכלי בבשר, להזדיע' כחו דריש לקיש, דאפילו בשר דסופה לצאת, אמר, עדיין לא הגיע זמנו לצאת. ליכא פתנא. אימורי קדשים קלים שזיצאו לפני זריקת דמים, רבי אלעזר אומר, אין מוצלין בהן, ואין

גמ' מהני מילי. דדם חטאת קודם לדם עולה ואיברי עולה קודמין לאימורי חטאת: ופר' שני בן בקר. בחינוך הולים כתיב בבהעלותך: **בכר** נאמר. באותה פרשה ועשה את האחד חטאת רישיה דקרא והולים יסמכו את ידיה וגו': יכול תקדים חטאת עולה לכל מעשהה כדכתיב ועשה את האחד חטאת ואת האחד חטאת: ופר' שני. משמע עולה שני לה. מתנה כמייתא. דחטאת מכפרה ושלמה כפרה ברידה כדאמרן בפרק ב'ש' דלעיל דף לה. ובפר' אציפ' שלא ניתן אלא אחת: דבי עולה דמיא. שלא בהיותה על חטא ואפ"ה (חטאת) קודם לעולה משום דשם חטאת קודם לעולה וה"ה ל' מתנה כשחטאת: אימורי חטאת לא מכפריה. שאין כפרה אלא בדם דם עולה לאו כליל הוא דאין כליל אלא באשם אבל מכח כליל קאתי שהאיברים יחזו כליל: ה"ל או דילמא דם אשם קדים דמכפר: לאימורי חטאת לא קדים. דחטאת חמורה מאשם בדקתני מתני: שדמה ניתן, אלמא באימורין קאן דאי איהו אשם: שהיא ניתנת מביעיה ליה יש לו קרצבה. לדמיו דכתיב (ויקרא ה) בבקר שקלים אבל חטאת כל דהו: שלמים ישנן בצבור. בבשי עזרת דמים אחרים. חטאת ובהמה כאין עמו קדשה: וזו קודמת לו. לעיל מנינה איירי בתודה ואל נזיר: לפני ולאחריו. דתנן קרא לחשעי ששירי ולעשרי תשעי ולאחר עשר עשירי שלשתן קודשין ולפנין מנחות (דף טז) מקראי: שכן קדשי קדשים. אפילו אכילת אדם שבוך קדשי קדשים הוא: פסולין. ואע"ז דלענין מעולה לפני זריקת דמים לא קדשיה לענין איפסול ביוצא קדשי קדשים בניהו: ותנא. תונא. ותנא אביי דידן סיעתא למלתא: אלא דם מהיא איתיה. ולא ה"ל למיתני אלא ואימורין קדשי קדשים מה שאין בן בעופות אלא להכי נקט דמו בהדי אימורין לאשמועינן דכי הדדי קדשי בשעה שזה קדשי קדשים קרוי גם זה קדשי קדשים: ומה דמו מיפסל ביוצא אף אימורי מיפסלי ביוצא. דהא קדשי קדשים קרוי להו: ה"ל בשר קדשים קלים שיצא לפני זריקת דמים חוץ לקלעים: הואיל וסופו לצאת. שדרי איתיה אלא כה עזריה לא הגיע זמנו לצאת. דאבתי לא אשתירי באכילת: ע"כ לא פליגי אלא בבשר. בהדא הוא דבמשכר רבי יוחנן משום דסופו לצאת: הוא חיון דבאימורי, מכשר שוריקה עשה אחר קדשי קדשים והאי דפריש משום דסופו לצאת חשים קמפרש ליה ולא מילתיה דרבי יוחנן היא: אין מוצלין בהן. אפי' לאחר זריקה דלא מתנה בהו זריקה להכי למקבענהו במעלה:

ואין

זבחים – בל תהיה רצח צעמור – מתוך "אבן ישראל" – (שטיינזליץ) רלא חוספות רש"י

ואין חיבין עליהן משום פגול. דהוי להו כמי שלא נורק עליהן הדם ולא קרבו כל מתייריה; ומשום נותר. דאין נותר אלא בבשר באבילה בתוך זמנו כדכתיב (ויקרא יז) ביום זבחכם יאכל וממחרת וגו'; ומשום טומאת תנוף. כדאמר; במנחות (דף כה) הניתר לטוהרין חיבין עליו משום טומאה שאין ניתר לטוהרין אין חיבין עליו משום טומאה ואימורין דאיתרבו לטומאה מאשר לה' דומיא

דבשר איתרבו דלדאר וזיקה הוא דמחייב
עלייהו ולא לפני וזיקה והני לא אהניא להו
וזיקה; מאי לא בחרר עיילניהו. דהוי לגנאי
בשעת וזיקה פליגי ואפי' הכי קאמר ר"א דלא
אהניא להו וזיקה משום דאיפסילו ביוצא
בדאיתנהו אבראי. בשעת וזיקה; והא רב פפא
דמאי דאמר. דבזריקת כבשים קא משתרי דלא
שתי הלחם שריצאו בין שחיטה לזריקה דפליגי
נמי ר"א ורבי עקיבא; בדאיתנהו אבראי כ"ע לא
פליגי. דלא מהניא להו וזיקה דלאו גופיה
דיבחהו הוא. דבזריקת כבשים קא משתרי דלא
גופייהו הוא הלכך כל דאיתנהו אבראי מודה
ר"ע דלא מהניא להו וזיקה; מנחות ישנן בצבור.
מנחת העומר ושתי הלחם. עוף אינו בצבור
דמאי דאמר ר' יוחנן דהוה חזקתא דר' יוחנן
ואין צבור מביאין עוף. מנחת חוטא היא דקודמת
למנחת נדבה. משום דמכפרת אבל מנחת סוטה
לא והא גמי' דסוטה באה על חטא; והקריב את
אשה לחטאת וגו'. והקריב הקול תחת זה כנה
אב. תלה טעם הקדמתו בשביל שם חטאת.
הפאת בהמה לעולת בהמה מדרבי ר' חננאל.
דתינא לעיל ופר שני בן בקר וגו'; הפאת העוף
לעולת בהמה. וכן וילדת עשירה כבש בן שנתו
לעולה וכן יונה את תור לחטאת (ויקרא יב) כל
מקום שנתחלפה הפאת. והעפות באין תחתיה
בדלות כגון במטמא מקדש (ויקרא ה) דיעקרו
חטאת בהמה ובדלות שנתחלפה שתי תורים
חטאת קודמת. דכתיב לחטאת ראשונה משום
דיעק חטאת הוא; וכאן. ביולדת שהעוף תחת
עולה הוא ובבהמה עיקר היתה עולה
קודמת כדכתיב בה אחד לעולה ואחד לחטאת.
וכל מקום ששנים באים תחת אחד חטאת
קודמת. כגון במטמא מקדש שתי העופות תחת
חטאת אחד וכן באין שדרי בעשירית לא היה
מחויב אלא חטאת וכאן ביולדת שאין בא תחת
בהמה אלא עוף העולה דאילו בעשירית מן
הזה מתאי עוף לחטאת עם עולה בהמה; עולה
קודמת. אלמא עולה של בהמה קודמת קודמת
לחטאת שדרי אף חליפין קודמת לחטאת
ומתניתין תן את העוף קודמת לעולה בהמה.
למקראה הקדימה הכתוב. שתתא נקראת בענין
תחילה אבל בעברתן חטאת קודמת וכדאמרין
מזה בנה אב.

מאי

רלא

ואין חיבין עליהן משום פגול נותר וטמא. האי דאין חיבין 9 משום טומאה נראה דהיינו טעמא כדאמר לעיל בסוף ב"ש (דף מה): בחזקתא ליקרב זה אן ראוי ליקרב עד אחר וזיקה ובקונטרס פ"י טעם אחר: והא רב פפא הוא דאמר בדאיתנהו אבראי דכ"ע ל"פ. מילתיה דרב פפא בפרק התכלת (מנחות דף מה): גבי שתי הלחם שיצאו בין שחיטה לזריקה וסיד דאין חילוק בין זה לזה: מנא הני מילי

תרי' בר. לעיל גבי דם חטאת קודם לדם עולה
ניתא דבעי קרא אע"ג דמפ' טעמא בביתא' משום
ואיכא רתי קראי שתי הלחם שיצאו בין שחיטה לזריקה
דמשמע דעולה קודמת אבל הכא קשה ל"ל קרא
תיפוק לי' משום דחטאת העוף מרצה ושומא כן

דלית בה הקטרה לא מהני בה האי טעמא:
חטאת קדמה קודמת לעולת בהמה. וא"ת הא
תנא ליה רישא דם חטאת קודם לדם
עולה וי"ל דאיצטריך לאשמועי' אפי' בעולה
הוא לשם חטאת כדקתני וכן בהקדישה;
חטאת העוף קודמת לעולת בהמה. ואת' הדי
דאמר' בפ' תמיד נשחט (פסחים נט.) זה בנה בא
לכל החטאות שיקדמו לעולת וקיימא לן דאפילו
חטאת העוף קודמת בהמה קשה קצת הלשון
דמאי קאמר וקיימא לן בר' ה' לא חל משמע מבנין
אב טפי אלא דף מילתא לחודה ועוד קשה הא
דקאמר לכל החטאות:

למקראה הקדימה הכתוב. פירש בקונט'
שתתא נקראת בענין תחילה
ותימא מה חידוש הוא זה ומפרש ה"ר חיים
להקדישה תחילה שיקדיש העולה קודם החטאת
אבל להקריב חטאת קודמת והא דתנן וכן
בהקדישה חטאת לא מיידי ביולדת אע"ג דמשמע
קצת דאכל מן דתנן חטאת קודמת לעולה
בהקריב בכל גזרו וכן בהקדישה קשה לפי' מהא
דאמרין בערבין פרק האומר משקלי עלי' (דף
כא.) חיבין חטאות אן ממשבכין אותן חיבין עולות
ממשבכין אותן ופעמים שחיבי עולות אן
ממשבכין אותן ופרין מאי גזרו אי גימא עולת
וילדת פ' דא"צ למשכנח משום דאי אפשר לה
להביא חטאת עד שתביא עולתה והואמר רבא
כיון דרציבה להקדיש עולה קודם לחטאת אי"כ
אי"צ למשכן ועל כרחיה הביא שתתא:
מאי

למקראה הקדימה הכתוב. פירש בקונט'
שתתא נקראת בענין תחילה
ותימא מה חידוש הוא זה ומפרש ה"ר חיים
להקדישה תחילה שיקדיש העולה קודם החטאת
אבל להקריב חטאת קודמת והא דתנן וכן
בהקדישה חטאת לא מיידי ביולדת אע"ג דמשמע
קצת דאכל מן דתנן חטאת קודמת לעולה
בהקריב בכל גזרו וכן בהקדישה קשה לפי' מהא
דאמרין בערבין פרק האומר משקלי עלי' (דף
כא.) חיבין חטאות אן ממשבכין אותן חיבין עולות
ממשבכין אותן ופעמים שחיבי עולות אן
ממשבכין אותן ופרין מאי גזרו אי גימא עולת
וילדת פ' דא"צ למשכנח משום דאי אפשר לה
להביא חטאת עד שתביא עולתה והואמר רבא
כיון דרציבה להקדיש עולה קודם לחטאת אי"כ
אי"צ למשכן ועל כרחיה הביא שתתא:
מאי

מאי

רבא, למקראה הקדימה הכתוב:

תא שמע, פרים קודמין לאילים, ואילים קודמין לכבשים, כבשים לשעירים.

זבחים. פרק עשירי – כל התדיר דף צ עמוד ב – מתוך מהורות – אבן ישראל – (שטיינזלץ) רש"י תוספות

מאי לאו דהו. תימה מאי קשיא דלמא לא מיירי בדם אלא באברי עולה קודמין לאימירו חטאת כדתנן:

חטאת העוף וקולת בהמה ומעשר איזה מהן קודם. ובעין בעיא זו איכא למיבעי אבדתו ואבדת חבירו ויבובד בא ואם למי' משל בן בפי' דקדושין (דף לב.) איזה מהן

קודם תקדום אבדתו איכא כיבוד בא ואם וידקדום

למדי' דמשל בן תקדום אב ואם איכא אבדת חבירו דאמר באלו מציאות (ב"מ דף לב.) אפילו אמר ליה אביו אל תחיר לך וישמע לו ב"י תקדום אבדת חבירו איכא אבדתו דקדמת לאבדת חבירו: **תקדום** חטאת העוף איכא מעשר דקדים ליה. תימה תקדום חטאת העוף מקו' ומה עולת בהמה שהיא חמורה וכולה כלייל מזה דקדמת למעשר חטאת העוף קודם לה מעשר שאינו כלייל ועולת בהמה קדמת לו אינו דין שחטאת העוף קודם לה וכי האי' ק"ו אמרי' סנהדרין (דף לה) דקדמי' רוחה שבת מקו' ומה עבודה שדוהה שבת רציחה רוחה אותה שבת שנידחת מפני עבודה אינו דין שתתא רציחה רוחה אותה וי"ל דחידוש הוא הא דחטאת העוף קודם לעולת ולא חמורה וכלה' **חזין** אמרנו מצורע מפני שהוא בא להכשיר. ואם תאמר אדרבה חטאת מצורע עדיף דאכשירו ומכפר וי"ל כיון דמתן בדבונת מרס האשם הוה חשיב ליה מכשיר טפי א"כ האי' כל חטאת שבתורה דקדמי' לאו בחטאת הבאה עם האשם קאמר אלא בשאר חטאות:

שלמים של אמש וחטאת ואשם של יום שלמים על אמש קודמין. פי' בקונטרס דלדולל הוא להשהותם כל כך שצורת הבשר מתקלקלת ועל חנם דחק אלא היינו טעמא דשלמים של אמש אין להם דיתיר (אצינות) אלא עד הלילה חטאות ואשם של יום עד הבקר דנאכלין ליום ולילה:

וחכמים אמורים חטאת קודמת. והוא הדין אשם דקדש קדשים: **צלוין** שלוקין ומבושלין. אף על פי דקדשין שלוקין ודדי' תני מבושלין דמי' שלוקה הוי טפי מבושיל כדמוכח בפרק כל הבשר (חולין דף קיא.) גבי כבד דקאמר שלוקה אוסרת ונאסרת:

תדיר ומקדש איזה מהן קודם. פירש בקונטרס כגון דם עולת תמיד קודם חטאת וקשה דבריש פירקין פרישין דמלבד עולת הבוקר בעבודת היום איירי ונראה כלשון אחר שפי' בקונטרס עולת מוספי ר"ח ופר העדה וא"ת תפשוט ממתינתין דתנא מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח דנמשעט אפילו עולת מוסף של שבת לחטאת מוסף של שבת ר"ח וי"ל כיון דעולת מוסף דשבת קודמת לעולת מוסף דר"ח משום דתדירה קודמת נמי לחטאת שדוהה חבוב דמוסף עם החטאת:

תא

משום דתדיר או דלקא, מקודש קדים, דקדש. תא שמע, תמידין קודמין למוספין,

מאי לאו דמוספי' חתנ' דשעירים הוי חטאת וכבשים עולה וקתני כבשים קודמין: לא נדרבה. ושניהם עולה: ומעמא מאי קדמו פרים לאילים ב'י' שכן נתרבו בנסכים. פר שלשה עשרונים ואיל שני עשרונים וכבש עשרון: שכן נתרבו באלות. לענין אימוריו ואע"ג דהשתא בעולה קיימין שכולה כלייל מזה צד ריבוי עולות אשכולין ביה גבי שלמים וחטאת: פר כהן משיח קודם לפר העלם דבה. מפורש טעם בהירותי' פ"ב (דף רנא.) כאשר שרף הפר הראשון יארשן יארש פר חזה העדה לכל מעשה: פר העלם דבר קודם לפר עבודה. וזה שזה חטאת וזה עולה ואמרן לעיל חטאת קודמת: פר עבודה וזה קודם לשעיר עבודה וזה. אלמא יש עולה קודמת לחטאת: ואימא מרישא כלומר ארמונותה מסיפא סייען מרישא דקדמי' פר העלם דבר [קודם] לפר עבודה וזה: ומשני לה כתי' מינא לא קאמרי' דהא דרמי' יחזא לו דבחד מינא חטאת קדמה: כי אמרי' ברי' מיני. קשיא לך דקאמרת מין קטן של חטאת קודם למין גדול של עולה כדקאמרת ואפי' חטאת העוף לעולת בהמה והא הכא דפרי עולת קודם לשעיר חטאת: לחפת כתיב. בפרשת שלח לך וזהו אם מעניני חטאת נעשתה שבתה וני וכתבי' התם ושעיר אחד לחטת חסר א' לומר שאינו כשאר חטאות שכל חטאת שבתורה הבאה עם עולה חטאת קודמת וזו עולה קודמת: כעממ' כתיב. בהמה קודמת וזו ומנחתו ונסכו כמשפט משמע כמשפט סדר מקראו כך סדר עבודתו ופר ברישא כתיב: **אפילו** תימא פרים וכבשים דמוספי' חתנ' דק' מתניתין דתניא לעיל כבשים קודמין לשעירים לא תקשה דכמשפט כתיב בהו ומשמע כסדר האמור בענין ושעירי' כחובים אחרונים: **חטאת** העוף ועולת בהמה ומעשר בהמה. שלשתן עומדין: **חא** תנינא: מין ובח עירין. ובח עירין מעשר ואח"כ חטאת ועולה דאילו עולת בהמה לא מצי קדמה לחטאת העוף מגזירת החכמים: עיינא בה חשיבות עריות בהמה. שבאה עמה והיא חשובה ממעשר שחא קדש קדמי' וכלה וזו ומגזירת החכום חטאת קודמת ואף פי שזו מין ובת ואנבהתה מפעשר. לבעט חשיבות שם מין ובת שבו דהא בעולה נמי אייתה לאותה חשיבות ובטל ליה מגזירת החכום הלכך יקדמה חטאת העוף לעולה ולמעש: **מתני'** קודמות לאשמות. אם היה מקריב חטאת ואשם וזביאן חטאת קודמת דרתנן שדמה ניתן על ד' קדוות על הדין: מפני שהוא כה' להכשיר את המצורע. לקדשי' ולביאת מקדש הלכך חשיבות הוא לגביה שטורה תליה בו: ובאין כבכפ' שקלים. דבתיב (ויקרא ח) בעירב כסף שקלים באשם מעולת ואתי' שאשם תליי ואשם גיולות גי'ש בעירב בעירב ואשם שפחה חרופה גמר באל באל כדאמר באיזהו מוקמן (לעיל דף מה.) חזק מאשם נזיר דבתיב כבש בן שנתו ומדאילן ב' ב' שנים בשתי טלעים כבש בן שנה לאו בשתי טלעים הוא: כך קודמין באבילות. אכולהו דבני אבילות קאי כגון חטאת לאשם

מאי לאו, דהו. לא, לידבה. פרים קודמין לאילים, שכן נתרבו בנסכים. וכן אילים לכבשים. כבשים לשעירים, שכן נתרבו באלות. תא שמע, פר כהן משיח קודם לפר העלם דבר של צבור. פר העלם דבר של צבור, קודם לפר עבודת פוכבים. פר עבודת פוכבים, קודם לשעירי עולות פוכבים, דף על גב דפר עבודת פוכבים עולה, ושעירי עבודת פוכבים חטאת. ואימא, מרישא פר העלם דבר של צבור קודם לפר עבודת פוכבים. בחד מינא, מיהא לא קאמרינן דחטאת קדמה, כי קאמרינן, בתרי מינא. אשכחן עולה דקדמה לחטאת. אמרי במערכא מושמיה דרבא פר מרי, חטאת עבודת פוכבים חסר א', 'לחפת' כתיב. רבינא אמר, 'ממ'שפט' כתיב בהו. השתא דאיתת' לחכי, אפילו תימא, פרים דהו נמי 'ממ'שפט' כתיב בהו: איבעיא להו, חטאת העוף, ועולת בהמה, ומעשר, איזו מהן קודם. תיקדום חטאת העוף, איכא מעשר דקדים לה. ליקדים מעשר, איכא עולת בהמה, דקדמה ליה. תיקדום עולת בהמה, איכא חטאת העוף, דקדמה לה. הכא תרינא, מין ובה, עירי. במערכא אמרי, עיילא בה עולת בהמה בחטאת העוף, ואנבהתה ממעשר: משנה כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות, חזין מאשם מצורע, מפני שהוא בא על הקשר. כל האשמות שבתורה, באין בני שתיים, ובאין בכסף שקלים. חזין מאשם נזיר ואשם מצורע, שהן באין בני שנתן, ואין באין בכסף שקלים. כשם שקודמין בהקדבתה, קודמין באכילתה. שלמים של אמש, ושלמים של יום, של אמש קודמין לשל יום. שלמים של אמש, דבתי ואשם של היום, שלמים של אמש קודמת, דבתי רבי מאיר. והכמים אמריש, חטאת קודמת מפני שהיא קדש קדשים. וכולן, הכהנים רשאין לשנות באכילתה, לאכלן צלוין, ושלוקין ומבושלין, לתת לתוכן תבלי' חליון ותבלי' תרומה, דבתי רבי שמעון. רבי מאיר אומר, לא יתן לתוכן תבלי' תרומה, שלא יביא התרומה לידי פסול: **גמרא איבעיא להו, תדיר ומקדש, איזה מהם קודם. תדיר קודם, להו, תדיר ומקדש, תא שמע, תמידין קודמין למוספין, ואף**

אשם לתורה ותורה ושלמים ושלמים לבכור: שלמים שבא אשם. לעורה ושדו' עד היום ושחטן: וחטאת ואשם של יום. עומדין להקריב: שלמים של אמש קודמין. דלדולל להשהותן כל כן ודחא וזבא יקדשו ראשון וכן מפורש בתוספתא דזבחים: ובכולן, בכל האנליין רשאין הכהנים לשנות באכילתו כגון לאכולן צלוין שלוקין ומבושלין: ליי פסול. שטעם קדשים הנעשה נזיר אוסרת: **גמ'** תדיר ומקדש. כגון דם עולת תמיד קודם חטאת ועומדין זה תדיר זה מקדש ממנו כדאמרינן דם חטאת קודם לדם עולת מפני שהוא מרצה אי נמי עולות מוספי ראש חדש ופר העדה עומדים זה תדיר וזה מקדש:

גמרא ביני מתניתא: או מן החרצנים, או מן הזנין, או מתגלחת, או מטומאה. אם אמר: בכולן – נזיר. ברבי יהודה: עד שיזכיר ויום. ברם, רבי מאיר: אפלו לא הזכיר ויוז.

הריני נזיר ונזיר – הרי זה נזיר שפתים. דתהו יכיל מימר: הריני נזיר הריני נזיר. נזיר שפתים.

הריני נזיר ואחת – הרי זה נזיר שפתים. ועוד – הרי שלש. ושוב נזיר – ארבע. אמר רבי יוסי בי רבי בון: פהם – שמנה. במותם – שש עשרה.

סומכוס אמר: טמרגון – ארבע. טריגון – שלשה. דיגון – שפתים.

“הריני יד לגזירות”. “הרי עלי יד לקרבן” – רבי לעזר בשם רבי הושעיה: תופשין אותו משום יד לקרבן.

רבי בון בר חייא בעי: אמר: “לא אוכל לך” – תופשין אותו משום יד לשבועה? אמר רבי יוסי: אורחיה דבר נשא מימר: שבועה לא אוכל לך, דילמא לאוכל לך שבועה? אמר רבי מתנאיה: אורחיה דבר נשא מימר: קנתה (דכולפה) דכולפא, דילמא (כולפא) כולפא דקנתא?

“לא נזרתי” – מותר. “כבר הייתי נזיר” – הרי זה אסור.

רבי בון בר חייא בשם רבי אבינה, רבי אימי בשם רבי יוסי בר חנינה: האומר: “הריני מייץ של ערלה” – לא אמר כלום. חבריא אמרין:

[דף ג' ע"א]

מחלוקת, ברבי שמעון. דתנינן תמן: “שבועה שלא אוכל”, ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים – חייב; ורבי שמעון הוטר. אמר רבי זעירא: בכולל נחלקו, אכל בפורט, כל עמא מודיי שאין שבועות חלות על איסורין. וכאן, בכולל אנן קיימין. אמר רבי יודן: כאן בנדרים, כאן בשבועות. נדרים חלין על איסורין, ואין שבועות חלות על האיסורין.

בשם שפינזי נזירות בנזירות, כך בינזי שמשון בשמשון. תידין אינון בינזי שמשון? אמר רבי אבינא: שמשון, שמשור, שמשוץ.

מן הקא הכביד שערו? רבי! דמר רבי ירמיה משום רבי אימי: דברי רבי, נזיר עולם מגלח אחד לשנים עשר חדש. דברי חכמים, פעמים שהוא מגלח אחת לשלשים יום, פעמים שהוא מגלח אחת ל"ב חדש.

רבי הילא בשם רבי אסי: מתניתא אמרה כן: הריני נזיר בשער ראשי וכעפר הארץ וכחול הים – הרי זה נזיר עולם ומגלח אחת לשלשים יום. רבי אומר: אין זה מגלח אחת לשלשים יום, אלא אחת ל"ב חדש. ואי זהו שמגלח אחת לשלשים יום? האומר: הרי עלי נזירות בשערות ראשי, וכעפר הארץ, וכחול הים.

אמר רבי זעירא: בפתם הלוקין. מה נן קיימין? אם באומר: מלא שערי, כל עמא מודיי שמגלח לאחר שנים עשר חדש. אם באומר: כמיינין שערות ראשי, כל עמא מודיי שמגלח אחד לשלשים יום, אלא כי נן קיימין, באומר: בשיער. רבי אומר: מלא ראשי. ורבנן אמרין: באומר: כמיינין שערות ראשי. וכאן למה? אין האיש נזיר, שאינו אלא כמנזרו עצמו מן האסורין.

ועוד מן הדא: הוסיף רבי יהודה, אם אומר:

[דף ג' ע"ב]

במלקטי קיץ, (וכשבילי) [וכשבלי] שמיטה, וכבוכבים שברקיע – הרי זה נזיר עולם, ומגלח אחת לשלשים יום! אין תימור רבי יהודה ברבנן, כרבי הוא, הוסיף רבי יהודה: אכשלום נזיר עולם הוה, ומגלח אחת לשנים עשר חדש. מאי טעמא? משום נזירות.

וויידא אמרה על רבנן שהוא מגלח אחת לשלשים יום? הדא היא דתנינן: הריני נזיר מלא הבית או מלא הקופה – בודקין אותו. ותני עלה: שהוא מגלח אחת לשלשים יום.

והא אמר, שהוא מגלח אחת ל"ב חדש. מנה ששה חדשים ונטמא – מונה עוד ששה חדשים, או חוזר ומונה שנים עשר חדש? השלים נזירותו ולא הספיק לגלח עד שעברו עליו שנים שלשה ימים וניטמא? רבי מני בעי: מפיון שלא קידש שערו בדם, מי מתירו לגלח?

(הריני נזיר לאחר כ' ימים, נזיר עולם נזיר מבקר, מאחר שיש בידו לגלח נזיר) הריני נזיר לאחר עשרים יום, נזיר עולם מבקר, מאחר שיש בידו לגלח נזיר, או, מאחר שאילו ניטמא ואין לו מהיכן לקטור – אינו נזיר. הריני נזיר לאחר

[דף ד' ע"א]

שלשים יום, נזיר שמשון נזיר מבקר. אמר רבי חיננא: מסתברא, שתדחה נזירות תורה לנזירות שמשון. מה טעמא? (במדבר ו) בן יעשה על תורת נזרו. את שנזירותו תורה, יצאה נזירות שמשון שאינה תורה.

ניטמא אינו מביא קרבן טומאה. לא אומר, אלא, אינו מביא קרבן טומאה, הא ללקות – לוקח! מתניתא דרבי יודה. דתני בשם רבי יודה: נזיר שמשון – מטמא למתים, שכן היה שמשון עצמו מיטמא למתים.

רבי שמעון אומר: אומר: "כשמשון" – לא אומר כלום, שלא חלה נזירותו מפיו עליו. מאי טעמא? (במדבר ו) כפי נזרו. את שנזירותו חלה מפיו עליו, יצא נזירות שמשון שלא חלה מפיו עליו, אלא מפיו הדיבור. מאי טעמא? (שופטים יג) כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן.

הלכה ג' מתניתין סתם נזירות – שלשים יום. אומר: "הריני נזיר אחת גדולה", "הריני נזיר אחת קטנה", אפילו "מִיָּכֶן ועד סוף העולם" – נזיר שלשים יום.

"הריני נזיר ויום אחד", "הריני נזיר שעה אחת", "הריני נזיר אחת ומחצה" – הרי זה נזיר שתים. "הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת" – נזיר שלשים ואחד יום, שאין נזירים שעות.

גמרא בר קפרא אומר: (במדבר ו) יהיה, תלתיין. רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יהונתן: כנגד כ"ט פעמים שכתוב בתורה בפרשת נזיר, נדר, נזיר, להזיר. והא תלתיין אינון? אומר רבי יוסי בי רבי בון: אחד להידושו יצא.

על דעתיה דבר קפרא, אם גילח יום שלשים – לא יצא. על דעתיה דרבי יוחנן, אם גילח יום שלשים – יצא.

ואית דבגי נישמעניה מן הקא: (שם) גדל פרע שער ראשו. כמזה הוא גידול שיער פרע? שלשים יום. ואית דבגי נישמעניה מן הקא: (דברים כא) ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים. מה ימים שנאמר להלן – שלשים, אף ימים שנאמר כאן – שלשים.

ואית דבגי מישמעניה מן הקא: (במדבר ו) והימים הראשנים יפלו כי טמא נזרו. ימים שהותרו, שהתירן משה ובית דינו, ואין פחות משלשים.

ואית דבגי מישמעניה מן הקא: (שם) עד מלאות הימים. וכמה הן ימים מלאין? שלשים יום.

[דף ד' ע"ב]

מעתה, אם גילח יום שלשים לא יצא! אומר רבי יצחק בר אלקעזר: ימים. יום בתיב חסר יו"ד.

תמן תנינן: האומר: הריני נזיר מיכן ועד מקום פלוני. וכא הוא אומר אכין. שנייא היא, דמר: אחת.

רב אמר: "הריני נזיר שלשים יום ויום אחד – נזיר שתים. דתנה יכיל מימר: שלשים ואחד יום.

מתניתא פליגא על רב. הריני נזיר יום אחד, הריני נזיר שעה אחת, הריני נזיר אחת ומחצה – הרי זה נזיר שתים. מה תנה ליה מימר? שלשים ואחת שעה?

מתניתא פליגא על רב. לא נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא על האומר: הריני נזיר שלשים יום ויום אחד – שאינו נזיר אלא אחת. ועל מה נחלקו, על האומר: הריני נזיר שלשים יום ועוד יום אחד, שרבי ישמעאל אומר: נזיר שתים, ורבי עקיבא אומר: נזיר אחת.

הלכה ד' מתניתין "הריני נזיר פשיער ראשי", ו"כעפר הארץ", ו"כחול תים" – הרי זה נזיר עולם, ומגלח אחת לשלשים יום. רבי אומר: אין זה מגלח אחד לשלשים יום. ואי זהו שהוא מגלח אחת לשלשים יום? האומר: "הרי עלי נזירות כשער ראשי", ו"כעפר הארץ", ו"כחול תים". האומר: "הריני נזיר מלא הבית", או "מלא הקופה" – בודקין אותו, אם אומר: "אחת גדולה נזירתי" – נזיר שלשים יום; ואם אומר: "סתם נזירתי" – רואין את הקופה באילו היא מליאה חרדל, ונזיר כל ימיו.

גמרא אומר רבי מני: מטילין אותו לחומריין. בתחילה רואין אותה באילו מליאה אתרוגין, ואחר כך רמוזים, ואחר כך אגוזים, ואחר כך פונדקריין, ואחר כך פלפליו, ואחר כך שומשמיין, ואחר כך חרדל.

רבי יוסי ברבי בון בשם רב: הנותן תקנה לנזירותו – אין מתירין אותו לגלח. ותני בן: "הריני נזיר כל ימי", "הרי אני נזיר עולם" – הרי זה נזיר עולם. מאה שנה, ומאתים שנה – אין זה נזיר עולם!

[דף ה' ע"א]

הלכה ה' מתניתין "הריני נזיר מיכן ועד מקום פלוני" – אומדין פמה ימים מיכן ועד מקום פלוני; פחות משלשים יום – נזיר שלשים יום; ואם לאו – נזיר כמניין תמימים.

"הריני נזיר כמניין ימות השנה" – מונה נזירות כמניין ימות השנה. אומר רבי יהודה: מעשה היה, וכיון שהשלים כות.

גמרא מה נן קיימין? אם כמניין ימות החמה – שם"ה נזירות כמניין ימות החמה. ואם כמניין ימות הלכנה – שנ"ד נזירות כמניין ימות הלכנה. אם כמניין ימות השנה – צריכה.

תני בשם רבי יודה: ראוי היה זה למיתה, אלא שתלת לו נזירותו.

מתניתא – דרבי יודה. חסידים הראשונים היו מתאווין להביא קרבן חטאת, ולא היה המקום מספיק על ידם, והיו נזדרים בנזיר בשביל להביא קרבן חטאת. רבי שמעון אומר: חומאים היו שהיו נזדרים בנזיר. שגאמר: (במדבר ו) וכפר עליו מאשר חטא על הנפש. חטא זה על עצמו שפנע עצמו מן היין. ואתייא דשמעון הצדיק ברבי שמעון. דתני: אמר שמעון הצדיק: מימי לא אכלתי אשם נזיר, אלא פעם אחד, שעלה אחד אלי מדרום, וראיתיהו דמות יפה עינים וטוב רואי, קווצותיו תלתלים, ואמרתי לו: בני, מה ראית להשחית השער הנאה הזה?

נומא לי: רבי, רועה הייתי בעירי, והלכתי למלאות את השאוב מים, וראיתי את הבוכיא שלי בתוך המים, ופחו יצרי עלי, ובקש לאבדני מן העולם. אמרתי לו: רשע! מה אתה מפחו בדבר שאינו שלך! עלי להקדישך לשמים! וחבקותיו ונשקתיו על ראשו, ואמרתי לו: בני, במותך ירבו עושי רצון המקום בישראל! עליך הכתוב אומר: (שם) איש או אשה כי יפליא לנדור נדר להזיר לה.

רבי מנא בעי: למה לי בשמעון הצדיק, אפילו ברבי שמעון, לא אכל שמעון הצדיק חטאת חלב מימיו? לא אכל שמעון הצדיק חטאת דם מימיו? סבר שמעון, בני אדם, מתוך הקפדתן הם נזדרין, מפיון שגזדרין מתוך הקפדן, סופו לתלות, ומפיון שהוא תוהא, נעשה קרבנותיו כשוחט חולין בעזרה. וזה, מתוך וישוב נדר, ופיו ולבו שוין.

הדרן עלך פל פינאי נזירות

פרק ב

הלכה א' מתניתין "הריני נזיר מן הגזירות ומן הדבילה" – בית שמאי אומרים: נזיר. ובית הלל אומרים: אינו נזיר. אמר רבי יהודה: אף בשאמרו בית שמאי, לא אמרו אלא באומר: "הרי הוא עלי קרבן".

[דף ה' ע"ב]

גמרא אמר רבי יוחנן: טעמא דבית שמאי, משום שהוציא נזירות מפיו. רבי שמעון בן לקיש אומר: משום כינוי פינאין.

אמר רבי יודה בן פזי: קרייא מסייע לרבי שמעון בן לקיש (ישעיה סה) בזה אמר ה' באשר ימצא תירוש באשכול וגו'. תורה קראת לאשכול – תירוש. ובני אדם קורין לגרורות – תירוש. משום כינוי כינויין.

מה נפק מביניהון? אמר: "הריני נזיר מן הגרורות ומן הדבילה"; על דעתיה דרבי יוחנן – נזיר. על דעתיה דריש לקיש – אינו נזיר. "הריני נזיר מן הכפר"; על דעתיה דרבי יוחנן – נזיר. על דעתיה דרבי שמעון – אינו נזיר. מן הכפר לא אמר כלום.

רבי עקיבא בעא קומי רבי מנא: מחלפה שיטתיה דרבי שמעון בן לקיש. דתנינן תמן: "הרי עלי מנחה מן השעורין" – וביא מן החיטים. וקרי רבי אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש: שהוציא מנחה מתוך פיו, וכא הוא אמר אבן! אית ליה חבין ואית ליה חבין, אית ליה משום שהוציא נזירות מפיו, ואית ליה משום כינוי כינויין. תדע לך שהוא בן, דתנינן: אמר: אמרה פרה זו, כלום אמרה? אמרת, לא משום שהוציא נזירות מתוך פיו! וכא, משום שהוציא נזירות מתוך פיו.

כל הלשונות משמשין לשון נזירות, חוץ מלשון קרבן. כל הלשונות משמשין לשון קרבן, חוץ מלשון נזירות.

אמר לאשכול: כלוי אני ממך, פרוש אני ממך, מנוע אני ממנו, הריני נזיר ממנו – הרי זה נזיר. אמר: הרי עלי קרבן – לא אסרו עליו אלא לשם קרבן.

אמר לכפר: כלוי אני ממנו, פרוש אני ממנו, מנוע אני ממנו, הרי הוא עלי קרבן – לא אסרו עליו אלא לשם קרבן. הריני נזיר ממנו, הרי הוא נזיר.

אחז "מנוע" – משמש לשון נזירות ולשון קרבן. אחז "אשכול" – אית ביה נזירות, ואית קרבן.

אמר לאשכול: "כלוי אני ממנו" – אם בא לאוכלו, אומר לו: לדמים קדוש! פדיו, ובא לאוכלו, אומר לו: לא נזיר אתה!

כל הלשונות משמשין לשון חילול, חוץ מלשון תמורה. כל הלשונות משמשין לשון תמורה, חוץ מלשון חילול. אמר לקדשי מזבח: הרי זה תחת זה, תמורת זה, חליפי זו – הרי זו תמורה. זו מחוללת על זו – אינה תמורה.

אמר לקדשי בְּדֵק הבית: הרי זו תחת זו, חליפי זו – נתפשה בדמים. תמורה זו – לא נתפסה בדמים. תני רבי הושעיה: חליפי זו, תמורת זו – לא אמר כלום. אהן [תחת] – משמש לשון חילול ולשון תמורה.

[דף ו' ע"א]

אילין קדשי מזבח – אית בהו חילול ואית בהו תמורה. קדשי המזבח שקדם הקדישין את מומן. "הרי זו תחת זו, – בא להקריב תמימה, אומר לו: לדמים קדשה. בא לוכל בעל מום, אומר לו: לתמורה קדשה. (ויקרא כז) וְהִיּהּ הוּא וְתִמּוּרָתוֹ יְהִיָּה קֹדֶשׁ. אמר רבי יצחק בר לעזר: מכיון שהוא יודע שכל המימר לוקה, אף הוא לא עלת על דעתו להמיר!

כל הקשונות משמשין לשון ערכין, חוץ מלשון דמים. כל הקשונות משמשין לשון דמים, חוץ מלשון ערכין. אמר לאדם: עילוין עלי, סידורו עלי, שומו עלי, ערכו עלי – נותן את ערכו. דמיו עלי – נותן את דמיו.

אהן "שום" – משמש לשון ערכים ולשון דמים. אהן אדם, אית ביה ערכים ואית ביה דמים. אמר לאדם: שומו עלי, אם היה נאה – נותן את דמיו. אם היה פאור – נותן את ערכו.

בית שמאי אומרים: גָּדוֹר וְנָזוֹר. ובית הלל אומרים: אינו גָּדוֹר ואינו נָזוֹר.

הלכה ב' מתניתין אמר: "אמרה פרה זו, הריני נזירה אם עומדת אני". "אמר תדלת תזה: הריני נזיר אם נפתח אני". בית שמאי אומרים: – נזיר. ובית הלל אומרים: אינו נזיר. אמר רבי יהודה: אף בשאמרו בית שמאי, לא אמרו אלא באומר: "פרה זו קרבן עלי אם עומדת היא".

גמרא ראה עבד עובר, אמר: ראו מה אמר העבד! תזה, הרי זה נזיר. תזה, דמר, מאחר שאין עבד נזירין – נזיר. לא אמר? נשמענה מן הדא: אמר: אמרה פרה זו. כלום אמרת? אלא משום שהוציא נזירות מפיו, וכאן שהוציא נזירות מתוך פיו.

[דף ו' ע"ב]

ראה ישראל עובר, אמר: ראה מה אמר ישראל זה, הרי זה נזיר. לא אמר, מאחר שישאל נזירין – נזיר. תזה, דמר, אפילו בן כנזיר? או אינו אלא בשונה דברו. כך אני אומר: היה קורא בתורה והזכיר נזיר נזיק.

איש, מהו להתפיש לו נזירות בלשון אשה? תמן אמרין: הא נזירה איעבר.

אשה מהו להתפיש לה נזירות בלשון איש? אמר רבי יוסי: כל עצמו אינו קרוי נזירות אלא בלשון איש, איש או אשה כי יפלא לנדר נדר.

עד שתעמוד הפרה עד שתפתח הדלת? נישמעניה מן הדא: בית שמאי אומרים: פולץ נזירין, ובית הלל אומר: אינן נזירין אלא מי שלא נתקיימו דבריו. כיני מתניתא: מי שנתקיימו דבריו, לשון הפסד הוא. מל"ה דל"ה קבר"ת בר"ה. אפילו לא עמדה פרה, אפילו לא נפתח הדלת.

בית שמאי אומרים: נדור ונזור. ובית הלל אומרים: אינו נדור ונזור.

הלכה ג' מתניתין מזוגו לו את הבוס, אמר: "הריני נזיר מפנו" – הרי זה נזיר. מעשה באשה אחת שהייתה שפורת, מזוגו לה את הבוס, ואמרה: "הריני נזירה מפנו". אמרו חכמים: לא נתפוגה זו אלא לומר: "הרי הוא עלי קרבן".

גמרא מתניתא – בשאינו יכול. אבל אם יכול – הדא דתנינן: מעשה באשה אחת שהייתה שפורת. מזוגו לה את הבוס, אמרה: הריני נזירה מפנו. ואמרו חכמים: לא נתפוגה זו אלא כלומר: הרי הוא עלי קרבן. רבי ירמיה בשם רבי זעירא: אפילו לשון קרבן אינו. למה? שאינו קובע עליו, לא נזירות בלשון קרבן, ולא קרבן בלשון נזירות.

[דף ז' ע"א]

הלכה ד' מתניתין "הריני נזיר על מנת שאהא שותה ביין ומיטמא למתים" – הרי זה נזיר, ואסור בכולן. "יודע אני שיש נזירים, אבל אני יודע שהנזיר אסור ביין" – הרי זה אסור ביין, ורבי שמעון מתיר. "יודע אני שהנזיר אסור ביין, אבל סבור הייתי שהחכמים מתירין לי, מפני שאני יכול להיות בלא יין או מפני שאני קובר את המתים" – הרי זה מותר; ורבי שמעון אסר.

גמרא מתניתא – דרבי מאיר! דרבי מאיר אומר: צריך לכפול. תמן: דברי הכל היא. אמר לו, שמור ושמעת.

מתניתא – דרבי מאיר ורבי יהודה בן תימא! דתני: הרי זה גיטף על מנת שלא תפרחי באויר, שלא תעברי את תים הגדול ברנלייד – הרי זה גט. ועל מנת שתפרחי באויר, על מנת שתעברי תים הגדול ברנלייד – אינו גט. רבי יהודה בן תימא אומר: גט.

אמר רבי זעירא: תדע לך, שעילה היתה רוצה לגרשה, שתלאה בדברים שאינה יכולה לעמוד. מה מעמא דרבי יודה בן תימא? מפיון שתלאה בדברים שאינה יכולה לעמוד, כמי שנתקיים התנאי בגמ' הוא.

מתניתא דרבי שמעון? דרבי שמעון פוטר שלא התנדב בדרך המתנדבים! ואמר רבי יהושע בן לוי: שנייא היא, ששנייר תגלחת.

רבי ירמיה בעי: אם בששנייר תגלחת, אמור דבתרה, הרי זה אסור, ורבי שמעון מתיר, הרי, ששנייר תגלחת מומאה, רבי שמעון פוטר! שנייא היא, משום פתיחת גדר. אם משום פתיחת גדר, אמור דבתרה, הרי זה מותר, ורבי שמעון אסר! רבי שמעון אומר: אינו פתיחת גדר. ורבנן אמרי: פתיחת גדר הוא. למה? מפני שהוא בתולה נדרו בחייו. ניהא לשתות וין. ליטמא למתים? אומנותו קובר מתים.

[דף ז' ע"ב]

הלכה ה' מתניתין "הריני נזיר, ועלי לגלח נזיר", ושמע חבירו ואמר: "ואני, ועלי לגלח נזיר", אם היו פקחין – מנגלחין זה את זה; ואם לאו – מנגלחים לנזירים אחרים.

גמרא אהן "ואני" מה את עבד לה? "ואני" על כל דיבורו, או "ואני" על חצי דיבורו? אין תעבדינה "ואני" על כל דיבורו, אמר ואני נזיר. אין תעבדינה ואני על חצי דיבורו, אמר הריני נזיר. תני דבית רבי: ואני על כל דיבורו. אמר רבי יוסה: הדיא אמרה: אחד שאמר הריני נזיר מאה יום, ושמע חבירו ואמר ואני, זה נזיר מאה יום, וזה נזיר לשלשים יום, עד שיאמר הריני כמותו, הריני פיוצא בו.

תני רבי חייא: הרי עלי לגלח חצי וחזר ואמר הריני נזיר, אם גילח יום ל' – יצא. אמר רבי יוסה: מתניתא אמרה בן. הריני נזיר ועלי לגלח נזיר, ושמע חבירו ואמר ואני, ואמר ועלי לגלח נזיר, אם היו פקחין, מנגלחין זה את זה. הוא לעצמן לא. מפני שאמר הריני נזיר ועלי לגלח נזיר. אבל אמר: הרי עלי לגלח חצי נזיר, וחזר ואמר הריני נזיר, אם גילח לעצמו יצא.

ניהא שני לגלח את הראשון. ראשון מנגלח את השני? רבי יוסי בשם רבי זעירא: זאת אומרת, שאדם קובע עליו קרבן נזיר ועתיד ליוזר.

רבי חיננא בשם רבי זעירא אומר: תלת! הדיא אמרה: אם גילח לעצמו – יצא.

הדיא אמרה: שאדם קובע לחבירו קרבן נזירות ליוזר.

הדא אמרה: שאדם קובע לחבירו קרבן נזירות שלא מדעתו, אבל אינו מפרישו אלא מדעתו.

רבי מנא בעא קומי רבי יודן: אמר: הרי עלי קרבן נזיר (ועתיד ליזור) בשעה שגזר

[דף ח' ע"א]

סתם – מגלח בין נזיר שעבר נזיר, בין נזיר שעתיד ליזור. פירש? יבא בהדא רבי לוי בר חיימה בעי: כתב לה: "דין ודברים אין לי בנכסמיה העתידין ליפול לד", מה הן? ויש אדם מתנה על דבר שלא בא לעולם?

הלכה ו' מתני' "הרי עלי לגלח חצי נזיר". ושמע חבירו ואמר: "ואני עלי לגלח חצי נזיר" – זה מגלח נזיר שלם, וזה מגלח נזיר שלם; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: זה מגלח חצי נזיר, וזה מגלח חצי נזיר.

גמרא רבי אבהו בשם רבי יוחנן ורב הסדא, תרוניהון אמרין: בסתם חלוקין מה מקימין? אם באומר: כל חצי ראש – כל עמא מודיי שחויא מגלח נזיר שלם. אם באומר: חצי חובה – כל עמא מודיי שחויא מגלח חצי נזיר! אלא בן אגנן קיימין, באומר: חצי. רבי מאיר אומר: באומר: חצי ראש, ורבנן אמרין: באומר: חצי חובה.

אמר רבי יודן: אשכח אמר קלת וחומרת. על דעתיה דרבי מאיר דו אמר: חצי ראש – מכיא קרבן אחד, שבין הנזיר מגלח עליו קרבן שלם. על דעתיה דרבנן דאינון אמרין: חצי חובה – מכיא קרבן ומחצה, חצי חובת יחיד.

הלכה ז' מתני' "הריני נזיר כשיהא לי בן", נולד לו בן – הרי זה נזיר. בת, טומטום ואנדרוגינם – אינו נזיר. אם אמר: "כשאראה לי וולד", אפילו נולד לו בת, טומטום, ואנדרוגינם – הרי זה נזיר.

[דף ח' ע"ב]

גמרא בת – לא בלום. טומטום ואנדרוגינם – צריכה.

הלכה ח' מתני' הפילה אשתו – אינו נזיר. רבי שמעון אומר: יאמר: "אם היה בן קיימא – הריני נזיר חובה. ואם לאו – הריני נזיר נדבה".

חזרה וילדה - הרי זה נזיר. רבי שמעון אומר: יאמר: "אם הראשון היה בן קיימא - הראשונה חובה, וזו נדבה. ואם לאו - הראשונה נדבה, וזו חובה".

גמרא וחס לומר שמא בן קיימא הוא! אמר רבי יוחנן: דרבי יודה היא, דרבי יודה אומר: ספק נזירות - מותר. אומר ליה ריש לקיש: לא אמר רבי יודה אלא לבסוף, אבל לבתחילה אף רבי יודה מודיי. אי זהו בתחילה, ואי זהו בסוף? אמר רבי שמואל בר רב יצחק: (כל עמא מודיי) "איני יודע אם נזרתי ואם לא נזרתי" - אהן הוא בתחילה. אם מ' ואם נ' - אהן בסוף. רבי יוסי בי רבי אומר: איתפלגון רבי חייא בר בא ורבי שמואל בר רב יצחק. כל עמא מודיי: "איני יודע אם נזרתי ואם לא נזרתי" - אהן הוא בתחילה. "אם ארבעים ואם חמשים" - אהנו בסוף. מה פליגינן? "אם אחת אם שתיים"; רבי חייא בר בא, עבד ליה בבסוף. רבי שמואל, עבד ליה בבתחילה. רבי מנא: "אם אחת אם שתיים" - צריכה לרבי שמואל בר רב יצחק הוא בבתחילה הוא בבסוף.

[דף ט' ע"א]

הלכה ט' מתני' "הריני נזיר, ונזיר בשיתיה לי בן"; התחיל מונה את שלו, ואחר כך נולד לו בן - משלים את שלו, ואחר כך מונה את של בנו. "הריני נזיר בשיתיה לי בן, ונזיר"; והתחיל מונה את שלו, ואחר כך נולד לו בן - מניח את שלו ומונה את של בנו, ואחר כך משלים את שלו.

גמרא רבי יוסי בעא: אומר: "הריני נזיר לשלשים יום אילו ולשלשים יום אילו? אומר רבי זעירא קומי רבי מנא: ולא מתניתא היא? מניח את שלו ומונה את של בנו! אלא אפילו אשתו יושבת על המשבר. אומר ליה: נזירותו לנזירות בנו? לא דמיא, אלא אומר: "הריני נזיר מכבר ונזיר לאחר עשרים יום". רבי לעזר ורבי יוסי בר חנינה, תריהון אמרין: השלים נזירותו - לעולם אין נזירות בנו חלה עליו עד שתהא קרבן מגלח. נזיר שניטמא.

מחלפה שיטתיה דרבי יוסי בן חנינה. תמן הוא אומר: טמא מת שגזר -

[דף ט' ע"ב]

שביעי שלו עולה מן המניין, נזיר שניטמא - אין שביעי שלו עולה מן המניין. וכא, לא בטמא מת שגזר הוא? ולא, טמא מת שגזר - שביעי שלו עולה מן המניין, שאינו זקוק לו להביא קרבן טומאה.

ולא נזיר שניטמא, אין שביעי שלו עולה לו מן המניין, שהוא זקוק להביא קרבן טומאה! וכא, הואיל והוא זקוק להביא קרבן (טומאה) – אין השביעי שלו עולה מן המניין.

שמעון בר אבא בשם רבי יוחנן: ניטמא בנזירות בנו, והתרו בו משום נזירותו – לוקה. הפריש קרבנותיו – קדשו, לא חשין להדא דתני רבי חייה: (במדבר ו) קרבנו לה' על גזרו – שיקדום גזרו לקרבנו, לא שיקדום קרבנו לגזרו.

רבי יודה בעא קומי רבי יוסי: ותקדם נזירותו לנזירות בנו! לא בן אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן: "הרי זה עולה לאחר שלשים יום". מכרה בתוך שלשים יום – מכרה. והקדישה – קדשה! אמר: לא, באומר: "הרי זו", דילמא באומר: "הרי עלי"? והאומר: "הרי אני", באומר: "הרי עלי".

תני רבי חייה: נזיר לאחר כ' יום, נזיר מעכשיו למאה יום – הרי זה מונה עשרים יום ומפסיק, והזור ומונה עוד שלשים יום, והזור ומונה עוד שמונים כדי להשלים נזירותו הראשונה.

הלכה י' מתני' "הריני נזיר פשיהא לי בן, ונזיר מאה יום", נולד לו עד שבעים יום – לא יפסיד כלום. לאחר שבעים – סותר שבעים, שאין תגלחת פחות משלשים יום.

גמרא פשיטא, שבסוף היום עולה לו כבולו. תחילת היום מהו שיגלה לו כבולו? ולא מתניתא

[דף י' ע"א]

היא? לאחר שבעים, סותר שבעים! לא, אפילו מקצת, הדיא אמרה: שתחילת היום עולה לו כבולו.

נולד ביום שמונים – סותר עשרה. נולד ביום תשעים – סותר עשרים. השלים נזירותו וכא להשלים נזירות בנו, ניטמא בתוך עשרה ימים הראשונים – סותר הכל. בתוך כ' ימים האחרונים; רבי בא בשם רב ורבי יוחנן, תריהון אמרין: סותר ל', רבי שמואל אמר: אינו סותר אלא שבע.

שמואל בר בא בעא קומי רבי יסא: מיסבר סבר רבי יוחנן, סתירת תער בסתירת מפש? אמר רבי זעירא:

[דף י' ע"ב]

אין יסבור רבי יוחנן סתירת תער בסתירת מפש, למה לי למימר סותר לשלשים יום, ויסתור הכל! אמר רבי אבין בר חייא קומי רבי זעירא: תיפתר: שנולד ביום שאינו ראוי להביא קרבן. הגע עצמך, שנולד בלילה הרי אינו ראוי להביא קרבן! ראוי הוא, לילה הוא שגורם. הגע עצמך, הרי שנולד בשבת

מַסְכַּת פָּרָה פָּרָה אַחַד עָשָׂר

א. אַזּוֹב הַמְכָּשֵׁר וְכָלִים הַטְּהוּרִים לַחֲטָאָה - נְצוּלִין בְּצִמְד פְּתִיל. כָּל סָפֵק טְהוֹר לַתְּרוּמָה - טְהוֹר לַחֲטָאָה. כָּל הַתְּלוּי לַתְּרוּמָה - נִשְׁפָּךְ לַחֲטָאָה. וְאִם עָשָׂה עַל גְּבִי טְהוֹר תְּלוּיֹת, חוּץ מִן הַיָּדִים, מִפְּנֵי שִׁסְפֵּק מִים - טְהוֹר. הִרְעָדוֹת - טְהוֹר לַתְּרוּמָה וְטָמֵא לַחֲטָאָה. הִרְפָּפוֹת - טְהוֹר לַקֹּדֶשׁ לַתְּרוּמָה וְלַחֲטָאָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הִרְעָדוֹת - טָמְאוֹת לַחֲטָאָה וְטְהוּרוֹת לַקֹּדֶשׁ וְלַתְּרוּמָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵף אֲנִי כֵן אֲמַרְתִּי, אֲבָל חֲבֵרִי גִזְרוּ עָלַי שְׂאֵהִיָּה מוֹדָה בָּהֶם בְּטַהֲרָה:

ב. דִּבְלָה שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לַתּוֹךְ מִי חֲטָאָה, נִטְלָה וְאֵכְלָה, אִם אֵין בָּהּ כִּפְיָצָה בֵּין טְהוֹרָה בֵּין טָמְאָה - טְהוֹר. אִם יֵשׁ בָּהּ כִּפְיָצָה, בְּטָמְאָה - טָמֵא, וּבְטְהוֹרָה - טְהוֹר, שְׂאֵם כֵּן אֵין טְהוֹרָה לַחֲטָאָה, שְׂאֲנִי אוֹמֵר: נִטְמָא הַמָּזָה בְּמִים וְחֹזֵר הַמָּזָה וְטָמֵא אֶת הַמִּים. נִטְמָא הָאֲזוֹב וְחֹזֵר הָאֲזוֹב וְטָמֵא אֶת הַמִּים. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזֶמֶן שֶׁתְּחַבֵּה בְכוֹשׁ אוֹ בְּקִיסָם, אֲבָל נִטַּל בִּידוֹ - נִטְמָא וְטָמֵא אֶת מִי חֲטָאָה. רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: אֵין הַטְּהוֹר לַתְּרוּמָה מִטָּמֵא אֶת מִי חֲטָאָה, וְאֵת אֶפֶר חֲטָאָה, וְאֵת הַמָּזָה מִי חֲטָאָה:

ג. כָּל הַטָּעוֹן בִּיאַת מִים, בֵּין מִדְּבָרֵי תוֹרָה בֵּין מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, קֹדֶם לְבִיאָתוֹ בְּמִים - מִטָּמֵא אֶת מִי חֲטָאָה, וְאֵת אֶפֶר חֲטָאָה, וְאֵת הַמָּזָה מִי חֲטָאָה בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי טַרְפוֹן: נוֹטֵל טָמֵא כָלִים הַטְּהוּרִים לַחֲטָאָה בְּאֶסֶל וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ:

ד. אַזּוֹב שֶׁל אֶשְׁרָה וְשֶׁל עֲבוּדָת כּוֹכָבִים וְשֶׁל עִיר הַנִּדְחָת - פָּסוּל. וְשֶׁל תְּרוּמָה טָמְאָה - לֹא יָזָה, וְאִם הָזָה - פָּסוּל. וְשֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה - לֹא יָזָה, וְאִם הָזָה - כָּשֵׁר. אֵין מִזִּין, לֹא בַתְּמָרוֹת, לֹא בַּיּוֹנְקוֹת, וְאִם הָזָה בַּיּוֹנְקוֹת וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ - פָּטוּר.

בַּתְּמָרוֹת וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ - חַיֵּב; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: בַּתְּמָרוֹת וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ - פָּטוּר. בַּיּוֹנְקוֹת וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ - חַיֵּב. אֵלוֹ הֵן הַיּוֹנְקוֹת: גִּבְעוּלִין שֶׁלֹּא גָמְרוּ. תְּמָרוֹת שֶׁלֹּא הִנְצוּ כָּל עֵקֶר; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: תְּמָרוֹת גִּבְעוּלִין שֶׁלֹּא גָמְרוּ, וַיּוֹנְקוֹת שֶׁלֹּא הִנְצוּ כָּל עֵקֶר. לֹא נִחְלְקוּ עַל הַלֵּכָה אֶלָּא עַל הַלְשׁוֹן (שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה וְאֵין חַיֵּבִין עֲלֵיהֶן עַל טָמְאָה מִקְדָּשׁ). הַנִּלְקָט לַחֲטָאָה כְּנִלְקָט לְאוֹכְלִין; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה (וְרַבִּי יוֹסִי) וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: כְּנִלְקָט לַעֲצִים:

מַסְכַּת פָּרָה פָּרָה שְׁנַיִם עָשָׂר

א. אַזּוֹב, אֵימָתִי כָּשֵׁר לַהֲזוֹת? מִשִּׁשִּׁיר אֶת נִצּוֹ. הִזָּה בּוֹ עַד שֶׁלֹּא הִשִּׁיר אֶת נִצּוֹ, רַבִּי פּוֹסֵל, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן מְכַשִּׁיר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אַזּוֹב שֶׁתְּחַלְתּוֹ שְׁנַיִם וְשִׁירָיו אֶחָד - הוּא פָּסוּל:

ב. גִּרְדוּמֵי אַזּוֹב - כָּשֵׁרִין. וְגִרְדוּמֵי צִיצִית - כָּשֵׁרִין. יָרֵד וְטָבַל וְעָלָה, אִם יֵשׁ עָלָיו שִׁטָּף שֶׁל מִימֵי גְשָׁמִים וְהָזָה - הִזָּאתוֹ פָּסוּלָה. וְאִם יֵשׁ עָלָיו מִשְׁקָה טוֹפֵחַ - הִזָּאתוֹ כָּשֵׁרָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם יֵשׁ עָלָיו מִשְׁקָה מְרֻגְלִיּוֹת וְהָזָה - הִזָּאתוֹ פָּסוּלָה. אַזּוֹב שֶׁהִטְבִּיל עֲצוֹ עִם גִּבְעוּלָיו, אֵף עַל פִּי שְׁמֵזָה וְהַמִּים שׁוֹפְעִים מִן הָעֵץ לִגְבְּעוֹל - כָּשֵׁר כְּדָרְכוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא מִן הָעֵץ יֵצֵא. אַזּוֹב שֶׁהִטְבִּיל מִקְצָתוֹ, רַבִּי יְהוּדָה מְכַשִּׁיר, שְׂרָבִי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִטְבִּיל קִצְתּוֹ וְחֹזֵר מִטְבִּיל עָלָיו עַד שֶׁיִּטְבַּל אֶת כָּלּוֹ. הִטְבִּיל אֶת כָּלּוֹ - לֹא יָזָה מִמֶּנּוּ הַזָּאָה שְׁנִיָּה, עַד שִׁינְגֵּב:

ג. צְלוּחִית שִׁפְיָה צָר, מִזִּין הַיִּמְנָה הַזָּאָה רִאשׁוֹנָה, אֲבָל לֹא הַזָּאָה שְׁנִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁהַמִּים נִסְחָטִין; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן כֹּהֲנָא: מִימֵיהֶן שֶׁל כֹּהֲנִים לֹא נִמְנָעוּ מִלְּהִזּוֹת בְּאֲזוֹב הַנִּטְבָּל וּבְצְלוּחִית שִׁפְיָה צָר. וּפּוֹצְעִין אֲגוּזִים שֶׁל

וְאַחֲרֵי לָגִין מְטָמָא תּוֹכוֹ. לָגִין שֶׁל חֲטָאָת שְׁנִטְמָא אֲוִירוֹ - נִטְמָא תּוֹכוֹ. מְטָמָא אֶת חֲבֵרוֹ, וְחֲבֵרוֹ אֶת חֲבֵרוֹ, וְאֶת הַמִּזְהָ, שְׂאִין אוֹמְרִין בְּחֲטָאָת: 'זֶה רֹאשׁוֹן וְזֶה אַחֲרֹן', אֲלֵא אֶפְלוּ הֵן מֵאָה - בְּלָן תַּחֲלָה, שְׂאִין מוֹנִין לְמִי חֲטָאָת. עֲסוֹת שְׁנַעֲשׂוֹת עַל גִּב חֲטָאָת, וְנִגַּע הַשֶּׁרֶץ בְּאַחַת מֵהֶן, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה - בְּלָן תַּחֲלָה, שְׂאִין מוֹנִין לְחֲטָאָת:

ח. כּוֹשׁ שֶׁל פֶּשֶׁתָּן חֲבֹר לְטַמְאָה וּלְהִזְיָה. הָאֶרְבִּלִי וְשֶׁל פִּקִּיעַ - הָרִי זֶה לֹא יֵזֶה, וְאִם הִזָּה - מִזָּה. כָּל יְדוֹת הַכִּלִּים הַבָּאוֹת מִבֵּית הָאֱמֶן כְּגוֹן יֵד הַמַּגָּל וְיֵד הַסִּכִּין - חֲבֹר לְטַמְאָה וּלְהִזְיָה. כָּל הַכִּלִּים הַקְדוּחוֹת - חֲבֹר. וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: אִף הַחֲרוּקוֹת. הַצּוֹאָה שְׁעַל הַכֶּסֶּא - חֲבֹר לְהִזְיָה וְאִין חֲבֹר לְטַמְאָה; דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כָּל שֶׁחֲבֹר לְהִזְיָה חֲבֹר לְטַמְאָה. וְיֵשׁ חֲבֹר לְטַמְאָה וְאִין חֲבֹר לְהִזְיָה. הַקּוֹמְקִין חֲבֹר לְטַמְאָה וּלְהִזְיָה. כִּסּוּי הַמִּיחָם הַמְּחַבֵּר בְּשִׁלְשֵׁלֶת בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: חֲבֹר לְטַמְאָה וְאִין חֲבֹר לְהִזְיָה. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: הִזָּה עַל הַמִּיחָם - הִזָּה עַל הַכִּסּוּי. הִזָּה עַל הַכִּסּוּי - לֹא הִזָּה עַל הַמִּיחָם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אֲלוֹ דְּבָרֵי בֵית שְׂמַאי. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: בְּלָן חֲבֹר אֶחָד הוּא:

ט. טָבַל אֶת הָאֲזוּב בַּלִּילָה וְהִזָּה בְּיוֹם - פְּסוּלָה. לֹא שֶׁהַמִּים פְּסוּלִין, אֲלֵא שֶׁצָּרִיךְ לְהַטְבִּיל שְׁנַיִם. הִזָּה בַּלִּילָה - הִזָּאָתוּ פְּסוּלָה, וְהַמִּים טְמֵאִין מִשּׁוּם מִי חֲטָאָת:

מִסְכַּת טְהוֹרוֹת פָּרָק רִאשׁוֹן

א. אָמַר רַבִּי שְׁמַעְזוֹן: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ 'אֲכַל שְׁנִטְמָא בָּאֵב הַטְּמָאָה וְשְׁנִטְמָא בּוֹלֵד הַטְּמָאָה מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה'? מִפְּנֵי שֶׁאֶפְשָׁר לְשַׁלִּישִׁי לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי, וְאֶפְשָׁר לְשַׁנִּי לַעֲשׂוֹת רִאשׁוֹן. וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: הַשֶּׁרֶץ וְהַנִּבְלָה וְהַמֵּת - אֵין מִצְטָרְפִים זֶה עִם זֶה? לִפִּי שְׂאִי אֶפְשָׁר לְשַׁרֵץ לַעֲשׂוֹת נִבְלָה, וְאִי אֶפְשָׁר לְנִבְלָה לַעֲשׂוֹת מֵת:

תְּרוּמָה בְּמַטְלִית בְּיָדִים מְסוּאָבוֹת, וְלֹא חָשׂוּ לְהֵן חֲכָמִים מִשּׁוּם טְמָאָה:

ד. הָאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: הִזָּה עָלִי וְאִזָּה עָלֶיךָ, רַבִּי עֲקִיבָא מְטָמָא, וְחֲכָמִים מְטַהְרִין. הַמְשַׁמֵּר מִי חֲטָאָת אֶפְלוּ עַד עֲשָׂרָה יָמִים - הָרִי הֵן בְּחִזְקָתָן וְאִין צָרִיךְ טְבִילָה:

ה. הַכֹּל כְּשֶׁרִין לְהִזּוֹת, חוּץ מִחֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה, שְׂרַבִּי יְהוּדָה מְכַשִּׁיר בְּאִשָּׁה וּפּוֹסֵל בְּקָטָן. רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוֹמֵר: חֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן שֶׁהוּא וְאַחֲרִים רּוֹאִין אוֹתָן - הִזָּאָתָן כְּשָׂרָה:

ו. נִתְכַּוֵּן לְהִזּוֹת לְאַחֲרָיו, וְהִזָּה לְצַדִּדִּין שְׁלֹאֲאַחֲרָיו - הִזָּאָתוֹ כְּשָׂרָה. מִזִּין עַל הָאֲדָם וְעַל חֲבֵרָיו, בֵּין עַר בֵּין יִשָּׁן, וְעַל הַכִּלִּים בֵּין מִתּוֹכָן וּבֵין מֵאַחֲרֵיהֶם, חוּץ מִמוֹסֵף יוֹדֶה שֶׁל שׁוֹלְקֵי זִיתִים שֶׁהוּא מְטָמָא אֶת הַהִזָּאָה בְּאִוִיר, כְּנִגַּד הַמוֹסֵף שְׁמִזִּין עָלָיו מֵאַחֲרָיו. טָבַל אֶת הָאֲזוּב לְשֵׁם דְּבָר שֶׁהוּא רֹאִי לְהִזָּה, וְהִזָּה עַל דְּבָר שְׂרַאֲוִי לְהִזָּה, מִים הַנוֹטְפִים - טְמֵאִים וְכֹשֶׁרִים לְהִזּוֹת, וְאִם יֵשׁ בְּאֲזוּב - יִשְׁנֶה. לְשֵׁם דְּבָר שֶׁהוּא רֹאִי לְהִזָּאָה, וְהִזָּה עַל דְּבָר שְׂאִין רֹאִי לְהִזָּאָה, עַל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעַל הַבְּהֵמָה, וְעַל צִרְכָּה שֶׁל אֶבֶן, הַמִּים הַנוֹטְפִין - טְמֵאִים. וּפְסוּלִים לְהִזּוֹת. וְאִם יֵשׁ בְּאֲזוּב - לֹא יִשְׁנֶה. לְשֵׁם דְּבָר שְׂאִינוּ רֹאִי לְהִזָּאָה, וְהִזָּה עַל דְּבָר שְׂרַאֲוִי לְהִזָּאָה, הוּאִיל וְהַתְּחַלֵּת טְבִילָתוֹ - פְּסוּלָה, כִּךְ הִזָּאָתוֹ - פְּסוּלָה. הִזָּה רֶכֶן גְּמִלְיָאֵל אוֹמֵר: אוֹמְרִין לוֹ לְמִזָּה: פֶּרֶשׁ מֵאַחֲרֶיךָ, שְׂמָא תְטַמָּא. אָמְרוּ לוֹ: וְהִלָּא מִחֲלִיקִין הָיוּ בְּפָנֵי חִלּוֹן שֶׁל רַבִּים, דּוֹרְסִין וְלֹא נִמְנָעִין, מִפְּנֵי שְׂאֵמְרוּ: מִי חֲטָאָת שְׁעִשׂוּ מִצּוֹתָן אֵין מְטַמְאִין. וְכַמָּה יֵהָא בְּמִים וְיֵהָא בְּהֵן כְּדִי הִזָּאָה? כְּדִי שִׁיטְבִיל רֹאשִׁי גְבַעוּלִין וְיִזָּה, חוּץ מִזָּה שֶׁהָאֲזוּב בּוֹלֵעַ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רּוֹאִין כְּאֵלוּ הֵן עַל הָאֲזוּב שֶׁל נִחַשְׁת שְׂאִינוּ בּוֹלֵעַ:

ז. טְהוֹר לְחֲטָאָת שְׁנִטְמָאוּ יָדָיו - נִטְמָא גּוֹפּוֹ. מְטָמָא אֶת חֲבֵרוֹ, וְחֲבֵרוֹ אֶת חֲבֵרוֹ,

והַמְדָּמָע, וגדולי תְּרוּמָה, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי - הָרִי הֵן כַּחֲלִין. כְּכֹרֹת הַקֹּדֶשׁ בְּתוֹךְ גּוּמּוֹתֶיהֶם וְהַמִּים הַמְקֻדָּשִׁין. נִטְמָאת אַחַת מֵהֶן בְּשֶׁרֶץ - כָּלֶן טְמֵאוֹת. בְּתֵרוּמָה - מְטֵמָא שְׁנִים וּפּוֹסֵל אֶחָד. בַּחֲלִין - מְטֵמָא אֶחָד וּפּוֹסֵל אֶחָד. אֵין לָךְ מִשְׁקָה הַנוֹגֵעַ בְּשִׁלְיִשִּׁי טְמָא, אֶלָּא קֹדֶשׁ בְּלִבָּד. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק אוֹמֵר: הָאוֹכֵל אֶכֶל שְׁנִי - לֹא יַעֲשֶׂה בְּבֵית הַבַּד מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׁנִי, וְהַשְּׁנִי שְׁנֵגַע בְּמִשְׁקִין בֵּית הַבַּד - טְמֵאִין:

מִסֶּכֶת טְהוֹרוֹת פָּרֵק שְׁנִי

א. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְרַבִּי אֶלְעָזָר: הֵיכָן מְצִינוּ טְמָאָה בְּתוֹרָה שֶׁהִיא עוֹשֶׂה טְמָאָה אַחֲרֶת, כִּיּוֹצֵא בָּהּ שְׁאֵתָה אוֹמֵר: רֹאשׁוֹן עוֹשֶׂה רֹאשׁוֹן. אָמַר לוֹ: אַף אַתָּה אוֹמֵר: שְׁנִי עוֹשֶׂה שְׁנִי. אָמַר לוֹ: מְצִינוּ שֶׁהַשְּׁנִי מְטֵמָא אֶת הַמִּשְׁקִין לַעֲשׂוֹת תַּחֲלָה, וְהַמִּשְׁקִין מְטֵמָאִין אֶת הָאוֹכְלִין לַעֲשׂוֹת שְׁנִי, אֶכֶל לֹא מְצִינוּ רֹאשׁוֹן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה רֹאשׁוֹן בְּכָל מָקוֹם:

ב. הַשְּׁחָלִים וְהַגְּרִיסִין, בְּזִמְן שֶׁמַּגִּיס בָּהֶן אֶת הַקֹּדֶרֶה - מְטֵמָאִין טְמָאת אוֹכְלִין. נִתְּנָן לַקְּעֵרָה וְיוֹצֵאוֹ מֵהֶן מִשְׁקִין - מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן מְטֵמָאִין טְמָאת מִשְׁקִין. כִּיּוֹצֵא אָמְרוּ שֶׁמֶן תַּחֲלָה לַעֲלוֹם? שֶׁאִם נִמְחָה וְלֹא נִשְׁתַּיר הַיִּמְנוֹ אֶלָּא כְּפוֹל - מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין הַיִּמְנוֹ מְטֵמָאִים טְמָאת מִשְׁקִים. נִמְצָאת אוֹמֵר: חֲמֵשׁ מִדּוֹת בְּמִשְׁקִין, הָרֵטֵב וְהַגְּרִיסִין וְהַחֲלָב, בְּזִמְן שֶׁהַמִּשְׁקָה טוֹפַח עֲלֵיהֶן - הָרִי אֵלּוֹ תַּחֲלָה. קָרְשׁוֹ - אֵין צָרִיכִין מִחֲשֶׁבָה לְאוֹכְלִין. דְּבִשׁ הַזֵּב מִפּוֹרֶת דְּבוּרִים - אֵינוֹ מְטֵמָא לֹא טְמָאת אוֹכְלִין וְלֹא טְמָאת מִשְׁקִין. חֲשֵׁב עָלָיו לְאוֹכְלִין - מְטֵמָא טְמָאת אוֹכְלִין. לְמִשְׁקִין - מְטֵמָא טְמָאת מִשְׁקִין. הַשֶּׁמֶן - לֹא אֶכֶל וְלֹא מִשְׁקָה, חֲשֵׁב עָלָיו לְאוֹכְלִין - מְטֵמָא טְמָאת אוֹכְלִין. לְמִשְׁקִין - בְּטָלָה דַּעְתּוֹ:

ג. הַדָּם שֶׁקָּרַשׁ - אֵינוֹ לֹא אֶכֶל וְלֹא מִשְׁקָה. חֲשֵׁב עָלָיו לְאוֹכְלִין - מְטֵמָא טְמָאת אוֹכְלִין. וְלְמִשְׁקִין - בְּטָלָה דַּעְתּוֹ. דְּבִשׁ

ב. מִקְרָצַת שְׁהִיתָה שְׁלִישִׁית וְהַשִּׁיף לָהּ אַחֲרוֹת - כָּלֶן שְׁלִישִׁית בְּקֹדֶשׁ. פֶּרֶשָׁה - הִיא שְׁלִישִׁית וְכָלֶן רַבִּיעִית. וְאִיזָהוּ הַנִּשְׁוֹף? הַתּוֹלֵשׁ מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא. אֶכֶל אִם הָיוּ מְמַעֲכִין זֶה אֶת זֶה, כְּגוֹן הַדְּבָלָה, וְהַתְּמָרִים, וְהַגְּרוּגֹרוֹת, וְהַצְמוּקִין - הָרִי אֵלּוֹ אֵינֶן חֲבוּרִים. וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: בְּזִיתִים חֲבוּרִים? שֶׁמֶתַּחֲלָה לֹא נִתְּנָן אֶלָּא עַל מְנַת שִׁינְקוֹ זֶה מִזֶּה. אֶבָּא שְׁאוּל אוֹמֵר: טְבוּל יוֹם תַּחֲלָה לְקֹדֶשׁ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: טְבוּל יוֹם - מְטֵמָא אֶחָד וּפּוֹסֵל אֶחָד בְּקֹדֶשׁ, וּפּוֹסֵל בְּתֵרוּמָה. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: כִּשֶּׁם שֶׁהוּא פּוֹסֵל מִשְׁקָה תְּרוּמָה וְאוֹכְלֵי תְּרוּמָה, כֵּן פּוֹסֵל מִשְׁקָה קֹדֶשׁ וְאוֹכְלֵי קֹדֶשׁ:

ג. אֶחָד טְבוּל יוֹם מְטֵמָא חֲמוּרָה וְאֶחָד טְבוּל יוֹם מְטֵמָא קָלָה, טְבוּל יוֹם מִן הַזֵּב וְהַזֵּבָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁלֹ - הָרִי זֶה לֹא יַעֲשֶׂה כְּלוּם, וְאִם עָשָׂה - הָרִי זֶה תְּלוּי. אֶחָד טְבוּל יוֹם וְאֶחָד טְהוֹר שִׁידִיו טְמָאוֹת - מְטֵמָא מִשְׁקָה חֲלִין, וּפּוֹסֵל אוֹכְלֵי תְּרוּמָה. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֵין יָדִים תַּחֲלָה לְטְבוּל יוֹם:

ד. הַשֶּׁרֶץ מְטֵמָא שְׁלֹשָׁה, וּפּוֹסֵל אֶחָד בְּקֹדֶשׁ, וּמְטֵמָא שְׁנִים, וּפּוֹסֵל אֶחָד בְּתֵרוּמָה. מְטֵמָא אֶחָד וּפּוֹסֵל אֶחָד בַּחֲלִין. מִשְׁקִין מְטֵמָאִין שְׁנִים וּפּוֹסֵל אֶחָד בְּקֹדֶשׁ. מְטֵמָאִין אֶחָד, וּפּוֹסֵלִין אֶחָד בְּתֵרוּמָה, וּפּוֹסֵלִין אֶת הַחֲלִין. הַיָּדִים מְטֵמָאוֹת אֶחָד וּפּוֹסֵלֹת אֶת הַתְּרוּמָה וְאֵין יָדִים לְחֲלִין. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: הַיָּדִים תַּחֲלָה לְחֲלִין וּשְׁנִיּוֹת לְתֵרוּמָה. בְּאִיזָה קֹדֶשׁ אָמְרוּ? בְּקֹדֶשׁ הַמְקֻדָּשׁ הַמְקֻדָּשִׁין כְּגוֹן חֲלוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נִזִּיר שֶׁנִּשְׁחַט עֲלֵיהֶם אֶת הַזֵּבַח, וְהַמִּנְחוֹת שֶׁקָּדְשׁוּ בְּכָלִי, אֶכֶל חֲלוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נִזִּיר שֶׁלֹא קָדְשׁוּ בְּכָלִי - אֵינֶן לֹא בְּקֹדֶשׁ וְלֹא בַּחֲלִין, אֶלָּא הָרִי הֵן בְּתֵרוּמָה. וְהַשֶּׁרֶץ מְטֵמָא שְׁנִים וּפּוֹסֵל אֶחָד בָּהֶם:

ה. הַחֲלָה וְהַכְּבוּרִים וְתִשְׁלוּמֵי תְּרוּמָה וְחֻמְשֶׁיהָ - הָרִי הֵן כְּתֵרוּמָה. הַטְּבֵל,

טמא, שלא בשעת היסקן - טהור. ושנשתמש בהן בטְהוּרָה ונטמאו ונפלו לאויר התנור, בשעת היסקן - טמא, שלא בשעת היסקן - טהור. ושבורות, אפלו בשעת היסקן - טהור, שאין למשקין במה שיטמא:

ג. כל הטמאות כשעת מציאתן ובמקום מציאתן. אבד מחט שיפה ובא ומצאה מלאה חלודה - הרי היא בחזקת שיפה, עד שיאמר: ברי לי שהעלה חלודה. אבד מלאה חלודה, בא ומצאה שיפה - הרי זו טמאה, עד שיאמר: ברי לי שהיתה מלאה חלודה. וכן בשרץ, וכן במטלית. הניח טמאה בזוית זו, ובא ומצאה בזוית אחרת - נטמאת זוית ראשונה, עד שיאמר: ברי לי שנעקרה מכאן. נטמאה הזוית שניה עד שיאמר: ברי לי שלא באת לכאן. אבד זוית מן המת בתוך הבית, בקשו ולא מצאו - הבית טהור, לכשימצא - הבית טמא למפרע. האשה גובבת גבבא בחצר ונמצא שרץ בתוך גבבא - טהורה, על גבי גבבא - טמאה. היתה כוכרת חטין בפכרה, ונמצא שרץ בתוך כברה - טהורה, על גבי כברה - טמאה:

ד. תינוק שהיה תופס בידו של אביו, או שהיה רכוב על גבי כתפו של אביו - ספקו טמא, מפני שאביו נשאל עליו. חרש שוטה וקטן - ספקן טהור, מפני שאין בהן דעת לשאל. אמר רבי שמעון: בזו מדת הדין לוקה:

ה. ארבעה ספקות אמרו חכמים בתינוק, הניחתו אמו ובאה ומצאתו כמו שהוא - טהור. אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים? בזמן שהניחתו מלכלך, אבל הניחתו נקי - טמא, מפני שהנשים מגפפות אותו ומנשקות אותו. אמר לו: כדבריהם אפלו הניחתו מלכלך מפני רגלי אדם ומפני רגלי בהמה. התחיל יוצא ונכנס - בגדי טהורים, ולא נמנעו ישראל מהן ואין עושין על גביו טהרות. יש בו דעת לשאול,

תמרים - אינו לא אכל ולא משקה. חשב עליו לאוכלין - מטמא טמאת אוכלין. ולמשקה - בטלה דעתו. ושאר כל מי פרות - כלן אינן לא אוכלין ולא משקין. חשב עליהן בין לאוכלין ובין למשקין - בטלה דעתו. השלג - לא אכל ולא משקה. חשב עליו לאכילה - בטלה דעתו. למשקה - מטמא טמאת משקה. נטמא מקצתו - לא נטמא כלו. טהר מקצתו - טהר כלו. מים טמאים שהגלידו ואין בהם משקה טופח - טהורים. נמוחו - חזרו לטמאתן הישנה. מקנה שאוב שהגליד - טהור משום מים שאובין. נמוחו - כשר להקות עליו:

ד. החושב על החלב שבפחל - טהור. ושפקיבה - טמא. העור והשליא - אינן מטמאין טמאת אוכלין. העור ששלקו והשליא שחשב עליה - מטמאין טמאת אוכלין:

מסכת טהרות פרק שלישי

א. הגפת והזגין שנעשו בטְהוּרָה, והלכו עליהן טמאים ומצו מהן משקין - טהורין. שנעשו בטמאה, ומצו מהן משקין - טמאים. רבי שמעון מטהר. אמר להם רבי שמעון: מה לי כשנעשו בטמאה ומה לי כשנעשו בטְהוּרָה? אמרו לו: כשנעשו בטמאה, משקין קבוצין מתחת הקורה, וכשהוא מגביה את הקורה - חוזרין ונבלעין בגפת. אמר להם: אף כשנעשו בטְהוּרָה, בא הזב ודרס עליהן, משקין קבוצין מתחת הזב, וכשהוא מגביה את רגליו חוזרין ונבלעין בגפת. אמרו לו: אינו דומה משקה היוצא לרצון, למשקה היוצא שלא לרצון. אמר להם: זה וזה לא נקרא עליהן שם טמאה לעולם:

ב. ענבים המבקעות מן העבט, נפלו לתנור טהור - טמא. זיתים המבקעין מן המעטן, ונפלו לאויר תנור טהור - טהור. וזה וזה אם יש עליהן משקה טופח - תנור טמא. לפסין טמאין שנפלו לאויר התנור, בין שלמות ובין שבורות, בשעת היסקן -

גמליאל אומר: עתים שהוא שונה, היה השרץ תלוי בין הקורות, ואם אי אפשר לו אלא אם כן נגע - ספקו טמא. רבי דוסא אומר: אומרין לו שישנה. אמרו לו: אין שונין בטירות. רבן שמעון בן גמליאל אומר: עתים שהוא שונה, היה השרץ תלוי בין הקורות, נדף בו ונפל על בגדיו או על כפר תרומה ונגע, ספק חי ספק מת - טהור:

ב. אם מצאו מת לפניו - טמא. ואם ראהו חי בין הקורות, אף על פי שמצאו מת בפניו - טהור. נח על כתפו - הרי זה טמא:

ג. כפר תרומה שהוא נתון על גבי הדף ומדף נתון תחתיו, ואי אפשר לו לפול אלא אם כן נוגע במדף, ובאו ומצאו במדרס אחר - טהור. שאני אומר: אחר נטלו ונתנו באותו מקום. ואם אמר: ברי לי שלא בא אדם לכאן - טמא:

ד. שרץ בפי החלדה ומהלכת על פפרות של תרומה, ונגע, ספק חי ספק מת, רבי מטמא, שחזקת שרצים מתים בפי חלדה. וחכמים מטהרין. במה דברים אמורים? בזמן שנטלתו והלכה לה. אבל אם מצאו מת בפיה - טמא. אם ראוהו חי בפיה, אף על פי שנמצא מת בפיה - טהור. רבי שמעון בן אלעזר אומר: שרץ בפי נחש מהלך על גבי פפרות של תרומה, ספק נגע ספק לא נגע, ספקו - טהור, שכן דרוך נחש להיות מגביה את צוארו ומהלך. השרץ בפי התרנגול, ונבלה בפי הכלב עוברים בחצר - אין מטמאים למפרע שאני אומר: מקום אחר הביאום. היו מנקרים בהן על הארץ - מטמא למפרע:

ה. הלך במבוי ועשה עסה, ואחר כך נמצא שם שרץ, ואמר: 'אלו היה כאן הייתי רואה אותו', רבן גמליאל מטהר, ורבי מטמא, עד שיאמר: 'ברי לי שלא היה כאן אדם'. הרי שטבל ועלה ואחר כך נמצא עליו דבר חוצץ, אף על פי שהוא מתעסק באותו המין אחר שטבל - הרי זה טמא, עד שיאמר 'ברי לי שלא היה עלי קדם לכן':

ספקו, ברשות היחיד טמא, ברשות הרבים טהור. היה יודע לשמור את גופו - אוכלין על גבי גופו טהרות. לשמור את ידיו - אוכלים על גבי ידיו טהרות. וכיצד בודקין אותו? מטבילים ונותנין לו חלין לשם תרומה, אם היה יודע לשמור את גופו - אוכלין על גבי גופו. לשמור את ידיו - אוכלין על גבי ידיו טהרות:

ו. הסומא והישן והמהלך בלילה - ספקן טמא, מפני שיש בהן דעת לשאול. חמור שהיה עומד במקום טהרה, ואפשר לו לעבור במקום טמא - כלים שעל גביו טהורין:

ז. תינוק שנמצא עומד בצד כופת של בצק או בצד חבית של משקין, רבי מאיר מטהר, וחכמים מטמאין, שדרוך תינוק לטפח. רבי יוסי אומר: אם יכול לפשט ידיו וליגע - טמא, ואם לאו - טהור. יתר על כן אמר רבי יוסי: נמצא רחוק מן העסה, אף על פי שבצק בידו - טהור, שאני אומר: אחר נטל ונתן לו. ואם אמר: בריא לי שלא בא אדם לכאן - טמא. רבי אלעאי אמר משום רבי אליעזר בן יוסי: בכלב - הרי זה טהור, שהוא אומר: בכל שעה משקין מצויין, ואין בכל שעה אוכלין מצויין:

ח. כל הנתלים וכל הנגררין - ספקן טמא, מפני שהן כמנחים. וכל הנזרקין - ספקן טהור, חוץ מכזית מן המת, וכל המאהילין - שהן מטמאין מלמעלה כלמטה. ואם היתה טהרה נזרקה על גבי כזית מן המת - טהורה:

מִסְכַּת טְהוּרוֹת פֶּרֶק רִבְעִי

א. היה מתעטף בטליתו וטהרות וטמאות בצדו, וטהרות וטמאות למעלה מראשו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טהור. ואם אי אפשר לו אלא אם כן נגע - ספקו טמא. רבי דוסא אומר: אומרין לו שישנה. אמרו לו: אין שונין בטירות. רבן שמעון בן

ג. חֲרֹסֶן שֶׁל זָב וְזָבָה, רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי – טָמֵא, שְׁלִישִׁי – טָהוֹר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזִמְנָן שְׁנָתָן לְתוֹכָן מִים, אֲבָל לֹא נִתֵּן לְתוֹכָן מִים, אֲפֹלוּ עֲשִׂירִי – טָמֵא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: שְׁלִישִׁי אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִתֵּן לְתוֹכוֹ מִים – טָהוֹר. זָב שֶׁהֵנִיחַ פִּיו עַל הַכּוֹס, וְנִמְלָךְ שְׁלֹא לִשְׁתּוֹתוֹ, הִמְסִיתוֹ – טָהוֹר. שְׁתָּה מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא, הִמְסִיתוֹ – טָמֵא מִפְּנֵי מִשְׁקָה פִּיו. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: רַבּוּ מִשְׁקִין שָׁבוּ עַל הַמִּשְׁקִין שֶׁבְּפִיו. נִשְׁף מִן הַפֶּת וּמִן הַבָּצֵל, הִמְסִיטָן – טָהוֹר. מִן הַקְּשׁוֹת וּמִן הַמֶּלֶפֶפּוֹן, הִמְסִיטָן – טָמֵא מִפְּנֵי מִשְׁקָה פִּיו. קְלִיפֵי פוֹלִין וְקִלְפֵי תוֹרֵמִסִּין שֶׁפִּסְפְּסָן הַעוֹבֵד כּוֹכְבִּים – טָמֵא. שֶׁבִּשְׁוֹקִים – הוֹלְכִין אַחֵר הָרֹב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַל וְדָאֵי מַגְעָן בְּרִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד – שׁוֹרְפִין:

ד. שְׁנֵי רוֹקִין, אֶחָד טָמֵא וְאֶחָד טָהוֹר, וְנָגַע בְּאֶחָד מֵהֶן, כִּיּוֹן שֶׁנִּתְלָשׁוּ עֲלָיו – נִעְשָׂה רִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד. אוֹ שֶׁנִּשְׁאָן עַל גְּבִי הַחֲרֹס – אֶחָד רִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד וְאֶחָד רִשּׁוֹת הָרַבִּים – תּוֹלִין. הֵיוּ נִגְוָבִים וְהִסִּיטָן בְּקִיסָם, בְּרִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד – תּוֹלִים, בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים – טָהוֹר. וְרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בְּרִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד – שׁוֹרְפִין. סָפֵק נָגַע סָפֵק לֹא נָגַע, סָפֵק הִסִּיט סָפֵק לֹא הִסִּיט, בְּרִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד – תּוֹלִין, בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים – טָהוֹר. וְרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בְּרִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד שׁוֹרְפִין. וְכֵשֶׁם שֶׁטְהָרוּ סָפֵק טָמֵא צָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם בֵּין בְּכָלִים וּבֵין בְּקָרְקַע, כֶּךָ טְהָרוּ סָפֵק טְהָרָה שֶׁצָּפָה עַל הַמַּיִם בֵּין בְּכָלִים בֵּין בְּקָרְקַע. כִּיצַד? עֲרַבָה שֶׁהִיא טָמֵא טָמֵא מֵת, וְכִפֹּר תְּרוּמָה כְּרוּךְ בְּסִיב אוֹ בִּנְיָן נִתּוֹן לְתוֹכָהּ, וְיִרְדּוּ גִשְׁמִים וְנִתְמַלְאִית וְנוֹתֵר – הָרִי הוּא צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, סָפֵק נָגַע בְּצַדִּי עֲרַבָה סָפֵק לֹא נָגַע – סָפֵקוּ טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁזֶה סָפֵק טְהָרָה צָפָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: בְּכָלִים – טָמֵא, וּבְקָרְקַע – טָהוֹר, חוּץ מִכְזִּית מִן הַמֵּת וְכָל הַמַּאֲהִילִין – שֶׁהֵם מִטְּמָאִין מִלְּמַעְלָה כְּלַמָּטָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: סָפֵק יִרְדּוּתוֹ – טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם עוֹלִין וְאֵי אֲפָשָׁר לוֹ שְׁלֹא לִיגַע.

ו. קָבֵר הַנִּמְצָא בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים – מִטְּמֵא לְמַפְרַע. בָּא אֶחָד וְאָמַר: 'בְּרִי לִי שְׁלֹא הָיָה כָּאֵן קֶדֶם לְעֲשָׂרִים שָׁנָה' – אֵין טָמֵא אֲלֹא מִשְׁעַת מְצִיאתָהּ וְאֵילָךְ. גִּרְעִינָה שֶׁל גִּפְתַּ טָמֵאָה שֶׁנִּמְצָאת בְּתוֹךְ כִּכּוֹר רֹתַח, אוֹ עַל גְּבִי תִּבְשִׁיל רֹתַח, אֵף עַל פִּי שְׁאִין עֲלֶיהָ מִשְׁקָה טוֹפַח – טָמֵאָה. נִמְצָאת עַל גְּבִי כִּכּוֹר צוֹנֵן, אוֹ בְּתוֹךְ תִּבְשִׁיל צוֹנֵן, אֵף עַל פִּי שִׁישׁ עֲלֶיהָ מִשְׁקָה טוֹפַח – טָהוֹר. זֶה הַכֹּלֶל: כָּל שֶׁתִּמְצָא בְּרֹתַח, אֵף עַל פִּי שְׁאִין עֲלֶיהָ מִשְׁקָה טוֹפַח – טָמֵא. גִּרְעִינָה שֶׁבְּתוֹךְ הַבֵּית – הוֹלְכִין אַחֵר הָרֹב. פֶּשֶׁתָן שֶׁטְוָאתוֹ נִדָּה, הִמְסִיתוֹ – טָהוֹר. וְאִם הָיָה לַח, הִמְסִיתוֹ – טָמֵא מִפְּנֵי מִשְׁקָה פִּיהָ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵף הָרִטְבִּין בְּמִים – טָמֵא מִפְּנֵי מִשְׁקָה פִּיהָ. אָמְרוּ לוֹ: כִּיּוֹן שֶׁנִּתְנוּהוּ בְּמִים, רַבּוּ עֲלָיו, וְטָהוֹר:

מִסְכַּת טְהוֹרוֹת פָּרָק חֲמִישִׁי

א. דֵּם טָמֵא שֶׁנִּתְעַרַב בְּדֵם טָהוֹר – אֵין דֵּם מְבַטֵּל דֵּם; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: רוֹאִים אוֹתוֹ כְּאִלוֹ הוּא זֵין בְּמִים, אִם בָּטֵל מֵרְאִיו – טָהוֹר, וְאִם לֹא – טָמֵא. רַק טָמֵא שֶׁנִּתְעַרַב בְּרוֹק טָהוֹר – אֵין רַק מְבַטֵּל רַק; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלוֹ הוּא זֵין בְּמִים, אִם בָּטֵל מֵרְאִיו – טָהוֹר, וְאִם לֹא – טָמֵא. נָפֵל לַמַּיִם תְּפוֹר – טָמֵא. נִמְחָה, אִם בָּטֵל מֵרְאִיו – טָהוֹר, וְאִם לֹא – טָמֵא:

ב. מִי רִגְלִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בֵּין – רוֹאִין אוֹתָן כְּאִלוֹ הֵן מִים. נִתְעַרְבוּ בְּמִים – רוֹאִין אוֹתָן כְּאִלוֹ הֵן זֵין. נִתְעַרְבוּ בְּמִי רִגְלִים אֲחֵרִים – רוֹאִין אוֹתָן כְּאִלוֹ הֵן זֵין בְּמִים, אִם בָּטֵל – מֵרְאִיהֶן טָהוֹרִין, אִם לֹא – טָמֵאִין. מִי רִגְלִים שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִּים – הוֹלְכִין אַחֵר הָרֹב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רְבִיעִית בְּסֵאתִים – טָמֵא. יֵתֵר מִכֵּן – טָהוֹר. לוֹקַחְתִּין וְשׁוֹאֲלִין מִמִּי רִגְלִים מִכָּל מָקוֹם וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא שֶׁל נְדוּת הֵן, שְׁלֹא נִחְשְׁדוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל מִכְּנָסוֹת מִמֵּי רִגְלֵיהֶן בְּשַׁעַת שֶׁהֵן נְדוּת:

ספק עליתו - טהור, מפני שהמים דוחפין אותו לצדדין:

ה. ואיזהו הוא ספק שרצים שטהרו חכמים? זה ספק הנזקין. רבי דוסתאי ברבי ינאי אומר משום רבי יוסי: הלך במבוי ועשה טהרות. עסה ואחר כך נמצא שם שרץ, זה הוא ספק שרצים. והאוכל תרומה תלויה - טהור. כל שספיקו טהור - ספק תולדתו טהור. כל שספיקו טמא - ספק תולדתו טמא. וכשם שהאוכל אכל ראשון ואכל שני והשותה משקים טמאים, והבא ראשו ורבו במים שאובין, וטהור שנפלו על ראשו ורבו שלשת לוגין מים שאובים, ספקו לטמא אחרים - טהור, כך המשקין הנוגעין בו, ספקן לטמא אחרים - טהור. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: משקין הנוגעין בו - כנוגעין בשרץ. וכשם שהראשון עושה שני, ושני עושה שלישי, כך ספק ראשון עושה ספק שני, וספק שני עושה ספק שלישי. ספק משקין ליטמא - טמא, וליטמא - טהור; דברי רבי מאיר. וכן היה רבי אלעזר אומר כדבריו. ורבי יהודה אומר: לכל טמא. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: ספק משקין, לאוכלים - טמא, ולכלים - טהור:

ו. מקל שהיא מלאה משקים טמאין, וזרקה לבין הפכרות - טהורין. ספק נגע ספק לא נגע - לא זה הוא ספק משקין שנחלקו עליו חכמים. אלא אי זהו ספק משקין שנחלקו עליו חכמים? שתי חביות אחת טמאה ואחת טהורה, ועשה עסה באחת מהן, ספק מהטמאה עשה, ספק מהטהורה עשה - זהו ספק משקין, לאוכלין - טמא, לכלים - טהור. הלך במבוי ועשה עסה ואחר כך נמצא שם שרץ, ספק נגע ספק לא נגע, לאוכלין ומשקין - טמא, לכלים - טהור. מגע טמא מת שפשט ידו לאויר החבית, ספק נגע ספק לא נגע במשקים, המשקה - טמא, והחבית - טהורה:

ז. שתי חביות אחת טמאה ואחת טהורה, ונשתברו ובאו להן לטהרות, ספק טמאה ספק טהורה, אוכלין ומשקין - טמאים, והכלים - טהורים. חבית שיש בה משקין טהורים עד חציה, ונפלו משקין לאוירה, ספק טמאין ספק טהורין, המשקין - טהורין, שאין מטמאין אלא מחמת החבית. נפלו על גבי המשקין, משקין - טמאין, וחבית טהורה. אפה פת בתנור, ונפלו משקים לאוירו, ספק טמאין ספק טהורים, הפת - טהורה, שאינה מטמאה אלא מחמת התנור. נפלו על גבי הפת, הפת - טמאה, והתנור - טהור:

ח. המרביץ את ביתו במים טמאים, והיו שם טהרות, ספק נתזו ספק לא נתזו - טהורות. ואם אי אפשר לו שלא להתיז - ספקו טמא. רבי דוסא אומר: אומרין לו שישנה. אמרו לו אין שונין בטהרות. רבן שמעון בן גמליאל אומר: עתים שהוא שונה. המכבס את כסותו והסוחט את שערו והרטב את פשתנו, והיו שם טהרות, ספק נתזו ספק לא נתזו - ספקו טהור. ואם אי אפשר לו שלא להתיז - ספקו טמא. ורבי דוסא אומר: אומרים לו שישנה. אמרו לו: אין שונין בטהרות. רבן שמעון בן גמליאל אומר: עתים שהוא שונה. זלף משקין טהורין וטמאין בתוך הבית, ואחר כך נמצאו משקין על גבי ככר של תרומה, ונטלה לשאול עליה - הרי זו טמאה, המתין לה עד שנגבה - הרי זו טהורה:

וינשב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען:

ויתבי יעקב בארע תותבות אבוהי בארעא דכנען:

וינשב יעקב.. – אחר שפכת לו ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאף נתישבו, וסדר מלחמותיהם, איך הורישו את החורי – פרש לו ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארצה, כל גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם. וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח, פלוני הוליד פלוני, וכשכא לנח האריך בו. וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם, ומשהגיע אצל אברהם האריך בו. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש בחול וכוברו בכברה עד שמוצא את המרגלית, ומשמצאה הוא משליך את הצורות מידו ונוטל המרגלית.

אלה | תלדות יעקב יוסף בן-שבע-עשרה שנה הלה רעה את-אחיו בצאן והוא נער את-בני בלה ואת-בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את-דבתם רעה אל-אביהם:

אליו תולדת יעקב יוסף בר שבע עשרי שנין הוה רעי עם אחוהי בענא והוא רבי עם בני בלה ועם בני זלפה נשי אבוהי ואיתי יוסף ית טבהון בישא לאבוהון:

אלה תולדות יעקב – ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שכאו לכלל ישוב. סבה ראשונה: "יוסף בן שבע עשרה...", על ידי זה נתגלגלו ונרדו למצרים. זהו אחר ישוב פשוטו של מקרא, להיות דבר דבור על אפניו. ומדרש אגדה דורש: תלה הפתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים. אחת: שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לבן אלא ברחל. ושהיה זיו אקונין של יוסף דומה לו. וכל מה שארע ליעקב ארע ליוסף: זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו, וכן הרבה בבראשית רבה. ועוד נדרש בו: **וישב** – בקש יעקב לישוב בשלנה, קפץ עליו רגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישוב בשלנה, אמר הקדוש ברוך הוא: לא דין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישוב בשלנה בעולם הזה? **והוא נער** – שהיה עושה מעשה נערות: מתקן בשערו, ממשמש בעיניו, כדי שיהיה נראה נפה. **את בני בלה** – כלומר: ורגיל אצל בני בלה, לפי שהיו אחיו מבזין אותו והוא מקרבן. **את דבתם רעה** – כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה, היה מגיד לאביו: שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזולזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודים על העריות. ובשלשתן לקה: על אבר מן החי – "וישחטו שער עזים" במקירתו ולא אכלוהו חי. ועל דבה שספר עליהם שקורין לאחיהם עבדים – "לעבד נמכר יוסף". ועל העריות שספר עליהם – "נתשא אשת אדוניו...". **דבתם** – כל לשון דבה פרלידי"ץ בלע"ז: כל מה שהיה יכול לדבר בהם רעה, היה מספר. **דבה** – לשון "דובב שפתי ישנים".

וישראל אהב את-יוסף מפל-בניו כי-בן-זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים:

וישראל רחם ית יוסף מפל בנוהי ארי בר חכים הוא ליה ועבד ליה כתונא דפסי:

בן זקנים – שנולד לו לעת זקנתו. ואונקלוס תרגם "בר חכים הוא ליה" – כל מה שלמד משם ועבר מסר לו. דבר אחר: שהיה זיו אקונין שלו דומה לו. **פסים** – לשון "כלי מלת", כמו "כרפס ותכלת", וכמו "כתונת פסים" דתמר ואמנון. ומדרש אגדה: על שם צרותיו, שנמכר לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאלים ולמזכנים.

ויראו אחיו כי-אתו אהב אביהם מפל-אחיו וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם:

ותזו אחוהי ארי יתיה רחם אבוהון מפל אחוהי וסנו יתיה ולא צבן למללא עמיה שלם:

ולא יכלו דברו לשלום – מתוך גנותם למדנו שבחם, שלא דברו אמת בפה נאמת בלב. **דברו** – לדבר עמו.

ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ניוספו עוד שנא אתו:

וחלם יוסף חלמא ותי לאחוהי ואוסיפו עוד סנו יתיה:

ויאמר אליהם שמעו-נא החלום הזה אשר חלמתי:

ואמר להון שמעו כען חלמא הדין דחלמתי:

והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם-נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי:

והא אנחנו מאסרין אסרון בגו חקלא והא קמת אסרתי ואף אזדקיפת והא מסתחרו אסרתכון וסגדו לאסרתי:

מאלמים אלמים – כתרגמומו: "מאסרין אסרון" – עמרין. וכן: "נושא אלמתי". וכמוהו בלשון משנה: "והאלמות נוטל ומכריז". **קמה אלמתי** – נזקפה. **וגם נצבה** – לעמוד על עמדה בזקיפה.

וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם-מִשּׁוּל תִּמְשָׁל בָּנוּ וַיֹּסְפוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ עַל-חֲלֹמְתוֹ וְעַל- דְּבָרָיו:	וַאֲמָרוּ לִיה אַחֲוָהִי הַמֶּלֶכוּ אֶת מִדְּמִי לַמֶּלֶךְ עֲלֵנָא או שׁוּלְטָן אֶת סְבִיר לַמִּשְׁלַט בְּנָא וְאוֹסִיפוּ עוֹד סָנוּ יְתִיה עַל חֲלֹמוֹהִי וְעַל פִּתְגָּמוֹהִי:
--	--

וְעַל דְּבָרָיו – עַל דְּבַתְּם רַעָה שְׁהִיָּה מִבִּיא לְאַבִּיהֶם.

וַיַּחֲלֹם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיִּסְפֹּר אֹתוֹ לְאֶחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלֹמְתִי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשְׂרִי כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי:	וַחֲלֹם עוֹד חֲלֹמָא אַחֲרָנָא וְאַשְׁתַּעֲי יְתִיה לְאַחֲוָהִי וַאֲמַר הָא חֲלֹמִית חֲלֹמָא עוֹד וְהָא שָׁמֶשׁ וְסִיְהָרָא וְחַד עֶסֶר כּוֹכְבֵיָא סִגְדִין לִי:
--	---

וַיִּסְפֹּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אֶחָיו וַיַּגְעֵר-בּוּ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הִבּוֹא נִבּוֹא אָנִי וְאַמְךָ וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָךְ אֲרָצָה:	וְאַשְׁתַּעֲי לְאַבּוּהִי וּלְאַחֲוָהִי וַיַּגֵּן בִּיה אָבּוּהִי וַאֲמַר לִיה מָה חֲלֹמָא הַדִּין דְּחֲלַמְתָּא הַמִּיתָא נִיתִי אָנָא וְאַמְךָ וְאַחֲךָ לְמַסְגַּד לָךְ עַל אֲרָעָא:
--	--

וַיִּסְפֹּר אֶל אָבִיו וְאֶל אֶחָיו – לְאַחֵר שִׁסְפֹּר אוֹתוֹ לְאֶחָיו, חֲזַר וְסִפְרוּ לְאַבְיוּ בְּפָנֵיהֶם. וַיַּגְעֵר בּוּ – לִפִּי שְׁהִיָּה מְטִיל שְׁנָאָה עָלָיו. הִבּוֹא נִבּוֹא – וְהָלָא אִמְךָ כֶּבֶר מִתָּה! וְהוּא לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַדְּבָרִים מֵגִיעִין לְבַלְקָהּ, שְׁגָדְלָתוֹ כָּאִמּוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ לְמַדּוּ מִכָּאן שֶׁאִין חֲלוֹם בְּלֹא דְבָרִים בְּטָלִים. וַיַּעֲקֹב נִתְכַּנֵּן לְהוֹצִיא הַדְּבָר מִלֵּב בְּנָיו שֶׁלֹּא יִקְנָאוּהוּ, לְכַד אֶמֶר לוֹ: "הִבּוֹא נִבּוֹא..." – כְּשֶׁם שְׂאִי אֶפְשֶׁר בְּאִמְךָ, כִּף הַשָּׂעָר הוּא בְּטָל.

וַיִּקְנָאוּ-בּוּ אֶחָיו וְאָבִיו שֶׁמֶר אֶת-הַדְּבָר:	וַיִּקְנָאוּ בִּיה אַחֲוָהִי וְאַבּוּהִי נָטַר יֵת פִּתְגָּמָא:
--	---

שֶׁמֶר אֶת הַדְּבָר – הָיָה מִמֶּתִין וּמִצָּפָה מִתִּי יְבוֹא. וְכֵן: "שׁוֹמֵר אֲמוּנִים". וְכֵן: "לֹא תִשְׁמֵר עַל חֲטָאֵתִי", לֹא מִמֶּתִין.

שְׁנִי פִּרְשֵׁת מְכִירַת יוֹסֵף

וַיֵּלְכוּ אֶחָיו לְרַעוּת אֶת-צָאן אָבִיהֶם בְּשֹׁכֶם:	וַאֲזָלוּ אַחֲוָהִי לְמַרְעֵי יֵת עֲנָא דְאַבּוּהוֹן בְּשֹׁכֶם:
---	---

לְרַעוּת אֶת צָאן – נִקּוּד עַל "אֵת", שֶׁלֹּא הֵלְכוּ אֵלָּא לְרַעוּת אֶת עֶצְמָן.

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלוֹא אֶחָיֶךָ רַעִים בְּשֹׁכֶם לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הֲנִנִּי:	וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף הֲלֹא אֶחָךְ רַעֵן בְּשֹׁכֶם אִיתָא וְאַשְׁלַחְנָךְ לְוִתְהוֹן וַאֲמַר לִיה הָאָנָא:
--	---

הֲנִנִּי – לְשׁוֹן עֲנָנָה וְרִירוּזוֹת: נִזְדַּרְזוּ לְמַצּוֹת אָבִיו, וְאַף עַל פִּי שְׁהִיָּה יוֹדֵעַ בְּאֶחָיו שְׁשׁוֹנָאִין אוֹתוֹ.

וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ-נָא רְאֵה אֶת-שְׁלוֹם אֶחָיֶךָ וְאֶת-שְׁלוֹם הַצָּאן וְהַשִּׁבְנִי דְבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מַעֲמֶק חֶבְרוֹן וַיָּבֹא שֹׁכְמָה:	וַאֲמַר לִיה אֵינִיל כְּעֵן חֲזִי יֵת שְׁלָם אֶחָךְ וְיֵת שְׁלָם עֲנָא וְאַתִּיבְנִי פִּתְגָּמָא וְשִׁלְחִיה מִמִּישֵׁר חֶבְרוֹן וְאַתָּא לְשֹׁכֶם:
---	---

מַעֲמֶק חֶבְרוֹן – וְהָלָא חֶבְרוֹן בְּהָר, שְׁנָאֵמֶר: "וַיַּעֲלוּ בְּנִגְבַּ וַיָּבֹאוּ עַד חֶבְרוֹן"? אֵלָּא מַעֲצָה עֲמוּקָה שֶׁל אוֹתוֹ צָדִיק הַקְּבוֹר בְּחֶבְרוֹן, לְקַנְּסֵם מֵה שְׁנָאֵמֶר לְאַבְרָהָם בֵּין הַבְּתָרִים: "כִּי גַר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ". וַיָּבֹא שֹׁכְמָה – מְקוֹם מוֹכֵן לְפִוְרַעְנוּת: שֵׁם קִלְקִלוֹ הַשִּׁבְטִים, שֵׁם עֲנּוּ אֶת דִּינָה, שֵׁם נִחְלָקָה מִלְכוּת בֵּית דָּוִד, שְׁנָאֵמֶר: "וַיִּלְךָ רַחֲבָעִם שֹׁכְמָה".

וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲה בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה-תִּבְקֶשׁ:	וְאַשְׁכַּחִיה גּוֹבְרָא וְהָא טַעֲי בַחְקֵלָא וְשִׁאֲלִיה גּוֹבְרָא לְמִימַר מָה אֶת בְּעִי:
---	--

וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ – זֶה גְּבְרִיאֵל, שְׁנָאֵמֶר: "וְהָאִישׁ גְּבְרִיאֵל".

וַיֹּאמֶר אֶת-אֲחִי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ הַגִּידָה-נָא לִי אֵיפֹה הֵם רַעִים:	וַאֲמַר יֵת אֲחִי אָנָא בְּעִי חוּ כְּעֵן לִי אֵיכָא אַנּוּן רַעֵן:
---	---

וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה כִּי שְׁמַעְתִּי אֲמָרִים גִּלְכָּה דְּתִינָה וַיִּלְךָ יוֹסֵף אַחֵר אֶחָיו וַיִּמְצָאֵם בְּדֹתָן:	וַאֲמַר גּוֹבְרָא נָטְלוּ מִכָּא אָרִי שְׁמַעִית דְּאִמְרִין גִּיזִיל לְדוֹתָן וַאֲזָל יוֹסֵף בְּתַר אַחֲוָהִי וְאַשְׁכַּחְנוּן בְּדוֹתָן:
--	---

נָסְעוּ מִזֶּה – הִסִּיעוּ עֶצְמָן מִן הָעִתָּה. **נָלַכָה דִּתְיָנָה** – לִבְקֹשׁ לָךְ נִכְלֵי דָתוֹת שְׂמִיתוּד בָּהֶם. וּלְפִי פְשׁוּטוֹ שֵׁם מְקוֹם הוּא, וְאֵין מְקַרָּא יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ.

וַיֵּרָאוּ אֹתוֹ מֶרְחָק וּבִטְרָם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַפְּלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ:
וַחֲזוּ יִתִּיה מֶרְחִיק וְעַד לֹא קָרִיב לְוַתְּהוֹן וַחֲשִׁיבוּ עָלוּהִי לְמַקְטָלִיָּה:

וַיִּתְנַפְּלוּ – נִתְמַלְאוּ נִכְלִים וְעַרְמוּמִיּוֹת. **אֹתוֹ** – כְּמוֹ "אֹתוֹ", "עִמּוֹ", כְּלוּמָר: אֵלָיו.

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אֶחָיו הִנֵּה בָעַל הַחֲלָמוֹת הִלְזָה בָּא:
וַאֲמָרוּ גַּבְר לְאַחֻהִי הָא מְרִי תִלְמִיָּא דִּיכִי אֲתִי:

וַעֲתָה | לָכוּ וְנִהְרְגָהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶתֶד הַבְּרוֹת וְאִמְרָנוּ תִּיָּה רָעָה אֲכַלְתָּהוּ וְנִרְאָה מַה-יְהִי תִלְמִתִּיו:
וְכַעַן אִיתוֹ וְנִקְטְלָנִיה וְנִרְמִינִיה בְּחַד מִן גּוֹבִיָּא וְנִימַר תִּיתָא בִּשְׂתָא אֲכַלְתִּיה וְנִחְזִי מָא יְהִי בְּסוּף תִּלְמוּהִי:

וְנִרְאָה מַה יְהִי תִלְמִתִּיו – אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מְקַרָּא זֶה אוֹמֵר דְּרִשְׁנִי. רוּם הַקִּדְשׁ אוֹמֵרֵת כֵּן: הֵם אוֹמְרִים "נִהְרְגָהוּ", וְהַפְּתוּב מְסִיִּם "וְנִרְאָה מַה יְהִי תִלְמוּמִתִּיו" – נִרְאָה דְּבַר מִי יָקוּם, אִם שְׁלָכֶם אוֹ שְׁלִי! וְאִי אֶפְשָׁר שְׂיֹאמְרוּ הֵם "וְנִרְאָה מַה יְהִי תִלְמוּמִתִּיו", שְׁמַפִּינֵן שְׂיִהְרְגוּהוּ בְּטִלוֹ תִלְמוּמִתִּיו.

וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנּוּ נַפְשׁ:
וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַחֲשִׁיבִיה מִיָּדָהוֹן וַאֲמַר לֹא נִקְטְלָנִיה נַפְשׁ:

לֹא נִכְנּוּ נַפְשׁ – מִכַּת נַפְשׁ, זֹו הִיא מִיתָה.

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם | רְאוּבֵן אֶל-תִּשְׁפְּכוּ-דָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר וַיֵּד אֶל-תִּשְׁלַחוּ-בּוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבּוֹ אֶל-אָבִיו:
וַאֲמַר לְהוֹן רְאוּבֵן לֹא תִישָׁדוֹן דָּם רְמוֹ יִתִּיה לְגּוֹבָא הָדִין דְּבַמִּדְבָּרָא וַיֵּד לֹא תִישָׁטוֹן בֵּיה בְּדִיל לְשִׁינְבָא יִתִּיה מִיָּדָהוֹן לְאַתְבּוּתִיה לְוַת אָבוּהִי:

לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ – רוּם הַקִּדְשׁ מַעֲיָדָה עַל רְאוּבֵן שֶׁלֹּא אָמַר זֹאת אֵלָא לְהַצִּיל אוֹתוֹ, שְׂיִבֵּא הוּא וַיַּעֲלֵנוּ מִשָּׁם. אָמַר: אֲנִי כְּכוֹר, וְגָדוֹל שְׂבַכְלָן – לֹא יִתְּלָה הַסֶּרְחוֹן אֵלָא בִּי.

שְׁלִישִׁי

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר-בָּא יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו וַיַּפְשִׁיטוּ אֶת-יוֹסֵף אֶת-כְּתֻנָּתוֹ אֶת-כְּתֹנֶת הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלָיו:
וַהֲוָה כַּד אָתָא יוֹסֵף לְוַת אַחֻהִי וַאֲשַׁלְחוּ יֵת יוֹסֵף יֵת כְּתוּבָנִיה יֵת כְּתוּבָא דְּפָסִי דַּעֲלוּהִי:

אֶת כְּתֻנָּתוֹ – זֶה חֲלוּקָה. **אֶת כְּתֹנֶת הַפָּסִים** – הִיא שְׁהוֹסִיף לוֹ אָבִיו יוֹמֵר עַל אֶחָיו.

וַיִּקְחָהוּ וַיִּשְׁלָכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה וַהֲבּוֹר רָק אֵין בּוֹ מִיָּם:
וְנִסְבּוּהִי וְרְמוֹ יִתִּיה לְגּוֹבָא וְגּוֹבָא רִיקָן לִית בֵּיה מִיָּא:

וַהֲבּוֹר רַק אֵין בּוֹ מִיָּם – מִמַּשְׁמַע שְׁנַאֲמַר "וַהֲבּוֹר רַק", אֵינִי יוֹדַע שְׂאֵין בּוֹ מִיָּם? מַה תִּלְמוּד לֹמַר "אֵין בּוֹ מִיָּם"? מִיָּם אֵין בּוֹ, אֲכַל נִחְשִׁים וְעַקְרָבִים יֵשׁ בּוֹ.

וַיִּשְׁבּוּ לְאַכְל-לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיֵּרָאוּ וַהֲנָה אֶרְחַת יִשְׁמַעֲאֵלִים בָּאָה מִגְּלַעַד וּגְמֻלִיהֶם נִשְׂאִים נִכְאֹת וַאֲרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה:
וַאֲסַחְרוּ לְמִיכַל לְחֻמָּא וְזַקְפוֹ עֵינֵיהוֹן וַחֲזוּ וַהֲא שְׁנִירַת עַרְבָאִי אֲתִיָּא מִגְּלַעַד וּגְמֻלִיהוֹן טַעֲיִנִין שְׁעַף וּקְטַף וּלְטוּם אֲזַלִּין לְאַחְתָּא לְמַצְרַיִם:

אֶרְחַת – כְּתַרְגוּמוֹ: "שְׁנִירַת", עַל שֵׁם "הוֹלְכֵי אֶרֶץ". וּגְמֻלִיהֶם נִשְׂאִים.. – לָמָּה פָּרַסֵם הַפְּתוּב אֶת מִשְׁאֵם? לְהוֹדִיעַ מִתֵּן שְׂכָרָן שֶׁל צְדִיקִים: שְׂאִין דְּרָכָן שֶׁל עַרְבִיִּים לִשְׂאֹת אֵלָא נִפְטָ וְעַטְרוֹ, שְׂרִיטָן רַע. וְלָזֶה נִזְדַּמְנוּ בְּשָׂמִים, שֶׁלֹּא יִזְוֹק מִרִּיחַ רַע. **נִכְאֹת** – כָּל כְּנוּסֵי בְּשָׂמִים הַרְבֵּה קְרוּי נִכְאֹת, וְכֵן: "וַיִּרְאֵם אֶת כָּל בֵּית נִכְתָּה", מְרַקֶּשֶׁת בְּשָׂמִיו. וְאוֹנְקֵלוֹס תִּרְגַּם לְשׁוֹן שְׁעָנָה. וַאֲרִי – שְׂרָף הַנוֹטָף מַעְצֵי הַקִּטָּף, וְהוּא "נִטָּף" הַנִּמְנָה עִם סַמְנֵי הַקִּטְרֶת. **וְלֹט** – "לוֹטִיתָא" שְׂמוֹ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה. וְרַבּוּתֵינוּ פִּרְשׁוּ שְׂרָשׁ עֹשֵׁב, וְשְׂמוֹ "אִשְׁטְרוּלוֹזִיאָה" בְּמַסְכֶּת גִּדָּה.

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל-אֶחָיו מִיָּא מְמוֹן נִתְּהֵנִי לְנָא אָרִי נִקְטוּל וְכַסִּינוּ אֶת-דָּמוֹ:
וַאֲמַר יְהוּדָה לְאַחֻהִי מִיָּא מְמוֹן נִתְּהֵנִי לְנָא אָרִי נִקְטוּל יֵת אַחֻנָּא וְנִכְסִי עַל דְּמִיָּה:

מִיָּא בָּצַע – מִיָּא מְמוֹן, כְּתַרְגוּמוֹ. וְכַסִּינוּ אֶת דָּמוֹ – וְנַעֲלִים אֶת מִיתָתוֹ.

אִתּוֹ וּנְזַנְנִיָּה לְעַרְבָאֵי וִידְנָא לֹא תְּהִי בֵּיה אַרִי אֲחוּנַא בְּסַרְנָא הוּא וְקַבִּילוּ מַנִּיה אַחוּהִי:	לָכוּ וּנְמַכְרֵנוּ לְיִשְׁמַעְאֵלִים וְיִדְלְנוּ אֶל־תְּהִי־בֹו כִּי־ אֲחֵינוּ בְּשָׂרֵנוּ הוּא וְיִשְׁמָעוּ אֲחֵיו:
וַיִּשְׁמָעוּ – "וְקַבִּילוּ מַנִּיה". וְכָל שְׁמִיעָה שְׁהִיא קַבִּלַת דְּבָרִים, כְּגוֹן זֶה, וְכָגוֹן "וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל אָבִיו", "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע", מִתְּרַגֵּם "נִקְבַּל". וְכָל שְׁהִיא שְׁמִיעַת הָאֵזֶן, כְּגוֹן "וַיִּשְׁמָעוּ אֶת קוֹל ה' אֶל־לֵהִים מִתְּהַלֵּךְ בְּגֹן", "וְרַבְּקָה שׁוֹמַעַת", "וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל", "שְׁמַעְתִּי אֶת תְּלִזּוֹת" – פֶּלֶן מִתְּרַגֵּם "וַיִּשְׁמָעוּ", "שְׁמַעַת", "וַיִּשְׁמָע", "שְׁמִיעַ קְדָמִי".	
וַעֲבָרוּ גּוֹבְרֵי מְדִינַאֵי תַּגְרִי וּנְגָדוּ וַאֲסִיקוּ יֵת יוֹסֵף מִן גּוּבָא וְנָבִינוּ יֵת יוֹסֵף לְעַרְבָאֵי בְּעַסְרִין כֶּסֶף וְאִיתִיאוּ יֵת יוֹסֵף לְמַצְרַיִם:	וַיַּעֲבְרוּ אַנְשֵׁים מְדִינָיִם סְחָרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־ יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לְיִשְׁמַעְאֵלִים בְּעַשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף מִצְרָיִמָּה:
וַיַּעֲבְרוּ אַנְשֵׁים מְדִינָיִם – זֶה הִיא שִׁירָה אַחֲרַת, וְהוֹדִיעָךְ הַפְּתוּב שְׁנִמְכַּר פְּעָמִים הַרְבֵּה. וַיִּמְשְׁכוּ – בְּנִי יַעֲקֹב אֶת יוֹסֵף מִן הַבּוֹר, וַיִּמְכְּרוּהוּ לְיִשְׁמַעְאֵלִים, וְהִישְׁמַעְאֵלִים לְמִדְיָנִים, וְהַמְדִינָיִם לְמַצְרַיִם.	
וְתָב רָאוּבֵן לְגּוּבָא וְהָא לִית יוֹסֵף בְּגּוּבָא וּבִזַּע יֵת לְבוֹשׁוּהִי:	וַיָּשֶׁב רָאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר וְהִנֵּה אִין־יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו:
וַיָּשֶׁב רָאוּבֵן – וּבִמְכִירְתּוֹ לֹא הָיָה שָׁם, שֶׁהִגִּיעַ יוֹמוֹ לִילְךָ וּלְשַׁמֵּשׁ אֶת אָבִיו. דְּבָר אַחֵר: עֲסוּק הָיָה בְּשִׂקּוֹ וּבִתְעֻנָּיתוֹ, עַל שֶׁבִלְבָּל יָצוּעֵי אָבִיו.	
וְתָב לִנֹּת אַחוּהִי וַאֲמַר עוֹלִימָא לִיתְוֵהִי וַאֲנָא לָאֵן אֲנָא אֲתִי:	וַיָּשֶׁב אֶל־אֲחֵיו וַיֹּאמֶר הִנֵּלְד אִינְנוּ וַאֲנִי אֲנָה אֲנִי־בָא:
אֲנָה אֲנִי בָא – אֲנָה אֶבְרַח מַצְעָרוֹ שֶׁל אַבְרָא?	
וּנְסִיבוּ יֵת כְּתוּנָא דִּיוֹסֵף וּנְכֶסּוֹ צָפִיר בַּר עֲזִי וְטַבְלוּ יֵת כְּתוּנָא בְּדָמָא:	וַיִּקְחוּ אֶת־כְּתֻנַּת יוֹסֵף וַיִּשְׁחַטּוּ שְׁעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכְּתֻנַּת בְּדָם:
שְׁעִיר עִזִּים – דָּמוֹ דּוֹמָה לְשֵׁל אָדָם. הַכְּתֻנַּת – זֶה שְׂמָה. וְכִשְׁהִיא דְּבוּקָה לְמִיכָה אַחֲרַת, כְּגוֹן: "כְּתֻנַּת יוֹסֵף", "כְּתֻנַּת פָּסִים", "כְּתֻנַּת בֶּד" – נִקּוּד "כְּתֻנַּת".	
וַיִּשְׁלַחוּ יֵת כְּתוּנָא דְּפָסִי וְאִיתִיאוּ לִנֹּת אַבוּהוֹן וַאֲמָרוּ דָּא אֲשַׁכְתָּנָא אֲשַׁתְּמוּדַע כְּעֵן הַכְּתוּנָא דְּבָרְךָ הִיא אִם לֹא:	וַיִּשְׁלַחוּ אֶת־כְּתֻנַּת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל־אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מַצְאָנוּ הַכְּרֻנָא הַכְּתֻנַּת בְּנֶךָ הוּא אִם־ לֹא:
וַאֲשַׁתְּמוּדַעַה וַאֲמַר כְּתוּנָא דְּבָרִי חִיתָא בְּשַׁתָּא אַכְלַתִּיהָ מִקָּטָל קָטִיל יוֹסֵף:	וַיִּפְקְדָהּ וַיֹּאמֶר כְּתֻנַּת בְּנִי חִיָּה רָעָה אַכְלַתְהוּ טָרְף טָרְף יוֹסֵף:
וַיֹּאמֶר כְּתֻנַּת בְּנִי – הִיא זֹאת. חִיָּה רָעָה אַכְלַתְהוּ – נִצְנָצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ: סוֹפּוֹ שֶׁתִּתְּגַרָּה בּוֹ אֲשֶׁת פּוֹטִיפֶר. וְלָמָּה לֹא גָלָה לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? לְפִי שֶׁהַחֲרִימוּ וְקָלְלוּ אֶת כָּל מִי שִׁיגָלָה, וְשִׁתְּפוּ לַהֲקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִמָּהֶם. אָבִל יִצְחָק הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא חַי, אָמַר: הִיאֹף אֲגָלָה וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִינוֹ רוֹצֵה לְגַלּוֹת לוֹ.	
וּבִזַּע יַעֲקֹב לְבוֹשׁוּהִי וַאֲסַר שְׂקָא בְּחִרְצִיָּה וַאֲתַאבַּל עַל בְּרִיָּה יוֹמִין סַגִּיאִין:	וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמֻלְתּוֹ וַיַּשְׁם שֶׁק בְּמַתְּנָיו וַיִּתְּאבַּל עַל־ בְּנוֹ יָמִים רַבִּים:
יָמִים רַבִּים – עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, מִשְׁפָּרֵשׁ מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּרְדַּע יַעֲקֹב לְמַצְרַיִם. שְׁנָאֵמַר: "יוֹסֵף בֶּן שָׁבַע עָשָׂרָה שָׁנָה...", וְכֵן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה הָיָה בְּעָמְדוֹ לִפְנֵי פָרְעֹה, וְשָׁבַע שָׁנֵי הַשָּׁבַע וּשְׁנַתִּים הָרַעֲב כִּשְׁבָּא יַעֲקֹב לְמַצְרַיִם – הָרִי עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה. כְּנָגֵד עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה שְׁלֹא קִיַּם יַעֲקֹב כְּבוֹד אָב נָאִם: עֲשָׂרִים שָׁנָה שֶׁהָיָה בְּבֵית לָבֵן, וּשְׁתֵּי שָׁנִים בְּדֶרֶךְ בְּשׁוּבוֹ מִבֵּית לָבֵן, שָׁנָה וַחֲצִי בְּסַפּוֹת, וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּבֵית אֵל. וְזֶהוּ שְׁאֵמַר לְלָבֵן: "זֶה לִי עֲשָׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתְךָ" – לִי הֵן, עָלֵי הֵן, וְסוֹפִי לְלִקּוֹת כְּנָגְדָן.	
וְקָמוּ כָל בְּנוֹהֵי וְכָל בָּנִתֵיהָ לְנַחֲמוּתִיהָ וְסָרִיב לְקַבֵּלָא תַּנְחוּמִין וַאֲמַר אַרִי אִיחוּת לִנֹּת בְּרִי כַּד אֲבִילְנָא לְשֹׂאוֹל וּבְכָא יִתִּיה אַבוּהִי:	וַיִּקְמוּ כָל־בָּנָיו וְכָל־בָּנֹתָיו לְנַחֲמֹו וַיִּמָּאֵן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי־אֶרְד אֶל־בְּנִי אֲבָל שְׂאֵלָה וַיִּבְכֶּה אֹתוֹ אָבִיו:

וְכָל בְּנֵיהֶוָה – רבי יהודה אומר: אֲחִיּוֹת תַּאמֹת נולדו עם כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט וּבְשָׂאוֹם. רבי נחמיה אומר: כְּנַעֲנִיּוֹת הֵיוּ, אֲלֵא מֵהוּ "וְכָל בְּנוֹתָיו"? כְּלוּתָיו, שְׁאִין אָדָם נִמְנָע מִלְּקַרֹּא לְחַתָּנוּ "בְּנוֹ" וּלְכַלְתּוֹ "בְּתוֹ". **וַיִּמָּאֵן לְהַתְנַחֵם** – אִין אָדָם מִקְבֵּל תַּנְחוּמִין עַל הַסִּי וְסִבּוּר שְׁמַת, שְׁעַל הַמַּת גִּגְזָה גִּזְרָה שִׁישְׁתַּפַּח מִן הַלֵּב, וְלֹא עַל הַסִּי. **אֶרֶד אֶל בְּנֵי** – כְּמוֹ "עַל בְּנֵי". וְהִרְבֵּה "אֶל" מִשְׁמָשִׁין בִּלְשׁוֹן "עַל": "אֶל שְׂאוֹל וְאֶל בֵּית הַדְּמִים", "אֶל הַלֵּקֶחַ אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאֶל חֲמִיָּה וְאִישָׁה". **אָבֵל שְׂאֵלָה** – כְּפִשּׁוּטוֹ לְשׁוֹן קָבֵר הוּא: בְּאָבְלִי אֶקְבֵּר וְלֹא אֶתְנַחֵם כָּל יָמַי. וּמִדְרָשׁוֹ: גִּיהֶנֶם, סִימָן זֶה הִנֵּה מְסוּר בְּיָדֵי מִפֵּי הַגְּבוּרָה, אִם לֹא יָמוּת אֶחָד מִבְּנֵי בְּחַיִּי – מִבְּטָח אֲנִי שְׂאִינִי רוּאָה גִּיהֶנֶם. וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ אָבִיו – יִצְחָק, בּוֹכָה הִנֵּה מִפְּנֵי צָרָתוֹ שֶׁל יִצְחָק. אָבֵל לֹא הִנֵּה מִתְאַבֵּל, שֶׁהִנֵּה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא חַי.

וְהַמְדִּנִּים מְכָרוּ אֹתוֹ אֶל-מִצְרַיִם לְפוֹטִיפָר סֵרִיס פֶּרְעֹה שֶׁר הַטְּבָחִים:
וּמִדִּינָאֵי זַבִּינוּ יִתִּיה לְמִצְרַיִם לְפוֹטִיפָר רַבָּא דְּפֶרְעָה רַב קַטוּלָיָא:

הַטְּבָחִים – שׁוֹחֲטֵי בַּהֲמוֹת הַמֶּלֶךְ.

רביעי
פְּרִשְׁת תִּמְר

וַיְהִי בַּעַת הַהוּא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אֲחִיו נִיט עַד- אִישׁ עַדְלָמִי וְשִׁמּוֹ חִירָה:
וַהֲנָה בַּעֲדָנָא הַהוּא וְנַחַת יְהוּדָה מִלְּנֹת אַחוּהִי וְסָטָא לְנֹת גְּבֵרָא עַדוּלְמָאָה וְשִׁמְיָה חִירָה:

וַיְהִי בַּעַת הַהוּא – לָמָּה נִסְמְכָה פְּרִשָּׁה זוֹ לְכָאן, וְהַפְסִיק בְּפִרְשָׁתוֹ שֶׁל יוֹסֵף? לְלַמֵּד שֶׁהוֹרִידוּהוּ אֲחִיו מִגְּדֻלְתּוֹ כְּשֶׁרָאוּ בְּצֶרֶת אֲבִיהֶם. אָמְרוּ: אַתָּה אֲמַרְתָּ לְמַכְרוֹ! אֵלּוּ אֲמַרְתָּ לְהַשִּׁיבוֹ, הִינֵנו שׁוֹמְעִים לָךְ. **נִיט** – מֵאֵת אֲחִיו. **עַד אִישׁ עַדְלָמִי** – נִשְׁתַּמֵּךְ עִמּוֹ.

וַיִּרְא-שָׁם יְהוּדָה בֶּת-אִישׁ כְּנַעֲנִי וְשִׁמּוֹ שׁוּעַ וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ:
וַחֲזָא תַמָּן יְהוּדָה בֶּת גְּבֵר כְּנַעֲנִי וְשִׁמְיָה שׁוּעַ וְנִסְבָּהּ וְעַל לְנִתָּה:

כְּנַעֲנִי – תַּגְרָא.

וַתֵּהֶר וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ עֶר:
וַעֲדִיאַת וַיִּלְדִּית בֶּר וַיִּקְרָא יֵת שְׁמִיהָ עֶר:

וַתֵּהֶר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ אוֹנָן:
וַעֲדִיאַת עוֹד וַיִּלְדִּית בֶּר וַיִּקְרָת יֵת שְׁמִיהָ אוֹנָן:

וַתִּסָּף עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שִׁלָּה וַהֲנָה בְּכִזִּיב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ:
וְאוֹסִיפַת עוֹד וַיִּלְדִּית בֶּר וַיִּקְרָת יֵת שְׁמִיהָ שִׁלָּה וַהֲנָה בְּכִזִּיב כַּד יִלְדִּית יִתִּיה:

וַהֲנָה בְּכִזִּיב – שֵׁם הַמָּקוֹם. וְאוֹמֵר אֲנִי: עַל שֵׁם שֶׁפָּסְקָה מִלְּדֹת נִקְרָא **כִּזִּיב**, לְשׁוֹן "הִיוּ תִהְיֶה לִי כְמוֹ אֶכְזֹב"; "אֲשֶׁר לֹא יִכְזְבוּ מִיָּמָיו"; דָּאִם לֹא כּוֹ, מַה בָּא לְהוֹדִיעֵנו? וּבִבְרָאשִׁית רַבָּה רְאִיתִי: וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁלָּה, פְּסֻקָּת.

וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לָעֶר בְּכוֹרוֹ וְשִׁמְיָה תִמְר:
וַנְּסִיב יְהוּדָה אֶתְתָּא לָעֶר בּוֹכְרִיָּה וְשִׁמְיָה תִמְר:

וַיְהִי עֶר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעִינָי י-הֲנָה וַיִּמָּתְהוּ י-הֲנָה:
רַע בְּעִינָי ה' – כְּרַעְתּוֹ שֶׁל אוֹנָן, מִשְׁחִית זֶרַעוֹ; שְׁנַאֲמַר בְּאוֹנָן: "נִימָת גַּם אוֹתוֹ", כְּמִיתָתוֹ שֶׁל עֶר מִיתָתוֹ שֶׁל אוֹנָן. וְלָמָּה הִנֵּה עֶר מִשְׁחִית זֶרַעוֹ? כִּדִּי שֶׁלֹּא תִתְעַבֵּר וַיִּכְחִישׁ יָפִיָּה.

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בֹּא אֶל-אִשְׁתְּ אֲחִיָּךְ וַיִּבְּם אֹתָהּ וַהֲקָם זֶרַע לְאֲחִיָּךְ:
וַאֲמַר יְהוּדָה לְאוֹנָן עוֹל לְנֹת אִמַּת אַחוּךְ וַיִּבְּם יִתָּה וַאֲקִים זֶרַעָא לְאַחוּךְ:

וַהֲקָם זֶרַע – הֵבֵן יִקְרָא עַל שֵׁם הַמַּת.

וַיַּדַּע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יִהְיֶה הַזֶּרַע וַהֲיָה אִם-בֹּא אֶל- אִשְׁתְּ אֲחִיו וְשִׁתָּת אֶרְצָה לְבִלְתִּי נָתוּ-זֶרַע לְאֲחִיו:
וַיַּדַּע אוֹנָן אֲרִי לֹא עַל שְׁמִיהָ מִתְקַרִּי זֶרַעָא וַהֲנִי כַּד עָלִיל לְנֹת אִמַּת אַחוּהִי וּמִתְבִּיל אוֹרְחִיהָ עַל אֶרְעָא בְּדִיל דְּלֹא לְאֶקְמָא זֶרַעָא לְאַחוּהִי:

וְשִׁתָּת אֶרְצָה – דָּשׁ מִבְּפָנִים נִזְוָרָה מִבְּחוּץ.

וַיַּרְע בְּעִינָי י-הֲנָה אֲשֶׁר עָשָׂה נִימָת גַּם-אֹתוֹ:
וּבְאִישׁ קָדָם יִי דַעֲבַד וַאֲמִית אֶף יִתִּיה:

וַיֹּאמֶר יְהוֹדָה לְתָמָר כָּלְתֹוּ שְׁבִי אֶלְמָנָה בֵּית־אָבִיךָ עַד־יִגְדַּל שְׁלָה בְנִי כִּי אָמַר פְּנִי־נָמוּת גַּם־הוּא כָּאֲחִיו וַתֵּלֶךְ תָּמָר וַתָּשָׁב בֵּית אָבִיהָ:	וַאֲמַר יְהוֹדָה לְתָמָר כָּלְתִיָּה תִּיכִי אֶרְמָלָא בֵּית אָבוּיךָ עַד דִּי־רָבִי שְׁלָה בְּרִי אָרִי אָמַר דְּלָמָּא יָמוּת אָף הוּא כָּאֲחֻוּהִי וַאֲזַלְת תָּמָר וַיְתִיבַת בֵּית אָבוּהָא:
--	---

כִּי אָמַר וְגוֹמַר – כְּלוּמַר: דּוּחָה הָיָה אוֹתָהּ בְּקֹשׁ, שְׁלָא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְהַשְׁיָאָהּ לוֹ. כִּי אָמַר פֶּן יָמוּת – מְחַזְקַת הִיא זֹו שְׁיָמוּתוֹ אֲנָשִׁיָּהּ.	וַיַּרְבּוּ הַיָּמִים וַתָּמָת בַּת־שׁוּעַ אֲשֶׁת־יְהוֹדָה וַיִּנָּחֻם יְהוֹדָה וַיַּעַל עַל־גִּזְזֵי צֹאנוֹ הוּא וַחֲתִירָה רַעְיָהּ הָעֶדְלָמִי תַּמְנָתָה:
---	---

וַיַּעַל עַל גִּזְזֵי צֹאנוֹ – וַיַּעַל תַּמְנָתָה לַעֲמֹד עַל גִּזְזֵי צֹאנוֹ.	וַיַּגִּד לְתָמָר לֵאמֹר הִנֵּה חֲמִידָ עָלָה תַּמְנָתָה לְגֹז צֹאנוֹ: עֲנִיָּה:
---	---

עָלָה תַּמְנָתָה – בְּשִׁמְשׁוֹן הוּא אוֹמֵר: "וַיֵּרֶד שִׁמְשׁוֹן.. תַּמְנָתָה" ? בְּשִׁפּוּעַ הָהָר הָיְתָה יוֹשֶׁבֶת; עוֹלִין לָהּ מִכָּאן, וַיּוֹרְדִין לָהּ מִכָּאן.	וַתִּסָּר בְּגָדֶי אֶלְמָנוּתָהּ מֵעָלֶיהָ וַתִּכְסַּם בַּצִּיעִיהָ וַתַּתְּעַלֶּף וַתָּשָׁב בַּפֶּתַח עֵינָיִם אֲשֶׁר עַל־דָּרָךְ תַּמְנָתָה כִּי רָאָתָהּ כִּי־גָדַל שְׁלָה וְהוּא לֹא־נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה:
---	--

וַתַּתְּעַלֶּף – כִּסְתָהּ פָּנֶיהָ, שְׁלָא זָכִיר בָּהּ. וַתָּשָׁב בַּפֶּתַח עֵינָיִם – בַּפְתִּיחַת עֵינָיִם, בַּפְּרָשַׁת דְּרָכִים שֶׁעַל דָּרָךְ תַּמְנָתָה. וַרְבּוּמִינוּ דָּרָשׁוּ: בַּפֶּתַחוֹ שֶׁל אֲבִרְהָם אָבִינוּ, שְׁכַל עֵינָיִם מְצֻפּוֹת לְרֹאוֹתוֹ. כִּי רָאָתָהּ כִּי גָדַל שְׁלָה וְגוֹמַר – לְפִיכָךְ הִפְקִירָה עֲצָמָהּ אֶצֶל יְהוֹדָה, שְׁהָיְתָה מִתְאַוָּה לְהַעֲמִיד מִמֶּנּוּ בָּנִים.

וַיִּרְאָהּ יְהוֹדָה וַיַּחְשָׁבֶיהָ לְזוֹנָה כִּי כִסְתָהּ פָּנֶיהָ:	וַחֲזוּהָ יְהוֹדָה וַחְשָׁבֶיהָ כְּנִפְקַת בְּרָא אָרִי כְּסִיאת אִפְהָא:
---	---

וַיַּחְשָׁבֶיהָ לְזוֹנָה – לְפִי שְׁיִושָׁבֶת בַּפְּרָשַׁת דְּרָכִים. כִּי כִסְתָהּ פָּנֶיהָ – וְלֹא יָכוֹל לְרֹאוֹתָהּ וּלְהַכִּירָהּ. וּמִדְּרַשׁ רַבּוּמִינוּ, כִּי כִסְתָהּ פָּנֶיהָ. כְּשֶׁהָיְתָה בְּבֵית חַמִּיה – הָיְתָה צְנוּעָה, לְפִיכָךְ לֹא חֲשָׁדָהּ.

וַיֵּט אֶלֶיהָ אֶל־הַדָּרָךְ וַיֹּאמֶר הֲבֵה־נָא אָבוּא אֵלַיךְ כִּי לֹא יָדַע כִּי כָלְתֹוּ הוּא וַתֹּאמֶר מַה־תַּמָּן־לִי כִּי תָבוּא אֵלַי:	וּסְטָא לְנֻתָּה לְאוֹרְחָא וַאֲמַר הָבִי כַּעַן אִיעוּל לְנֻתִיךָ אָרִי לֹא יָדַע אָרִי כָלְתִיָּה הִיא וַאֲמַרְתָּ מָא תַמָּין לִי אָרִי תִיעוּל לְנֻתִי:
--	---

וַיֵּט אֶלֶיהָ אֶל הַדָּרָךְ – מִדְּרָךְ שְׁהִיָּה בָּהּ נִטָּה אֶל הַדָּרָךְ אֲשֶׁר הִיא בָּהּ. וּבִלְשׁוֹן לַעֲזֵי דִישְׁטוֹרנִי"ר. הֲבֵה נָא – הִכִּינִי עֲצָמָךְ וְדַעְתָּךְ לָכֶּה. כָּל לְשׁוֹן "הֲבֵה" לְשׁוֹן הַזְמָנָה הוּא, חוּץ מִמָּקוֹם שֶׁיֵּשׁ לְתַרְגָּמוֹ בִּלְשׁוֹן נְתִינָה. וְאֵף אוֹתָן שֶׁל הַזְמָנָה, קְרֹובִים לְלִשׁוֹן נְתִינָה הֵם.

וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדִי־עֲזִים מִן־הַצֹּאן וַתֹּאמֶר אִם־ תָּתֵן עֲרָבוֹן עַד שְׁלַחְךָ:	וַאֲמַר אָנָּא אֲשַׁלַּח גְּדִיָּא בִּר עֲזִי מִן עֲנָא וַאֲמַרְתָּ אִם־ תַּמָּין מִשְׁכּוֹנָא עַד דְּתַשְׁלַח:
--	--

עֲרָבוֹן – מִשְׁכּוֹן.

וַיֹּאמֶר מָה הָעֲרָבוֹן אֲשֶׁר אֶתְּוֹלָךְ וַתֹּאמֶר חֲתָמְךָ וּפְתִילָךְ וּמִטָּה אֲשֶׁר בִּיגְדָה וַיַּתְּוֹלָהּ וַיָּבֵא אֶלֶיהָ וַתַּהַר לוֹ:	וַאֲמַר מָא מִשְׁכּוֹנָא דְּאִתִּין לִיךְ וַאֲמַרְתָּ עֲזָקְתָךְ וְשׁוּשְׁפָךְ וַחֲוִטְרָךְ דְּבִידָךְ וַיִּהֵב לָהּ וַעֲאֵל לְנֻתָּה וַעֲדִיאת לִיָּהּ:
--	--

חֲתָמְךָ וּפְתִילָךְ – "עֲזָקְתָךְ וְשׁוּשְׁפָךְ": טְבַעַת שְׁאֵתָה חֹתֶם בָּהּ, וְשִׁמְלָתָךְ שְׁאֵתָה מִתְכַּסֶּה בָּהּ. וַתַּהַר לוֹ – גִּבּוֹרִים פִּיּוּצָא בּוֹ, צַדִּיקִים פִּיּוּצָא בּוֹ.	וַתִּקֶּם וַתֵּלֶךְ וַתִּסָּר צִיעִיפָה מֵעָלֶיהָ וַתִּלְבַּשׁ בְּגָדֵי אֶלְמָנוּתָהּ:
--	---

וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־גְּדֵי הָעִזִּים בִּינָד רֹעֵהוּ הָעֶדְלָמִי לָקַחַת הָעֶרְבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצָּאָה:	וַיִּשְׁלַח יְהוָה ית גדיא בר עזי בינד רחמיה עדלמאח למסב משפונא מינדא דאתתא וְלֹא אִשְׁכַּחַהּ:
וַיִּשְׁאַל אֶת־אֲנָשֵׁי מִקְמָהּ לֵאמֹר אֵינָה הַקְדָּשָׁה הוּא בְּעִינֵינִם עַל־הַדָּרָךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא־הִיְתָה בָּזָה קְדָשָׁה:	וַיִּשְׁאִיל ית אנשי אתרה למימר און מקדשתא דהיא בעינים על אורחא ואמרו לית הכא מקדשתא:
הַקְדָּשָׁה – מְקֻדָּשֶׁת וּמִזְמֶנֶת לַזְנוּת.	
וַיֵּשֶׁב אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר לֹא מִצָּאֲתִיהָ וְגַם אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם אָמְרוּ לֹא־הִיְתָה בָּזָה קְדָשָׁה:	וַתב לנת יהודה ואמר לא אשפחתה ואף אנשי אתרא אמרו לית הכא מקדשתא:
וַיֹּאמֶר יְהוָה תִּקַּח־לָהּ פֶּן נִהְיָה לְבוֹז הַגֵּה שְׁלַחְתִּיל הַגְּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מִצָּאֲתָהּ:	וַאֲמַר יְהוָה תסב לה דלמא נהי חוף הא שדרית גדיא הדיו ואת לא אשפחתה:
תִּקַּח לָהּ – יָהִיָה שְׁלָהּ מִה שְׁבִינָדָהּ. פֶּן נִהְיָה לְבוֹז – אִם תִּבְקָשְׁנָה עוֹד, יִתְפָּרֶסֶם הַדָּבָר וַיִּהְיֶה גָּבְאִי; כִּי מִה עָלִי לַעֲשׂוֹת עוֹד לְאַמֵּת דְּכָרִי? הַגֵּה שְׁלַחְתִּי הַגְּדִי הַזֶּה – וּלְפִי שָׂרָמָה יְהוּדָה אֶת אֲבִיו בְּגִדֵי עִזִּים, שֶׁהִטְבִּיל כְּתָנִת יוֹסֵף בְּדָמּוֹ, רְמוּזָהוּ גַם הוּא בְּגִדֵי עִזִּים.	
וַיְהִי כְּמִשְׁלַשׁ חֳדָשִׁים וַיִּגָּד לְיְהוָה לֵאמֹר זָנַתְהָ תָמַר פְּלִתָּהּ וְגַם הַגֵּה הָרָה לַזְנוּנִיִּם וַיֹּאמֶר יְהוָה הוֹצִיאֶיהָ וְתִשְׁרָף:	וַהֲוָה כְּתִלְתּוֹת יָרֵחִיא וְאַתְחִנּוּא לְיְהוָה לְמִימַר זָנִיאַת תָּמַר פְּלִתָּהּ וְאַף הָא מַעֲדִיא מִזְנוּתָהּ וַאֲמַר יְהוָה אִפְקוּיָהּ וְתִתּוּקָד:
כְּמִשְׁלַשׁ חֳדָשִׁים – רַבּוּ שָׁל רֹאשׁוֹן וְרַבּוּ שָׁל אַחֲרוֹן וְאַמְצָעֵי שָׁלָם. וּלְשׁוֹן "כְּמִשְׁלַשׁ חֳדָשִׁים" – כְּהַשְׁתַּלֵּשׁ הַחֳדָשִׁים, כְּמוֹ: "וּמִשְׁלוֹחַ מְנוֹת"; "מִשְׁלוֹחַ יָדָם". וְכֵן תִּרְגָּם אוֹנְקֵלוֹס: "כְּתִלְתּוֹת יָרֵחִיא". הָרָה לַזְנוּנִיִּם – שָׁם דָּבָר, מַעֲבָרָת, כְּמוֹ: "אִשָּׁה הָרָה", וְכְמוֹ: "כָּרָה כַּסְמָה". וְתִשְׁרָף – אָמַר אֶפְרַיִם מִקְשָׁאָה מִשׁוּם רַבִּי מֵאִיר: בְּתוֹ שָׁל שָׁם הִיְתָה, שֶׁהוּא כֹהֵן, לְפִיכָף דְּנוּהָ בִּשְׂרָפָה.	
הוּא מוֹצֵאֵת וְהִיא שְׁלִיחָה אֶל־חֲמִיָּהּ לֵאמֹר לֹאִישׁ אֲשֶׁר־אַלָּה לֹו אֲנֹכִי הָרָה וְתֹאמַר הַכֹּר־נָא לְמִי הַחֲתָמָת וְהַפְתִּילִים וְהַמַּטָּה הָאֵלֶּה:	הִיא מַתְפָּקָא וְהִיא שְׁלַחַת לַחֲמוּיָהּ לְמִימַר לְגַבֵּר דְּאַלִּין דִּילִיָּה מַנִּיה אָנָּא מַעֲדִיא וְאַמְרַת אִשְׁתַּמּוּדַע כַּעַן לְמִן עֲזֻקָתָּא וְשׁוֹשְׁפִיָּא וְחוּטְרָא הָאֵלִין:
הוּא מוֹצֵאֵת – לְשׁוּרָף. וְהִיא שְׁלִיחָה אֶל חֲמִיָּה – לֹא רָצְתָה לְהִלְבִּין פָּנָיו וְלֹאמַר: מִמָּה אֲנִי מַעֲבָרָת, אֵלָּא לֹאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לוֹ. אָמְרָה: אִם יוּדָה מַעֲצָמוּ – יוּדָה; וְאִם לֹא, יִשְׂרָפּוּנִי וְאֵל אֲלִבִּין פָּנָיו. מִכָּאן אָמְרוּ: גּוֹחַ לוֹ לְאָדָם שֶׁיִּפִּיל עַצְמוֹ לְכַבֵּשׁן הָאֵשׁ, וְאֵל יִלְבִּין פָּנָיו חֲבָרוּ בְּרַבִּים. הַכֹּר נָא – אִין "נָא" אֵלָּא לְשׁוֹן בִּקְשָׁה: הַכֹּר נָא בּוֹרְאָהּ, וְאֵל תֹּאבֵד שְׁלֹשׁ נַפְשׁוֹת.	
וַיַּכֵּר יְהוָה וַיֹּאמֶר צִדְקָה מִמֶּנִּי כִּי־עַל־יָפֶן לֹא־נִתְּתִיהָ לְשִׁלָּה בְּנִי וְלֹא־יִסָּף עוֹד לְדַעֲתָהּ:	וְאַשְׁתַּמּוּדַע יְהוּדָה וַאֲמַר זָכָאָה מַנִּי מַעֲדִיא אָרִי עַל פֶּן לֹא יִהְיֶהָ לְשִׁלָּה בְּרִי וְלֹא אוֹסִיף עוֹד לְמַדְעָהּ:
צִדְקָה – בְּדַכְרִיָּה. מִמֶּנִּי – הִיא מַעֲבָרָת. וְרַבּוּתִינוּ זְכָרוֹנָם לְכַרְכָּה דָּרָשׁוּ, שֶׁיִּצְאָה בַת קוֹל וְאָמְרָה: מִמֶּנִּי וּמֵאַתִּי יֵצְאוּ הַדְּבָרִים; לְפִי שֶׁהִיְתָה צְנוּעָה בְּבֵית חֲמִיָּה, גִּזְרֹתִי שֶׁיֵּצְאוּ מִמֶּנָּה מְלָכִים, וּמִשְׁבֵּט יְהוּדָה גִּזְרֹתִי לְהַעֲמִיד מְלָכִים בְּיִשְׂרָאֵל. כִּי עַל פֶּן לֹא נִתְּתִיהָ – כִּי בְדִין עֲשִׂתָּהּ, עַל אֲשֶׁר לֹא נִתְּתִיהָ לְשִׁלָּה בְּנִי. וְלֹא יִסָּף עוֹד – גַּשׁ אוֹמְרִים: לֹא הוֹסִיף, וְגַשׁ אוֹמְרִים: לֹא פָסַק.	
וַיְהִי בַּעֲת לְדַתָּהּ וְהַגֵּה תְּאוּמִּים בְּבִטְנָהּ:	וְהָוָה בַּעֲדֵן מִיִּלְדָּהּ וְהָא תִּיּוּמִין בְּמַעֲהָּא:
בַּעֲת לְדַתָּהּ – וּבִרְבָּקָה הוּא אוֹמֵר: "וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לְלֶדֶת"; לְהֵלֶן לְמֵלָאִים, וְכָאן לְחִסְרִים. וְהַגֵּה תְּאוּמִּים – מְלֵא. וְלְהֵלֶן "תּוּמָם" חֶסֶר, לְפִי שֶׁהָאֲחֻד רָשָׁע; אֲבָל אֵלּוּ שְׁנֵיהֶם צְדִיקִים.	
וַיְהִי בְּלִדְתָּהּ וַיִּתְּנוּ־יָד וַתִּקַּח הַמִּיִּלְדָּת וַתִּקְשָׁר עַל־יָדָּו שְׁנֵי לֵאמֹר זֶה יֵצֵא רֹאשְׁנָהּ:	וְהָוָה בְּמִילְדָּהּ וַיְהִיב יָדָּא וַיְגַסִּיבַת חִיתָּא וַיִּקְטַרַת עַל יָדֶיהָ זְהוּרִיתָּא לְמִימַר דִּין נָפַק קַדְמוּתָּא:
וַיִּתְּנוּ יָד – הוֹצִיא הָאֲחֻד יָדוֹ לַחוּץ, וְלֹאסֵר שֶׁקְשָׁרָה עַל יָדוֹ הַשְּׁנִי, הַחֲזִירָה.	
וַיְהִי כְּמִשְׁיַב יָדוֹ וְהַגֵּה יֵצֵא אֲחִיו וְתֹאמַר מַה־פְּרָצְתָּ עָלָיָה פָּרִץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פָּרִץ:	וְהָוָה כַּד אֲתִיב יָדֶיהָ וְהָא נָפַק אֲחוּהִי וְאַמְרַת מָא תִּקּוּף סָגִי עָלָהּ לְמַתְקָהּ וַיִּקְרָא שְׁמִיהָ פָּרִץ:

ואחר יצא אחיו אשר על-ידו השגי ויקרא שמו זרח:	ובתר כן נפק אחוהי דעל ידיה זהוריתא וקרא שמה זרח:
---	---

אשר על ידו השגי – ארבע ידו כותבות כאן, כנגד ארבעה חרמים שמעל עכו שיצא ממנו. ויש אומרים, כנגד ארבעה דברים שלקח: אדרת שפער, וישתי חתיכות כסף של מאתים שקלים, וישון זהב. ויקרא שמו זרח – על שם זריחת מראית השגי.

פרשת בית פוטיפר

חמישי

ויוסף הורד ממצרים ויקנהו פוטיפר סריס פרעה שך הטבחים איש מצרי מיד השמעאלים אשר הורגהו שמה:	ויוסף אתחת למצרים וזבניה פוטיפר רבא דפרעה רב קטוליא גוברא מצראה מידא דערבאי דאתוהי לתמן:
---	--

ויוסף הורד – חוזר לענן ראשון, אלא שהפסיק בו כדי לסמוך ורידתו של יהודה למכירתו של יוסף, לומר שבשבילו הורידהו מגדלתו. ועוד, כדי לסמוך מעשה אשתו של פוטיפר למעשה תמר, לומר לה: מה זו לשם שמם, אף זו לשם שמם; שראתה באצטרולוגין שלה שעתידה להעמיד בנים ממנו, ואינה יודעת אם ממנה, אם מבתה.

ויהי י-הנה את-יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית א- דגיו המצרי:	והנה מימרא דיי בסעדיה דיוסף והנה גבר מצלח והנה בבית רבניה מצראה:
---	---

ויבא א-דגיו כי י-הנה אתו וכל אשר-הוא עשה י- הנה מצליח בידו:	והנה רבניה ארי מימרא דיי בסעדיה וכל דהוא עביד יי מצלח בידיה:
--	---

כי ה' אתו – שם שמם שגור בפיו.

וימצא יוסף תן בעיניו וישרת אתו ויפקדהו על- ביתו וכל-ישראל נתן בידו:	ואשפח יוסף רחמין בעינוהי ושמיש יתיה ומנניה על ביתיה וכל דאית ליה מסר בידיה:
--	--

וכל לש לו – הרי לשון קצר, חסר "אשר".

ויהי מאז הפקיד אתו בביתו ועל כל-אשר יש-לו ויברך י-הנה את-בית המצרי בגלל יוסף ויהי ברפת י-הנה בכל-אשר יש-לו בבית ובשדה:	והנה מעדן דמני יתיה בביתיה ועל כל דאית ליה ויברך יי ית בית מצראה בדיל יוסף והנה ברפתא דיי בכל דאית ליה בביתא ובשדה:
--	---

ויעזב כל-אשר-לו ביד-יוסף ולא-ינדע אתו מאומה כי אם-הלחם אשר-הוא אוכל ויהי יוסף ופה-תאר ויפה מראה:	ושבק כל דליה בידא דיוסף ולא ידע עמיה מדעם א-להין לחמא דהוא אכיל והנה יוסף שפיר ברינא ויאי בתווא:
--	--

ולא ידע אתו מאומה – לא הנה נותן לבו לכלום. כי אם הלחם – היא אשתו, אלא שדבר בלשון נקטה. ויהי יוסף ופה תאר – פיון שראה עצמו מושל, התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו. אמר הקדוש ברוך הוא: אביה מתאבל, ואתה מסלסל בשעריך? אני מגרה בך את הדב! מיד: ותשא אשת אדוניו..

שישי

ויהי אתר הדברים האלה ותשא אשת-א-דגיו את- עיניה אל-יוסף ותאמר שכבה עמי:	והנה בתר פתגמיא האלין וזקפת אמת רבניה ית עינהא ביוסף ואמרת שכוב עמי:
---	---

אחר – כל מקום שנאמר "אחר", סמוך.

וימאן ויאמר אל-אשת א-דגיו הן אדני לא-ינדע אתי מה-בבית וכל אשר-יש-לו נתן ביד:	וסריב ואמר לאמת רבניה הא רבוני לא ידע עמי מא בביתא וכל דאית ליה מסר בידי:
---	--

אִינְנוּ גָדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא־חֲשׂוֹךְ מִמֶּנִּי מְאוֹמָה כִּי אִם־אוֹתָךְ בְּאֶשֶׁר אֶת־אֲשָׁתוֹ וְאִידָא אֶעֱשֶׂה הַרְעָה הַגְדֹּלָה הַזֹּאת וְחֲטָאתִי לֹא־לָהֶם:	לִית דָּרְב בְּבֵיתָא הָדִין מִנִּי וְלֹא מִנֵּע מִנִּי מִדַּעַם אֶ־לְהִין יְתִיד בְּדִיל דְּאֵת אֶתְתִּיה וְאִיכְדִין אַעֲבִיד בִּישְׁתָּא רַבְתָּא הָדָא וְאַחוּב קָדָם יִי:
וְחֲטָאתִי לֹא־לָהֶם – בְּנֵי נֹחַ נִצְטְווּ עַל הָעֲרִיּוֹת.	
וַיְהִי כַּדְּבָרָה אֱלִי־יוֹסֵף יוֹם וְלֹא־שָׁמַע אֶלְיָה לְשָׁכַב אֶצְלָה לְהָיוֹת עִמָּה:	וְהָוָה כַּד מַלְלִית עִם יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא קָבִיל מִנָּה לְמִשְׁכַּב לְוֹתָה לְמַהְוֵי עִמָּה:
לְשָׁכַב אֶצְלָה – אָפְלוּ בְּלֹא תַשְׁמִישׁ. לְהָיוֹת עִמָּה – לַעֲוֹלָם הִבָּא.	
וַיְהִי כַּהֵיּוֹם הַזֶּה וַיָּבֹא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבֵּית שָׁם בְּבֵית:	וְהָוָה כְּיוֹמָא הָדִין וַעֲאֵל לְבֵיתָא לְמַבְדֵּק בְּכַתְבֵּי חוֹשְׁבָנִיה וְלִית אָנָּשׁ מֵאֲנָשֵׁי בֵיתָא תַמָּן בְּבֵיתָא:
וַיְהִי כַּהֵיּוֹם הַזֶּה – כְּלוֹמֵר: וַיְהִי כְּאֶשֶׁר הִגִּיעַ יוֹם מִיַּחַד; יוֹם צָחוּק, יוֹם אִיד שְׁלֵקָה, שְׁהִלְכוּ כָּלֵם לְבֵית עֲבוּדָה זָרָה. אָמְרָה: אִין לִי יוֹם הַגּוֹן לְהַזְמִק לְיוֹסֵף כַּהֵיּוֹם הַזֶּה. אָמְרָה לָהֶם: חוּלָה אֲנִי וְאִינִי יְכוּלָה לִילָף. לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ – רַב וְשִׁמוּעָל, סָד אָמַר: מְלֹאכְתּוֹ מִמֶּשׁ; וְסָד אָמַר: לַעֲשׂוֹת צָרְכִיו עִמָּה, אֵלֹא שְׁנַרְאִית לוֹ דְּמוֹת דְּיוֹקְנוֹ שֶׁל אָבִיו וְכו', כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה.	
וְתַתְּפִשְׁהוּ בַּבִּגְדוֹ לֵאמֹר שְׁכַבְתָּה עִמִּי וַיַּעֲזֹב בַּגְדּוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנֹס וַיֵּצֵא הַחוּצָה:	וְאַחֲדַתְיָה בַּלְבָּשִׁיָּה לְמִימַר שְׁכֹוֹב עִמִּי וְשַׁבְקִיָּה לְלַבָּשִׁיָּה בִידָה וְעָרַק וַנִּפֵּק לְשׁוּקָא:
וַיְהִי כִּרְאוּתָהּ כִּי־עָזַב בַּגְדּוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנֹס הַחוּצָה:	וְהָוָה כַּד חֲזַת אַרִי שַׁבְקִיָּה לְלַבָּשִׁיָּה בִידָה וְעָרַק לְשׁוּקָא:
וְתַקְרָא לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וּתְאֹמַר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הִבִּיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלַי לְשָׁכַב עִמִּי וְאַקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל:	וּקְרַת לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וְאָמְרַת לְהוֹן לְמִימַר חֲזוּ אִתִּי לֵנָּא גְבָרָא עֲבָרָאָה לְחִיכָא בְּנָא עָאֵל לְוֹתִי לְמִשְׁכַּב עִמִּי וּקְרִית בְּקָלָא רָמָא:
רְאוּ הִבִּיא לָנוּ – הָרִי זֶה לְשׁוֹן קַצְרָה, "הִבִּיא לָנוּ" וְלֹא פִרַשׁ מִי הִבִּיאָו; וְעַל בַּעֲלָהּ אוֹמְרַת כּוּ. עֲבָרִי – מַעֲבָר הַנֶּהָר, מִבְּנֵי עֲבָר.	
וַיְהִי כַּשֶּׁמְעוּ כִּי־הִרְיַמְתִּי קוֹלִי וְאַקְרָא וַיַּעֲזֹב בַּגְדּוֹ אֶצְלִי וַיָּנֹס וַיֵּצֵא הַחוּצָה:	וְהָוָה כַּד שָׁמַע אַרִי אַרְיַמִית קָלִי וּקְרִית וְשַׁבְקִיָּה לְלַבָּשִׁיָּה לְוֹתִי וְעָרַק וַנִּפֵּק לְשׁוּקָא:
וַתִּנָּח בַּגְדּוֹ אֶצְלָה עַד־בּוֹא אֶ־דָּנִיו אֶל־בֵּיתוֹ:	וְאַחֲתִיתְיָה לְלַבָּשִׁיָּה לְוֹתָה עַד דְּעָאֵל רַבּוּנִיה לְבֵיתָהּ:
אֶ־דָּנִיו – שֶׁל יוֹסֵף.	
וַתַּדְּבַר אֵלָיו כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא־אֵלַי הָעֶבֶד הָעֲבָרִי אֲשֶׁר־הִבֵּאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי:	וּמַלְלִית עִמָּיָה כַּפְתָּגְמִיָּא הָאֵלִין לְמִימַר עָאֵל לְוֹתִי עֲבָדָא עֲבָרָאָה דְּאִיתִיתָא לֵנָּא לְחִיכָא בִּי:
בָּא אֵלַי – לְצַחֵק בִּי הָעֶבֶד הָעֲבָרִי אֲשֶׁר הִבֵּאתָ לָנוּ.	
וַיְהִי כַּהִרְיַמִי קוֹלִי וְאַקְרָא וַיַּעֲזֹב בַּגְדּוֹ אֶצְלִי וַיָּנֹס הַחוּצָה:	וְהָוָה כַּד אַרְיַמִית קָלִי וּקְרִית וְשַׁבְקִיָּה לְלַבָּשִׁיָּה לְוֹתִי וְעָרַק לְשׁוּקָא:
וַיְהִי כַּשֶּׁמְעַ אֶ־דָּנִיו אֶת־דְּבָרֵי אֲשָׁתּוֹ אֲשֶׁר דְּבָרָה אֵלָיו לֵאמֹר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עֲבָדָךְ וַיַּחַר אַפּוֹ:	וְהָוָה כַּד שָׁמַע רַבּוּנִיה יַת פְּתָגְמִי אֶתְתִּיה דְּמַלְלִית עִמָּיָה לְמִימַר כַּפְתָּגְמִיָּא הָאֵלִין עֲבָד לִי עֲבָדָךְ וְתַקִּיף רוּגְזִיָּה:
וַיְהִי כַּשֶּׁמְעַ אֶ־דָּנִיו וְגוֹמֵר – בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ אָמְרָה לוֹ כּוּ, וַיְהִי שְׁאֲמָרָה: "כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עֲבָדָךְ", עֲנִינִי תַשְׁמִישׁ כְּאֵלֶּה.	

וַיִּקַּח אֲדֹנֵי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיַּתְנֶהוּ אֶל-בֵּית הַסֵּהר מִקֹּדֶם אֲשֶׁר-אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי-שָׁם בֵּית הַסֵּהר:	וידבר רב־בִּנְיָמִן דְּיוֹסֵף יְתִיָּה וַיַּהֲבִיָּה בְּבֵית אֲסִירֵי אֶתְרָא דְּאֲסִירֵי מִלְכָּא אֲסִירִין וַהֲוָה תַּמָּן בְּבֵית אֲסִירֵי:
וַיְהִי י'-הָוָה אֶת-יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד וַיַּתֵּן חַזָּן בְּעֵינָיו שׁוֹר בֵּית-הַסֵּהר:	וַהֲוָה מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדִיָּה דְּיוֹסֵף וַנִּגַּד לִיה חֶסֶדָא וַיַּהֲבִיָּה לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי רַב בֵּית אֲסִירֵי:
וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד – שְׁהָיָה מְקַבֵּל לְכָל רוּאָיו, לְשׁוֹן "כֹּלָה נָאָה וְחִסּוּדָה" שְׁבַמְשֻׁנָּה.	
וַיִּתֵּן שׁוֹר בֵּית-הַסֵּהר בְּנִדְ-יוֹסֵף אֶת כָּל-הָאֲסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֵּהר וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר עֲשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עוֹשֶׂה:	וַיַּהֲב רַב בֵּית אֲסִירֵי בִידָא דְּיוֹסֵף יָת כָּל אֲסִירֵיָא דְּבֵבִית אֲסִירֵי וְיָת כָּל דְּעַבְדִּין תַּמָּן מִמִּימְרֵיָה הָוָה מִתְעַבִּיד:
הוּא הָיָה עוֹשֶׂה – כְּתַרְגוּמוֹ, "בְּמִימְרֵיָה הָוָה מִתְעַבִּיד".	
אִין שׁוֹר בֵּית-הַסֵּהר רָאָה אֶת-כָּל-מְאוּמָּה בְּנִדּוֹ בְּאֲשֶׁר י'-הָוָה אִתּוֹ וְאֲשֶׁר-הוּא עוֹשֶׂה י'-הָוָה מַצְלִית:	לִית רַב בֵּית אֲסִירֵי חֲזִי יָת כָּל סוּרְחָן בִּידֵיָה בְּדִמְימְרָא דִּי בְּסַעֲדִיָּה וְדֵהוּא עַבִּיד יְיָ מַצְלַח:
בְּאֲשֶׁר ה' אִתּוֹ – בְּשִׁבְלֵי שְׁה' אִתּוֹ.	

שביעי

פְּרָשַׁת תְּלוּמוֹת הַשָּׂרִים

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה תִּטָּאז מַשְׁקָה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם וְהָאִפָּה לְאֲדֹנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם:	וַהֲוָה בְּתַר פְּתַגְמֵיָא הָאֵלִין סְרַחוּ שְׁקִיָּא דְּמִלְכָּא דְּמִצְרַיִם וַנַּחְתּוּמָא לְרַבּוּנְהוֹן לְמִלְכָּא דְּמִצְרַיִם:
אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה – לִפִּי שְׁהַרְגִּילָה אוֹתָהּ אַרְוֶרָה אֶת הַצַּדִּיק בְּפִי כָּלָם לְדַבֵּר בּוֹ, הִבִּיא לָהֶם הַקְדוּשׁ כְּרוּךְ הוּא סְרַחְנָם שֶׁל אֱלֹהִים, שִׁיפְנוּ אֱלֹהֵיהֶם וְלֹא אֱלֹהֵי; וְעוֹד, שֶׁתְּבוֹא הַרְנוּחָה לַצַּדִּיק עַל יְדֵיהֶם. תִּטָּאז – זֶה נִמְצָא זָכוֹב בְּפִילִי פּוֹטִירִין שְׁלוֹ, וְזֶה נִמְצָא צָרוּר בְּגִלוּסְקִין שְׁלוֹ. וְהָאִפָּה – אֶת פֶּת הַמֶּלֶךְ, וְאִין לְשׁוֹן אִפָּיָה אֵלָּא בְּפֶת; וּבְלַעַז פִּישְׁטוּ"ר.	אִין רַב בֵּית אֲסִירֵי חֲזִי יָת כָּל סוּרְחָן בִּידֵיָה בְּדִמְימְרָא דִּי בְּסַעֲדִיָּה וְדֵהוּא עַבִּיד יְיָ מַצְלַח:
וַיִּקְצֹף פֶּרְעֹה עַל שְׁנֵי סְרִיסָיו עַל שׁוֹר הַמַּשְׁקִים וְעַל שׁוֹר הָאִופִּים:	וַרְגִּיז פֶּרְעֹה עַל תַּרְיִן רַבְּרַבּוּנְהִי עַל רַב שְׁקִי וְעַל רַב נַחְתּוּמִי:
וַיַּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֶר בֵּית שׁוֹר הַטְּבָחִים אֶל-בֵּית הַסֵּהר מִקֹּדֶם אֲשֶׁר יוֹסֵף אֲסוּר שָׁם:	וַיַּהֲב יְתַהוֹן בְּמִשְׁרַת בֵּית רַב קְטוּלֵיָא בְּבֵית אֲסִירֵי אֶתְרָא דְּיוֹסֵף אֲסִיר תַּמָּן:
וַיִּפְקֹד שׁוֹר הַטְּבָחִים אֶת-יוֹסֵף אֹתָם וַיַּשְׁרֵת אֹתָם וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמֶר:	וּמַנִּי רַב קְטוּלֵיָא יָת יוֹסֵף עֲמַהוֹן וַשְׁמִישׁ יְתַהוֹן וַהֲוָה יוֹמִין בְּמִשְׁרָא:
וַיִּפְקֹד שׁוֹר הַטְּבָחִים אֶת יוֹסֵף – לְהִיּוֹת אִתָּם. וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמֶר – שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ.	
וַיַּחְלְמוּ תְּלוּם שְׁנֵיהֶם אִישׁ תַּלְמוֹ בְּלִילָה אֶחָד אִישׁ כְּפִתְרוֹן תַּלְמוֹ הַמַּשְׁקָה וְהָאִפָּה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסוּרִים בְּבֵית הַסֵּהר:	וַיַּחְלְמוּ תַלְמוֹת תַּלְמוֹת תַּרְוִיָּהוֹן גְּבַר תַּלְמִיָּה בְּלִילֵיָא חַד גְּבַר כְּפּוֹשְׁרוֹן תַּלְמִיָּה שְׁקִיָּא וַנַּחְתּוּמָא דְּלִמְלָכָא דְּמִצְרַיִם דְּאֲסִירִין בְּבֵית אֲסִירֵי:
וַיַּחְלְמוּ תְּלוּם שְׁנֵיהֶם – "וַיַּחְלְמוּ שְׁנֵיהֶם תְּלוּם", זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ, כָּל אֶחָד תַּלְמֵם תְּלוּם שְׁנֵיהֶם, שְׁחַלְמֵם אֶת תְּלוּמוֹ וּפְתָרוֹן תְּבַרּוּ. וַהֲוָה שְׁנַאֲמַר: "וַיִּרָא שׁוֹר הָאִופִּים כִּי טוֹב פָּתָר". אִישׁ כְּפִתְרוֹן תְּלוּמוֹ – כָּל אֶחָד תַּלְמֵם תְּלוּם הַדּוּמָה לְפָתְרוֹן הַעֲתִיד לְבֹא עֲלֵיהֶם.	
וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבֹקֶר וַיִּרָא אֹתָם וַהֲנֵם זֹעֲפִים:	וַאֲתָא לְוַתַּהוֹן יוֹסֵף בְּצַפְרָא וַחֲזָא יְתַהוֹן וְהָא אַנּוּן גְּסִיסִין:
זֹעֲפִים – עֲצָבִים, כְּמוֹ: "סַר וְזַעַף"; "זַעַף ה' אֲשָׁא".	

וַיִּשְׁאַל אֶת־סָרִיסֵי פַרְעֹה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּמִּשְׁמֶר בֵּית אֶֽ- דָּגוּי לֵאמֹר מַדּוּעַ פְּנִיכֶם רָעִים הַיּוֹם:	וַיִּשְׁאֵל יְתֹר רַב־רֵבִי פַרְעֹה דְּעַמִּיָּה בַּמִּטְרַת בֵּית רַבּוּנִיָּה לְמִימַר מִדִּין אֶפְיֹכוֹן בִּישִׁין יוֹמָא דִּין:
וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו תְּלִים תְּלַמְנוּ וּפְתָר אֵין אִתּוֹ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הִלּוּא לֹא-לֵהִימ פְּתַרְגָּיִם סְפְרוּ-נָא לִי:	וַאֲמָרוּ לִיה תְּלָמָא תְּלַמְנָא וּפִשֶׁר לִית לִיה וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף הִלָּא מִן קָדָם יִי פִשְׁרוֹן תְּלַמְיָא אֲשַׁתְּעוּ כְּעוֹן לִי:
וַיִּסְפֹּר שְׂרֵי־הַמִּשְׁקִים אֶת־תְּלַמּוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחִלּוּמֵי וְהִנֵּה־גִפּוֹן לְפָנַי:	וַאֲשַׁתְּעֵי רַב שְׁקֵי יְתֹר תְּלַמְיָה לְיוֹסֵף וַאֲמַר לִיה בְּחִלְמֵי וְהֵא גוּפְנָא קָדְמֵי:
וּבְגִפּוֹן שְׁלִשָּׁה שְׁרִיגָם וְהוּא כְּפָרְחַת עָלְתָה נִצָּה הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁפְּלִתִּיהָ עֲנָבִים:	וּבְגוּפְנָא תְּלַתָּא שְׁבָשִׁין וְהִיא כַּד אֶפְרַחַת אֶפִּיקַת לְבִלְבִין אֲנִיצַת נִץ בְּשִׁילוֹ אֶתְפִּלְהָא הוּוּ עֲנָבִין:
שְׁרִיגָם – זְמֹרוֹת אֲרָבוֹת שְׁקוּרִין וִידִי"ץ . וְהוּא כְּפָרְחַת – דּוֹמָה לְפּוֹרְחַת. וְהִיא כְּפּוֹרְחַת – נִדְמָה לִי בְּחִלּוּמֵי כָּאלוּ הִיא פּוֹרְחַת, וְאַחֵר הַפָּרַח עָלְתָה נִצָּה וְנַעֲשׂוּ סְמָדָר, אֲשַׁפְנִי"ר בְּלַעַז, וְאַחֵר כֶּף הַבְּשִׁילוֹ. "וְהִיא כַּד אֶפְרַחַת אֶפִּיקַת לְבִלְבִין", עַד כָּאן תַּרְגוּם שֶׁל "פּוֹרְחַת". נִץ גְּדוֹל מְפָרַח, כְּדַכְתִּיב: "וּבִסָּר גִּמְל יִהְיֶה נִצָּה"; וּכְתִיב: "וַיֵּצֵא פָּרַח" וְהָדָר "וַיִּצֹץ צִיץ".	
וְכּוֹס פַּרְעֹה בִּידֵי וַאֲקַח אֶת־הָעֲנָבִים וַאֲשַׁחֲט אֹתָם אֶל־כּוֹס פַּרְעֹה וַאֲתָן אֶת־הַכּוֹס עַל־כֶּף פַּרְעֹה:	וְכֹסָא דְּפַרְעֹה בִּידֵי וְנִסְיַבִּית יְתֹר עֲנָבִיָּא וַעֲצָרִית יְתֹהוֹן לְכֹסָא דְּפַרְעֹה וַיַּהֲבִית יְתֹר כֹּסָא עַל יְדָא דְּפַרְעֹה:
וַאֲשַׁחֲט – כְּתַרְגוּמוֹ: "וַעֲצָרִית"; וְהִרְבֵּה יֵשׁ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה.	
וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתַרְגּוֹ שְׁלִשָּׁת הַשְּׂרָגִים שְׁלִשָּׁת יָמִים הֵם:	וַאֲמַר לִיה יוֹסֵף דִּין פּוֹשְׁרָנִיָּה תְּלַתָּא שְׁבָשִׁין תְּלַתָּא יוֹמִין אֲנוּן:
שְׁלִשָּׁת יָמִים הֵם – סִימָן הֵם לֵךְ לִשְׁלִשָּׁת יָמִים. וַיֵּשׁ מִדְּרָשִׁי אֲנָדָה הִרְבֵּה.	
בַּעֲדוֹד שְׁלִשָּׁת יָמִים יֵשׁא פַרְעֹה אֶת־רֹאשׁוֹ וְהַשִּׁיבָה עַל־כַּנּוֹ וְנִתְּתָ כּוֹס־פַּרְעֹה בִּידּוֹ כַּמִּשְׁפָּט הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִית מִשְׁקָהוּ:	בְּסוּף תְּלַתָּא יוֹמִין יִדְכָּרְנָךְ פַּרְעֹה וַיְתִיבְנָךְ עַל שְׁמוּשָׁךְ וְתַתִּין כֹּסָא דְּפַרְעֹה בִּידֵיהָ כְּהַלְפָתָא קְדָמִיתָא דְּהִוִּיתָא מִשְׁקֵי לִיה:
יֵשׁא פַרְעֹה אֶת רֹאשׁוֹ – לִשׁוֹן חֲשָׁבוֹן: כְּשִׁיפְקֹד שְׁאָר עֲבָדָיו לְשַׁרְתָּ לְפָנָיו בַּסַּעֲדָה, יִמְנָה אוֹתָךְ עִמָּהֶם. כַּנּוֹ – בְּסִיס שְׁלֵף וּמוֹשָׁבָךְ.	
כִּי אִם־זָכַרְתָּנִי אִתָּךְ כַּאֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וַעֲשִׂיתָ־נָא עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתָּנִי אֶל־פַּרְעֹה וְהוֹצֵאתָנִי מִן־הַבֵּית הַזֶּה:	אֶל־לְהִין תִּדְכָּרְנִי עִמָּךְ כַּד יִיטֵב לָךְ וְתַעֲבִיד כְּעוֹן עַמִּי טִיבּוֹ וְתִזְכָּר עָלֵי קָדָם פַּרְעֹה וְתַפְקִנִנִי מִן בֵּית אֲסִירֵי הַדִּין:
כִּי אִם זָכַרְתָּנִי אִתָּךְ – אֲשֶׁר אִם זָכַרְתָּנִי אִתָּךְ, מֵאַחֵר שְׁיִטֵּב לָךְ. וַעֲשִׂיתָ נָא עִמָּדִי חֶסֶד – אֵין "נָא" אֵלָא לִשׁוֹן בִּקְשָׁה.	
כִּי־גָנַב גָּנַבְתִּי מֵאֶרֶץ הָעֵבְרִים וְגַם־פָּה לֹא־עָשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי־שָׁמּוּ אֹתִי בַּבּוֹר:	אֲרִי מִגָּנַב גָּנִיבְנָא מֵאַרְעַ עֵבְרָאִי וְאַף הִכָּא לֹא עֲבַדְתִּי מִדְּעַם אֲרִי מִנִּיאוּ יְתִי בְּבֵית אֲסִירֵי:
וַיֵּרָא שְׂרֵי־הָאִפִּים כִּי טוֹב פְּתָר וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹסֵף אַף־ אֲנִי בְּחִלּוּמֵי וְהִנֵּה שְׁלִשָּׁה סָגִי חָרִי עַל־רֹאשִׁי:	וְתִזָּא רַב נְחִתוּמֵי אֲרִי יָאוֹת פִּשֶׁר וַאֲמַר לְיוֹסֵף אַף אֲנָא בְּחִלְמֵי וְהֵא תְּלַתָּא סָגִין דְּחִירוֹ עַל רִישִׁי:
סָגִי חָרִי – סָלִים שֶׁל נְצָרִים קְלוּפִים חוֹרִין חוֹרִין. וּבִמְקוֹמָנוּ יֵשׁ הִרְבֵּה, וְנִרְרָף מוֹכְרֵי פֶת כְּסָנִין שְׁקוּרִין אוּבְלִידִי"ש לְתַתָּם בְּאוֹתָם סָלִים.	
וּבִסָּל הָעֲלִיּוֹן מִכָּל מֵאֲכָל פַּרְעֹה מַעֲשָׂה אִפְּהָ וְהָעוֹף אָכַל אֹתָם מִן־הַסָּל מַעַל רֹאשִׁי:	וּבִסָּלָא עֲלָאָה מִכָּל מִיכָלָא דְּפַרְעֹה עוֹבָד נְחִתוּם וְעוֹפָא אָכִיל יְתֹהוֹן מִן סָלָא מַעֲלָנִי רִישִׁי:
וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פְּתַרְגּוֹ שְׁלִשָּׁת הַסָּלִים שְׁלִשָּׁת יָמִים הֵם:	וְאַתִּיב יוֹסֵף וַאֲמַר דִּין פּוֹשְׁרָנִיָּה תְּלַתָּא סָגִין תְּלַתָּא יוֹמִין אֲנוּן:

בַּעֲוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשֶׁא פֶּרֶעָה אֶת־רֹאשׁוֹ מֵעַלֶּיהָ וְתָלָה אוֹתָהּ עַל־עֵץ וְאָכַל הָעוֹף אֶת־בְּשָׂרָהּ מֵעַלֶּיהָ:	בְּסוּף תִּלְתָּא יוֹמִין יַעֲדִי פֶּרֶעָה יֵת רִישָׁךְ מִנָּךְ וַיִּצְלֹב יֵתךְ עַל צְלִיבָא וַיִּיכֹל עוֹפָא יֵת בְּשָׂרְךָ מִנָּךְ:
וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הִלָּדָת אֶת־פֶּרֶעָה וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל־עַבְדָּיו וַיִּשָּׂא אֶת־רֹאשׁוֹ שָׁר הַמַּשְׁקִים וְאֶת־רֹאשׁ שָׁר הָאֲפִים בְּתוֹךְ עַבְדָּיו:	וַהֲנֶה בַּיּוֹמָא תִּלִּיתָאָה יוֹם בֵּית וּלְדָא דְּפֶרֶעָה וַעֲבַד מִשְׁתָּיָא לְכָל עַבְדֵּיהּ וְאִדְכֹּר יֵת רִישׁ רַב שְׁקִי וַיֵּת רִישׁ רַב נַחְתוּמִי בְּגוֹ עַבְדֵּיהּ:
יּוֹם הִלָּדָת אֶת פֶּרֶעָה – יוֹם לִידָתוֹ, וְקוֹרִין לוֹ יוֹם גִּנוּסִיָּא. וּלְשׁוֹן "הִלָּדָת", לִפִּי שְׂאִין הַנִּלְד נולַד אֲלָא עַל יְדֵי אַסְרִים, שֶׁהִסְתִּי מִלִּידָת אֶת הָאִשָּׁה, וְעַל כֵּן הִסְתִּי נִקְרָאת "מִלָּדָת". וְכֵן "וּמוֹלְדוּתֵיהּ בַּיּוֹם הַזֶּה" אֵתְּךָ; וְכֵן: "אִתְּרִי הַכֶּבֶס אֶת הַנֶּגַע", שֶׁכִּבּוּסוֹ עַל יְדֵי אַסְרִים. וַיִּשָּׂא אֶת רֹאשׁוֹ וַגּוֹמֵר – מִנָּאֵם עִם שְׂאֵר עַבְדָּיו, שֶׁהִיא מוֹנֶה הַמַּשְׁרָתִים שֶׁיִּשְׁרְתוּ לוֹ בְּסַעֲדָתוֹ, וְזָכַר אֶת אֵלּוֹ בְּתוֹכָם; כִּמּוֹ: "שָׂאוּ אֶת רֹאשׁוֹ", לְשׁוֹן מִנְיָן.	יּוֹם הִלָּדָת אֶת פֶּרֶעָה – יוֹם לִידָתוֹ, וְקוֹרִין לוֹ יוֹם גִּנוּסִיָּא. וּלְשׁוֹן "הִלָּדָת", לִפִּי שְׂאִין הַנִּלְד נולַד אֲלָא עַל יְדֵי אַסְרִים, שֶׁהִסְתִּי מִלִּידָת אֶת הָאִשָּׁה, וְעַל כֵּן הִסְתִּי נִקְרָאת "מִלָּדָת". וְכֵן "וּמוֹלְדוּתֵיהּ בַּיּוֹם הַזֶּה" אֵתְּךָ; וְכֵן: "אִתְּרִי הַכֶּבֶס אֶת הַנֶּגַע", שֶׁכִּבּוּסוֹ עַל יְדֵי אַסְרִים. וַיִּשָּׂא אֶת רֹאשׁוֹ וַגּוֹמֵר – מִנָּאֵם עִם שְׂאֵר עַבְדָּיו, שֶׁהִיא מוֹנֶה הַמַּשְׁרָתִים שֶׁיִּשְׁרְתוּ לוֹ בְּסַעֲדָתוֹ, וְזָכַר אֶת אֵלּוֹ בְּתוֹכָם; כִּמּוֹ: "שָׂאוּ אֶת רֹאשׁוֹ", לְשׁוֹן מִנְיָן.
וַיִּשָּׁב אֶת־שָׁר הַמַּשְׁקִים עַל־מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס עַל־כַּף פֶּרֶעָה:	וְאַתִּיב יֵת רַב שְׁקִי עַל שְׁקִיוֹתֶיהָ וַיִּהַב כֶּסֶּא עַל יְדָא דְּפֶרֶעָה:
וְאֵת שָׁר הָאֲפִים תָּלָה כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָהֶם יוֹסֵף:	וַיֵּת רַב נַחְתוּמִי צֹלַב כֶּמָּא דְּפִשְׁר לַהוֹן יוֹסֵף:
וְלֹא־זָכַר שָׁר־הַמַּשְׁקִים אֶת־יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ:	וְלֹא אִדְכֹּר רַב שְׁקִי יֵת יוֹסֵף וְאַנְשֵׁייהָ:
וְלֹא זָכַר שָׁר הַמַּשְׁקִים – בּוֹ בַּיּוֹם. וַיִּשְׁכַּחְהוּ – לֹאסֵר מִכָּאן. מִפְּנֵי שֶׁתָּלָה בּוֹ יוֹסֵף לְזָכְרוֹ, הִזְקַק לַהֲיוֹת אֲסוּר שְׁתֵּי שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁרִי הַגֹּבֵר אֲשֶׁר שָׁם ה' מִבְּטָחוֹ וְלֹא פָנָה אֶל רֵהֱבִים" – וְלֹא בָּטַח עַל מִצְרַיִם הַקְּרוֹיִים רַהֲבִי.	וְלֹא זָכַר שָׁר הַמַּשְׁקִים – בּוֹ בַּיּוֹם. וַיִּשְׁכַּחְהוּ – לֹאסֵר מִכָּאן. מִפְּנֵי שֶׁתָּלָה בּוֹ יוֹסֵף לְזָכְרוֹ, הִזְקַק לַהֲיוֹת אֲסוּר שְׁתֵּי שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁרִי הַגֹּבֵר אֲשֶׁר שָׁם ה' מִבְּטָחוֹ וְלֹא פָנָה אֶל רֵהֱבִים" – וְלֹא בָּטַח עַל מִצְרַיִם הַקְּרוֹיִים רַהֲבִי.

המשך רמב"ם:

הַעִיד שְׂאֲבָלָה בְּשָׁנָה שְׁלִישִׁית אֵין מִצְרָפִין עֲדוּת שְׁלֹשָׁתָן וְאוֹמְרִים הֲרִי אֲבָלָה שְׁלוֹשׁ שָׁנִים: שָׁבַל אֶחָד וְאַחֵד, הַעִיד בְּמִקְצַת הַדָּבָר.	הַפִּימָנִין.
דְּיָב וְכֵן אִם הַעִיד זֶה שְׂאֲנִי רְאִיתִי שַׁעְרָה אַחַת בְּצֵד וַיִּמְנֹ שְׁלֹזָה, וְזֶה אוֹמֵר וְאַנִּי רְאִיתִי שַׁעְרָה אַחַת בְּצֵד שְׂמַאלוֹ בְּאוֹתוֹ חַיִּים אֵין מִצְטָרְפִין דְּבָרֵי שְׁנִיתָהּ בְּדִי שְׂנַאמֵר הֲרִי הַעִידוּ שְׁנִיתָהּ שְׁחִיָּה זֶה גְּדוּל בַּיּוֹם פְּלוֹנִי: לָפִי שָׁבַל אֶחָד, הַעִיד בְּמִקְצַת	דְּיָב אֲבָל אִם הַעִיד הָאֶחָד שְׂרָאָה שְׁתֵּי שַׁעְרוֹת בְּצֵד וַיִּמֶן, וְהַעִיד הַשְּׁנִי שְׂרָאָה שְׁתֵּי שַׁעְרוֹת בְּצֵד שְׂמַאל מִצְטָרְפִין. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצָא בְּזֶה.

יט א טוב־רש הולך בתמו מעקש שפתי וְהוא
 כסיל: גג בלא־דעת נפש לא־טוב ואץ ברגלים
 חוטא: גאולת אדם תסלף דרכו ועל־י־הזה יזעף
 לבו: זהון יסיה רעים רבים וְלֹל מרעהו יפרד:
 העד שקרים לא ינקה ויפית כזבים לא ימלט:
 גרבים יחלו פני־נדיב וכל־הרע לאיש מתן: כל־
 אחי־רש | שנאהו אף כי מרעהו רחוק ממנו
 מרדף אמרים לא לו־המה: הקנה־לב אהב נפשו
 שמר תבונה למצא־טוב: העד שקרים לא ינקה
 ויפית כזבים יאבד: לא־נאונה לכסיל תענוג אף
 כי־לעבד | משל בשורים: שכל אדם האריך אפו
 ותפארתו עבר על־פשע: גנהם כפסיר זעף מלך
 וכטל על־עשב רצונו: הנות לאביו בן כסיל וְלֹל
 טרד מדיני אשה: בית־והון נחלת אבות ומי־הזה
 אשה משפלת: עצלה תפיל תרדמה ונפש רמיה
 תרעב: שמר מצוה שמר נפשו בזה דרכיו
 ימות: מלונה י־הזה חונן דל וגמלו ישלם־לו:
 ייסר בנה כי־יש תקוה ואל־המיתו אל־תשא
 נפשו: הגדל־חמה נשא ענש כי אם־תציל ועוד
 תוסף: ששמע עצה וקבל מוסר למען תחכם
 באחריתך: גרבות מחשבות בלב־איש ועצת
 י־הזה היא תקום: בתאנות אדם חסדו וטוב־רש
 מאיש כזב: גיראת י־הנה לחיים ושבע יליו בל־
 יפקד רע: טמן עצל ידו בצלחת גם־אל־פיהו לא
 ישיבנה: חליץ תפה ופתי יערם והוכיח לנבון יבין
 דעת: משדד־אב יברית אם בן מביש ומתפיר:
 תדל־בני לשמע מוסר לשגות מאמרי־דעת:
 העד בליעל יליץ משפט ופי רשעים יבלע־און:
 גנכוננו ללצים שפטים ומהלמות לגו כסילים:
 כ אלץ היין המה שכר וכל־שגה בו לא יחכם:
 גנהם כפסיר אימת מלך מתעברו חוטא נפשו:
 גכבוד לאיש שבת מריב וכל־אוייל יתגלע: מתחרף
 עצל לא־יחרש ושאל בקציר ואין: המים עמקים
 עצה בלב־איש ואיש תבונה ידלנה: רב־אדם
 יקרא איש חסדו ואיש אמונים מי ימצא:
 המתהלך בתמו צדיק אשרי בניו אחריו: מלך
 יושב על־כסא־דין מזרה בעיניו כל־רע: מי־
 יאמר זפיתי לבי טהרתי מחטאתי: אבן ואבן

איפה ואיפה תועבת י־הזה גם־שניהם: גג
 במעלליו יתנפר־נער אמ־ן ואם־ישר פעלו:
 גאון שמעת ועין ראה י־הזה עשה גם־שניהם:
 גאל־תאהב שנה פן־תנרש פקח עיניו שבע־
 לחם: הרע רע יאמר הקונה ואזל לו אז יתהלל:
 גיש זהב ורב־פנינים וכלי יקר שפתי־דעת:
 גלקח־בגדו כי־ערב זר ובעד נכריה חבלהו:
 גערב לאיש לחם שקר ואחר ימלא־פיהו חצי:
 גמחשבות בעצה תפון ובתחבולות עשה מלחמה:
 גגולה־סוד הולך רכיל ולפתה שפתי וְלֹל
 תתערב: מקלל אביו ואמו ידעך גרו באשון
 חשד: גנחלה מבהלת בראשונה ואחריתה לא
 תברך: גאל־תאמר אשלמה־רע קנה לי־הזה
 וישע לך: גתועבת י־הזה אבן ואבן ומאזני
 מרמה לא־טוב: גמי־הנה מצעדי־גבר ואדם מה־
 יבין דרכו: גמוקש אדם ילע קדש ואחר נדרים
 לבקר: גמזרה רשעים מלך חכם וישב עליהם
 אופן: גגר י־הזה נשמת אדם חפש כל־חדרי־
 בטן: גחסד ואמת יצרו־מלך וסעד בחסד כסאו:
 גתפארת בחורים פתחם והדר זקנים שיבה:
 גתברות פצע תמרוק ברע ואפות חדרי־בטן:
 כא פלגי־מים לב־מלך ביד־י־הנה על־כל־אשר
 יחפץ יטנו: כל־דרך־איש ישר בעיניו ותכן
 לבות י־הנה: געשה צדקה ומשפט נבחר לי־הנה
 מזבח: גרומ־עינים ורחב־לב גר רשעים חטאת:
 גמחשבות חרוץ אף־למותר וכל־אץ אף־
 למחסור: גפעל אצרות בלשון שקר גבל נדף
 מבקשי־מות: גשד־רשעים יגורם כי מאנו
 לעשות משפט: גהפכףך דרך איש וזר וְלֹל ישר
 פעלו: גטוב לשבת על־פנת־גג מאשת מדינים
 ובית חבר: גנפש רשע אותה־רע לא־יחן בעיניו
 רעהו: גבענש־לץ יחכם־פתי ובהשפיל לחכם
 יקח־דעת: גמשפיל צדיק לבית רשע מסלף
 רשעים לרע: גאטם אָזנו מזעקת־דל גם־הוא
 יקרא וְלֹל יענה: גמתן בסתר יכפה־אף וישד
 בחק חמה עזה: גשמחה לצדיק עשות משפט
 ומחמה לפעלי און: גאדם תועה מדרך השפל
 בקהל רפאים ינות: גאיש מחסור אהב שמחה

אָהב יִי־וְשָׁמוֹן לֹא יַעֲשִׂיר: ^ככָּפַר לַצַּדִּיק רָשָׁע וְתַמַּת יִשְׂרָאֵל בּוֹגֵד: ^{כא}טוֹב עֲשֵׂת בְּאֶרֶץ־מִדְבָּר מֵאֲשֶׁת מִדִּינִים וְכַעַס: ^{כב}אֹצֵר וְנִחְמַד וְשָׁמוֹן בְּנוֹה חֲכָם וְכִסִּיל אָדָם יִבְלַעְנוּ: ^{כג}רָדָף צַדִּיקָה וְחָסֵד יִמָּצֵא חַיִּים צַדִּיקָה וְכְבוֹד: ^{כד}עֵיר גְּבָרִים עָלָה חֲכָם וְיִרְדַּע עֵז מִבְּטָחָה: ^{כה}שֹׁמֵר פִּיּוֹ וּלְשׁוֹנוֹ שֹׁמֵר מִצָּרוֹת נַפְשׁוֹ: ^{כו}הִגִּיד יְהִיר לֵץ שָׁמוֹ עוֹשֶׂה בְּעֶבֶרֶת זָדוֹן: ^{כז}תַּאֲנוּת עָצַל תְּמִיתָנוּ כִּי־מֵאֲנוּ יָדָיו לַעֲשׂוֹת: ^{כח}כָּל־הַיּוֹם הִתְאֲנוּהָ תַּאֲנוּהָ וְצַדִּיק לִתָּן וְלֹא יִחַשְׁדָּה: ^{כט}זָבַח רָשָׁעִים תּוֹעֵבָה אֵף כִּי־בִזְמָה יִבְיָאֲנוּ: ^לעַד־כְּזָבִים יֵאָבֵד וְאִישׁ שׁוֹמֵעַ לְגַצַּח יִדְבָּר: ^{לא}הֵעֵז אִישׁ רָשָׁע בְּפִגְלֵי וְיִשָּׁר הוּא יִבִּין דַּרְכּוֹ: ^{לב}אִין חֲכָמָה וְאִין תְּבוּנָה וְאִין עֲצָה לְגִגֵּד י־הוֹה: ^{לג}סוֹס מוֹכֵן לַיּוֹם מִלְחָמָה וְלִי־הוֹה הַתְּשׁוּעָה:

כב ^אגִּבְתָּר שָׁם מַעֲשֵׂר רַב מִכֶּסֶף וּמִזָּהָב חֵן טוֹב: ^בעֲשִׂיר וָרֶשׁ נִפְגָּשׁוּ עֲשֵׂה כָלָם י־הוֹה: ^געָרוֹם וְרָאָה רַעְיָה וְנִסְתָּר וּפְתִילִים עָבְרוּ וְנִעְנְשׁוּ: ^דעֲקָב עֲנוּהָ יִרְאֵת י־הוֹה עֲשֵׂר וְכְבוֹד וְחַיִּים: ^הצָנִים פָּחִים בְּדָרָךְ עֲקָשׁ שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְתַּק מִקֶּהם: ^וחֲנֹךְ לְנַעַר עַל־פִּי דַרְכּוֹ גַּם כִּי־יִזְקִין לֹא־יִסּוֹר מִמֶּנָּה: ^זעֲשִׂיר בְּרָשִׁים יִמְשׁוֹל וְעַבְדֵּי לֹהֵה לְאִישׁ מִלֹּהֶה: ^חזוֹרַע עֲזוּלָה יִקְצֹר־אָנוּ וְשֹׁבֵט עֶבְרָתוֹ יִכְלֶה: ^טטוֹב עֵין הוּא יִבְרָךְ כִּי־יִנָּתֶן מִלְחָמֹו לְדָל: ^יגֶּרֶשׁ לֵץ וַיֵּצֵא מִדָּוִן וַיִּשְׁבֹּת דִּין וְקִלְיוֹן: ^{יא}אָהָב טָהֳר־לֵב חֵן שְׁפָתָיו רַעְיָהוּ מִלֹּךְ: ^{יב}עֵינֵי י־הוֹה נִצְרוּ דַּעַת וַיִּסְלֹף דְּבָרֵי בָגֵד: ^{יג}אָמַר עָצַל אֲרִי בַחֲוִץ בְּתוֹךְ רַחֲבֹות אֲרָצָה: ^{יד}שׁוֹחֶה עֲמָקָה פִּי זָרוֹת זַעֲוֹם י־הוֹה יִפְלֵי שָׁם: ^{טו}אֲוִלֵּת קִשּׁוּרָה בְּלִב־נַעַר שֹׁבֵט מוֹסֵר יִרְחִיקָנָה מִמֶּנּוּ: ^{טז}עֲשֵׂק דָּל לְהַרְבּוֹת לוֹ נָתַן לַעֲשִׂיר אֶד־לְמַחְסוֹר: ^{יז}הֵט־אֲזַנְךָ וְשָׁמַע דְּבָרֵי חֲכָמִים וְלִבְךָ תִּשְׁמַע לְדַעְתִּי: ^{יח}כִּי־גַעֲשִׂים כִּי־תִשְׁמָרָם בְּבִטְנְךָ יִפְנוּ יִחַדּוּ עַל־שְׁפָתֶיךָ: ^{יט}לִהְיוֹת בִּי־הוֹה מִבְּטָחְךָ הוֹדַעְתִּיךָ הַיּוֹם אֶף־אֶתָּה: ^כהֵלֵא כְתִבְתִּי לָךְ שְׁלִישִׁים בְּמַעֲצוֹת וְדַעַת: ^{כא}לְהוֹדִיעֲךָ קִשְׁטֵי אֲמָרֵי אֲמָת לְהַשִּׁיב אֲמָרִים אֲמָת לְשִׁלְחִיךָ: ^{כב}אֵל־תִּגְזַל־דָּל כִּי דִל־הוּא וְאֵל־תִּדְבָּא עָנִי בַשָּׁעַר: ^{כג}כִּי־י־הוֹה יָרִיב רִיבָם וְקָבַע אֶת־קִבְעֵיהֶם נִפְשׁוֹ: ^{כד}אֵל־תִּתְרַע אֶת־בָּעַל אֵף וְאֶת־אִישׁ חַמּוֹת לֹא תָבוֹא:

כה ^אכִּי־תִאָּלֶף אֲרַחְתּוֹ וְלִקְחָתָּ מוֹקֵשׁ לְנַפְשְׁךָ: ^בכֹּאֵל־תִּהְיֶה בְּתִקְעֵי־כַף בְּעֶרְבִים מִשְׁאֲוֹת: ^גכֹּאֵם־אִין־לָךְ לְשָׁלָם לָמָּה יִקַּח מִשְׁכָּבְךָ מִתַּחְתֶּיךָ: ^דכֹּאֵל־תִּסָּג גְּבוּל עוֹלָם אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבוֹתֶיךָ: ^הכֹּחֲזִית אִישׁ וּמֹהִיר בְּמִלְאכָתוֹ לְפָנֵי־מַלְכִים וְתִיַצֵּב בְּלִי־תִיַצֵּב לְפָנֵי חֲשָׁפִים:

כג ^אכִּי־תִשָּׁב לְלַחֵם אֶת־מוֹשֵׁל בֵּין תַּבִּין אֶת־אֲשֶׁר לְפָנֶיךָ: ^בוְשָׁמַת שְׁפִין בְּלַעַף אִם־בָּעַל גִּפְשׁ אֶתָּה: ^גאֵל־תִּתְּאוּ לְמַטְעֲמוֹתָיו וְהוּא לֶחֶם כְּזָבִים: ^דאֵל־תִּיַּגַע לְהַעֲשִׂיר מִבִּינְתְךָ חֲדָל: ^ההִתְעִיר־עֵינֶיךָ בּוֹ וְאִינָנוּ כִּי עָשִׂה יַעֲשֶׂה־לּוֹ כִנְפִים כְּנֹשָׁר יַעֲוֶה הַשָּׁמַיִם: ^ואֵל־תִּלְחֵם אֶת־לֶחֶם רַע עֵין וְאֵל־תִּתְּאוּ לְמַטְעֲמָתוֹ: ^זכִּי וְכִמּוֹ שַׁעַר בּוֹנִפְשׁוֹ כְּוֹ־הוּא אֵכוֹל וְשָׁתָה יֵאמַר לָךְ וְלָבוֹ בְּל־עֲמָךְ: ^חהִפְתָּד־אֲכַלְתָּ תִקְיָאָנָה וְשָׁמַת דְּבָרֶיךָ הַנְּעִימִים: ^טבְּאֲזָנֵי כִסִּיל אֵל־תִּדְבָּר כִּי־לְבוֹז לְשָׁכַל מִלִּיךָ: ^יאֵל־תִּסָּג גְּבוּל עוֹלָם וּבֶשֶׁ־דֵּי יִתּוּמִים אֵל־תִּבְאֵ: ^{יא}כִּי־גֵאֲלָם תִּזְק הוּא־יָרִיב אֶת־רִיבָם אֶתָּה: ^{יב}הִבִּיאָה לְמוֹסֵר לִבְךָ וְאֲזַנְךָ לְאֲמָרֵי־דַעַת: ^{יג}אֵל־תִּמְנַע מִנַּעַר מוֹסֵר כִּי תִכְנוּ בְּשֹׁבֵט לֹא יָמוּת: ^{יד}אֶתָּה בְּשֹׁבֵט תִּכְנוּ וְנִפְשׁוֹ מִשְׁאוֹל תִּצִּיל: ^{טו}בְּנֵי אִם־חֲכָם לִבְךָ יִשְׁמַח לְבִי גַם־אֲנִי: ^{טז}וְתַעֲלֹנָה כְלִיּוֹתֵי בְּדָבָר שְׁפָתֶיךָ מִיִּשְׂרָאֵל: ^{יז}אֵל־יִקְנֵא לִבְךָ בַּחֲטָאִים כִּי אִם־בִּירְאֵת־י־הוֹה כָּל־הַיּוֹם: ^{יח}כִּי אִם־יֵשׁ אַחֲרִית וְתִקְנוֹתָ לֹא תִפְרֹת: ^{יט}שָׁמַע־אֶתָּה בְּנֵי וְחֲכָם וְאֲשֶׁר בְּדָרָךְ לִבְךָ: ^כאֵל־תִּהְיֶה בְּסִבְאֵי־יֵין בּוֹזְלֵי בָשָׂר לָמוּ: ^{כא}כִּי־סִבְא וְזוֹלָל יוֹרֵשׁ וְקִרְעִים תִּלְבִּישׁ נִוְמָה: ^{כב}שָׁמַע לְאֲבִיךָ זָה יִלְדָּךְ וְאֵל־תְּבוֹז כִּי־זִקְנָה אִמְךָ: ^{כג}אֲמַת קָנָה וְאֵל־תִּמְכֹּר חֲכָמָה וּמוֹסֵר וּבִינָה: ^{כד}גִּיל יִגִּיל אָבִי צַדִּיק וְיוֹלֵד חֲכָם יִשְׁמַח־בּוֹ: ^{כה}יִשְׁמַח־אֲבִיךָ וְאִמְךָ וְתִגְלֵי יוֹלִדְתְּךָ: ^{כו}תִּנְה־בְנֵי לִבְךָ לִי וְעֵינֶיךָ דְּרָכֵי תִצְרֹנָה: ^{כז}כִּי־שׁוֹחֶה עֲמָקָה זִנְיָה וּבֹאֵר צָרָה נִכְרִיָּה: ^{כח}אֶף־הִיא כִּתְתָּה תִּאָּרֵב וּבּוֹגְדִים בְּאָדָם תּוֹסֵף: ^{כט}לָמִי אוֹי לָמִי אֲבֹי לָמִי מִדִּינִים וְלָמִי שִׁיחַ לָמִי פִצְעִים חֲנָם לָמִי חֲכָלְלוֹת עֵינֶיךָ: ^ללְמַאֲחֲרִים עַל־הַיֵּין לְבָאִים לְחַקֵּר מִמָּסָךְ: ^{לא}אֵל־תִּרְא יֵינְךָ כִּי יִתְאַדָּם כִּי־יִתֵּן בְּכּוֹס עֵינְךָ וְתִהְלֹךְ בְּמִיִּשְׂרָאֵל: ^{לב}אַחֲרִיתוֹ כְּנִחְשׁ יִשָּׁף וְכִצְפָּעָנִי יִפְרֹשׁ: ^{לג}עֵינֶיךָ יִרְאוּ זָרוֹת וְלִבְךָ

ידבר תהפכות: והיית פשכב בלבבים וכשכב
בראש חבל: והכוני בלחלית הלמוני בלנדעתי
מתי אקיצ אוסיה אבקשנו עוד:

כד אל תקנא באנשי רעה ואל תתאו להיות
אתם: כישד יהגה לבם ועמל שפתיהם
תדברנה: בתכמה יבנה בית ובתבונה יתפונן:
ויבדעת חדרים ומלאו פלהון נקר ונעים: הגבר
חכם בעוז ואיש דעת מאמץ כח: כי בתחבולות
תעשה לך מלחמה ותשועה ברב יועץ: ראמות
לאניל חכמות בשער לא יפתח פיהו: מחשב
להרע לו בעל מזמות יקראו: זמת אולת חטאת
ותועבת לאדם לץ: התרפית ביום צרה צר
כחכה: הצל לקחים למות ומטים להרג אם
תחשוך: כיתאמר הן לא ידענו זה הלא תכון
לבות: הוא יבין ונצר גפשה הוא ידע והשיב
לאדם כפעלו: אכל בני דבש פי טוב ונפת מתוק
על חכה: הן דעה חכמה לנפש אם מצאת
ויש אחרית ותקותך לא תפרת: אל תארב רשע
לונה צדיק אל תשדד רבצו: כפי שבע: יפול
צדיק וקם ורשעים יפשו ברה: בנפל אויבו
אל תשמח ובפשו אל יגל לבד: הן יראה
י הזה ורע בעיניו והשיב מעליו אפו: אל תתחר
במרעים אל תקנא ברשעים: כי לא תהיה
אחרית לרע גר רשעים ידעו: יראה אתי הנה
בני ומלך עם שונים אל תתערב: כפי פתאם
יקום אידם ופיד שניהם מי יודע: גם אלה
לחכמים הפר פנים במשפט בל טוב: אמר
לרשע צדיק אתה יקבהו עמים יזעמוהו לאמים:
ולמוכיתים ינעם ועליהם תבוא ברפת טוב:
שפתים ישק משיב דברים נכחים: הן בחוץ
מלאכתך ועתדה בשדה לך אחר ובגית ביתך:
אל תהי עד חנם ברעה ופתית בשפתיה: אל
תאמר כאשר עשה לי הן אעשה לו אושיב לאיש
כפעלו: על שדה איש עצל עבדתי ועל פורם
אדם חסר לב: והנה עלה כלו: קמשינים פסו
פניו חרלים וגדר אבניו נהרסה: ונאחזה אנכי
אשית לבי ראיתי לקחתי מוסר: מעט שנות

מעט תנומות מעט: חבק ידים לשכב: ובא
מתהלך רישך ומחסריך כאיש מגן:

כה גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי
חזקיה מלך יהודה: ככד אלהים הסתר דבר
וככד מלכים חקר דבר: שמים לרום וארץ לעמק
ולב מלכים אין חקר: הגו סיגים מכסף ויצא
לצרף פלי: הגו רשע לפני מלך ויפון בצדק
פסאו: אל תתהדר לפני מלך ובמקום גדלים
אל תעמד: כי טוב אמר לך עלה הנה מה שפילך
לפני נדיב אשר ראו עיניך: אל תצא לרב מהר
הן מה תעשה באחריתה בהכלים אתה רעה:
ריבך ריב את רעה וסוד אחר אל תגל: הן
יחסדך שמע ודבתך לא תשוב: תפוחי זהב
במשפיות כסף דבר דבר על אפניו: גזם זהב
וחלי כתם מוכית חכם על און שמעת: כפצות
שלג: ביום קציר ציר גאמן לשלחיו ונפש
א דגיו ישיב: נשיאים ורוח וגשם אין איש
מתהלל במתת שקר: בארץ אפים יפתה קצין
ולשון רפה תשבר גרם: דבש מצאת אכל דיג
הן תשבענו והקאתו: הן רגל מגלית רעה הן
ישבעו וישנאו: מפין וחרב וחץ שגור איש ענה
ברעהו עד שקר: שון רעה ורגל מועדת מבטח
בוגד ביום צרה: מעדה פגד: ביום קרה חמץ
על גתך ושר בשוים על לב רע: אם רעב
שנאד האכלהו לחם ואם צמא השקהו מים: כפי
גחלים אתה חתה על ראשו וי הזה ושלם לך:
הן צפון תחולל גשם ופגים גזעמים לשון סתר:
הן טוב שבת על פנת גג מאשת מדינים ובית
חבר: הן מים קרים על גפוש עיפה ושמועה טובה
מארץ מרחק: מעני גרפש ומקור משחת צדיק
מט לפני רשע: אכל דבש הרבות לא טוב וחקר
כבדם כבוד: הן עיר פרוצה אין חומה איש אשר
אין מעצר לרוחו:

הַלְבוֹת סִנְהֶדְרִין פֶּרֶק כד

כד, א יֵשׁ לְדִין לְדִין בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, עַל פִּי הַדְּבָרִים שֶׁדַּעְתּוֹ נוֹטָה לָחוּן שֶׁהָן אֲמַת, וְהַדְּבָר חֶזֶק בְּלָבוֹ שֶׁהוּא בֶּן, אִם עַל פִּי שְׂאִין שֶׁם רֵאִיָּה בְּרוּרָה; וְאִין צָרִיךְ לֹאמַר אִם הָיָה הוּא יוֹדֵעַ בּוֹדָאֵי שֶׁהַדְּבָר בֶּן, שֶׁהוּא דִּין בְּפִי מִה שִׁידַע.

כד, ב פִּיצַד: הָרִי שְׁנֵת־חַיִּב אָדָם שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין, וְאָמַר לְדִין אָדָם נֶאֱמָן אֲצִלּוֹ וְשִׁדְעָתוֹ סוֹמְכָת עַל דְּבָרָיו, שְׁזָה הָאִישׁ חָשׁוּד הוּא עַל הַשְׁבוּעָה יֵשׁ לְדִין לַחֲפֵץ הַשְׁבוּעָה עַל שְׁכַנְגְרוֹ, וְיִשְׁבַּע וַיִּטַּל, הוֹאִיל וְסוֹמְכָה דַּעְתּוֹ שֶׁלְדִין, עַל דְּבָרֵי זֶה. אֲפִלּוֹ הֵיתָה אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד נֶאֱמָנִים אֲצִלּוֹ הוֹאִיל וּמֵצֵא הַדְּבָר חֶזֶק וְנִכּוֹן בְּלָבוֹ, סוֹמֵךְ עָלָיו וְדוֹ; וְאִין צָרִיךְ לֹאמַר, אִם יוֹדֵעַ הוּא עֲצָמוֹ שְׁזָה חָשׁוּד.

כד, ג וְכֵן אִם יֵצֵא שְׁטֵר חוֹב לְפָנָיו, וְאָמַר לוֹ אָדָם שְׁפוֹמֵךְ עָלָיו, אֲפִלּוֹ אִשָּׁה אוֹ קְרוֹב, זֶה פְּרוּעַ הוּא אִם סוֹמְכָה דַּעְתּוֹ עַל דְּבָרָיו יֵשׁ לוֹ לֹאמַר לְזֶה, לֹא תִפְרַע אֵלָּא בַּשְׁבוּעָה; אוֹ אִם הָיָה עָלָיו שְׁטֵר חוֹב לְאַחֵר, יִתֵּן לְזֶה שֶׁלֹּא נִפְגַּם שְׁטֵרוֹ כָּלֵל, וְיִנָּיֵחַ זֶה שֶׁנִּפְגַּם שְׁטֵרוֹ בְּדְבָרֵי הָאֶחָד, אוֹ יִשְׁלִיךְ הַשְׁטֵר בְּפָנָיו וְלֹא יִדּוֹן בּוֹ כָּלֵל: בְּפִי מִה שִׁירָאָה.

כד, ד וְכֵן מִי שֶׁבֶּא וְטָעַן שֵׁישׁ לוֹ בְּקִדּוֹן אֲצִל פְּלוֹנִי שְׁמַת בְּלֹא צוּאָה, וְנָתַן סִימָנִין מִבְּהֻקִּין, וְלֹא הָיָה זֶה הַטּוֹעֵן רְגִיל לַחֲבִנָּם לְבֵית זֶה שְׁמַת אִם יוֹדֵעַ הַדִּין שְׁזָה חֶמֶת אִינוֹ אֲמוּד לְהִיזֹת לוֹ חֶפְזִין זֶה, וְסוֹמְכָה דַּעְתּוֹ שְׂאִין זֶה חֶפְזִין שֶׁלֹּמֶת מוֹצִיאֻ מִן הַיִּזְרָשִׁין, וְנִזְתָּנוּ לְזֶה הָאֲמוּד בּוֹ שְׁנָתָן סִימָנִין; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה: שְׂאִין הַדְּבָר מְסוּר אֵלָּא לְלָבוֹ

שֶׁלְדִין, שִׁידוֹן בְּפִי מִה שִׁירָאָה לוֹ שֶׁהוּא דִּין אֲמַת.

כד, ה אִם בֶּן לְמִה הַצְרִיכָה תוֹרָה שְׁנֵי עֵדִים: שְׁבֻמָּן שִׁיבּוּאוֹ לְפָנָיו הַדִּין שְׁנֵי עֵדִים יִדּוֹן עַל פִּי עֲדוּתָן, אִם עַל פִּי שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ אִם בְּאֲמַת הַעִידוֹ אוֹ בַּשְּׁקָר.

כד, ו כָּל אֵלּוֹ הַדְּבָרִים, הֵן עֵינֵקֶר הַדִּין. אֲבָל מִשְׁרָבּוֹ בְּתֵי דִינִין שְׂאִינָן הַגּוֹנִין, וְאֲפִלּוֹ יְחִיו הַגּוֹנִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם, אִינָן חֲכָמִים בְּרָאוֹי וּבַעֲלֵי בִינָה הַסְפִּימוֹ רַב בְּתֵי דִינֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִחַפְּכוּ שְׁבוּעָה אֵלָּא בְּרֵאִיָּה בְּרוּרָה, וְלֹא יִפְגִּימוֹ שְׁטֵר וְיִפְסִידוֹ חֻזְקָתוֹ בְּעֲדוּת אִשָּׁה אוֹ פְּסוּל; וְכֵן בַּשְּׂאֵר כָּל הַדִּינִין. לֹא יִדּוֹן הַדִּין בְּסוֹמְכָת דַּעְתּוֹ וְלֹא בִּידִיעָתּוֹ, בְּדִי שֶׁלֹּא יֹאמַר כָּל הַדִּיוּט וְהַדִּיוּט, לְבִי מֶאֱמָן לְדְבָרֵי זֶה, וְדַעְתִּי סוֹמְכָת עַל זֶה.

כד, ז וְכֵן אִין מוֹצִיאִין מִן הֵיתוּמִים אֵלָּא בְּרֵאִיָּה בְּרוּרָה לֹא בְּדַעַת הַדִּין, וְלֹא בְּאֲמָדָן חֶמֶת אוֹ הַטּוֹעֵן. וְאִם עַל פִּי בֶּן, אִם הַעִיד אָדָם נֶאֱמָן בְּדְבָר מִכָּל הַדְּבָרִים, וְנִטְתָּה דַּעַת הַדִּין שְׂאֲמַת הוּא אוֹמַר מִמֶּתִין הוּא בְּדִין, וְאִינוֹ יוֹחֵה עֲדוּתָן; וְנִזְשָׂא וְנִזְתֵּן עִם בַּעֲלֵי דִינִין, עַד שִׁידּוֹ לְדְבָרֵי הָעֵד, אוֹ יַעֲשִׂי פְּשָׁרָה, אוֹ יִסְתַּלַּק מִן הַדִּין.

כד, ח וּמִנִּין לְדִין שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בְּדִין שֶׁהוּא מְרֻמָּה, שֶׁלֹּא יֹאמַר אֶחָתִּכְנֹ וְיִהְיֶה חֲקִלָּר תְּלֹוֹי בְּצוּאָר הָעֵדִים תִּלְמוּד לֹאמַר "מִדְּבָר שְׁקָר, תִּרְחֹק". פִּיצַד יַעֲשֶׂה בּוֹ: יִדְרֹשׁ וְיִחְקֹר חֲרִיבָה, בְּדִרְיָשָׁה וְחִקְרָה שֶׁלְדִינֵי נִפְשׁוֹת אִם נִרְאָה לוֹ לְפִי דַּעְתּוֹ שְׂאִין בּוֹ רַמְיוּת, חוֹתֵךְ הַדִּין עַל פִּי הָעֲדוּת.

כד, ט אֲבָל אִם הָיָה לָבוֹ נִזְקָפוֹ, שֵׁישׁ בְּדִין רַמְיוּת, אוֹ שְׂאִין דַּעְתּוֹ סוֹמְכָת עַל דְּבָרֵי

העדים, אף על פי שאינו יכול לפסלן, או שנוטה דעתו שבעל דין זה רמאי ובעל ערמה והשיא את העדים, אף על פי שהן כשרים ולפי תמם הטעם, או שנראה לו מפלל הדברים שיש שם דברים אחרים מסתרינן, ואינן רוצים לגלותם כל אלו הדברים וכיוצא בהן, אם באו לדין בדין אסור לו לחתוך אותו הדין; אלא יסלק עצמו מדין זה, וידונוני מי שלבו שלם בדבר. וחרי הדברים מסורים ללב, והכתוב אומר "פי המושפט לאלהים הוא".

כדי יש לבית דין לחלקות מי שאינו מחייב מלקות, ולהרהר מי שאינו מחייב מיתה, לא לעבר על דברי תורה, אלא לעשות סוג לתורה. וכיון שרואין בית דין שפרצו העם בדבר יש להן לגדר ולחזק הדבר, כפי מה שיראה להם: הכל הוראת שעה, לא שיקבע הלכה לדורות.

כדי, יא מעשה וחלקו אדם שבעל אשתו תחת האילן; ומעשה באחד שרכב על הסוס בשבת בימי יונים, והביאוהו לבית דין וסקלוהו. ומעשה ותלה שמעון בן שטח שמונים ביום אחד באשקלון; ולא היו שם כל דרכי הדרישה והחקירה וההתראה, ולא עדות ברורה, אלא הוראת שעה, כפי מה שראה.

כדי, ובן יש לבית דין בכל מקום ובכל זמן, לחלקות לאדם ששמועתו רעה, והעם מרגזין אחריו שהוא עובר על העריות; והוא שיהיה קול שאינו פוסק כמו שבארנו, ולא יהיו לו אויבים ידועים שמוציאין עליו שמועה רעה. ובן מבזין את זה ששמועתו רעה, ומחרפין את יולדתו בפניו.

כדי, ובן יש לדין תמיד להפקיר ממון שיש לו בעלים, ומאבד זכותו כפי מה שיראה לגדר פרצות הדת ולחזק הפדק, או לקנס אדם זה; וחרי הוא אומר בעזרא "וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים, פעצת השרים וחזקנים יחרם, כל רבושו", מכאן שהפקר בית דין הפקר.

כדי, ובן יש לדין לנדות ולחרים מי שאינו בן נדוי, כדי לגדר פרץ כפי מה שיראה לו שחשעה צריכה לכה, ויאמר שנדוהו או חריומוהו על דעתו, ויפרסם חטאו ברבים שנאמר "אורו מרוז, אומר מלאך ה' ארו ארו, ישביה: כי לא באו לעזרת ה'".

כדי, ובן יש לדין לעשות מריבה עם הראוי להריב עמו, ולקללו, ולהכותו, ולתלש שעריו, ולהשביעו באלהים על פרחו שלא יעשה, או שלא עשה שנאמר "ואריב עמם ואקללם, ואכה מהם אנשים ואמרטם; ואשביעם באלהים".

כדי, ובן יש לו לכתב ידים ורגלים, ולאמר בבית האסורים, ולדחף, ולסחב על הארץ שנאמר "הן למות הן לשרשי, הן לענש נכסין ולאסורין". כל אלו הדברים, כפי מה שיראה הדין שזה ראוי לכה, ושחשעה צריכה לכה.

כדי, וזו ובכל יהיו מעשיו לשם שמים, ואל יהי כבוד הבריות קל בעיניו, שחרי הוא דוחה לא תעשה שלדבריהם, וכל שכן כבוד בני אברהם יצחק ויעקוב המחזיקים בדת האמת שיהיה זהיר שלא יחרם כבודם, אלא להוסיף בכבוד המקום בלבד: שכל המבזה את התורה, גופו מחלל על הבריות; וכל המכבד

את התורה, גופו מכבד על הבריות. ואין כבוד התורה, אלא לעשות על פי חקיה ומושפטיה.

הלכות סנהדרין פרק כה

כה, אסור לדין לנהג בשררה על הצבור ובגסות רוח, אלא בענוה ויראה. וכל פרנס המטיל אימה יתרה על הצבור, שלא לשם שמים נענש, ואינו רואה בן תלמיד חכמים: שנאמר "לכן, יראוהו אנשים; לא יראה, כל חכמי לב".

כה, ב וכן אסור לו לנהג בזה קלות ראש, אף על פי שהן עמי הארץ; ולא יפסע על ראשי עם הקדוש, אף על פי שהן הדיוטות ושפלים: בני אברהם יצחק ויעקוב הם, וצבאות ה' שהוציא מארץ מצרים בכות גדול וביר חזקה.

כה, ג וסובל טרח הצבור ומשאן במשה רבנו, שנאמר בו "באשר ישא האמן את הינק". וחרו הוא אומר "ואצוה, את שפטיכם" זו אזהרה לדין, שיסבל את הצבור "באשר ישא האמן את הינק". וצא ולמד ממשח רבנו, רבן שלכל הנביאים פיון ששלחו הקדוש ברוך הוא להם במצרים, נאמר "ויצום אל בני ישראל"; אמרו מפני הקבלה, שאמר להם למשה ולאחריו, על מנת שיהיו מקללין אתכם, וסוקלין אתכם באבנים.

כה, ד בדרך שנצטוה הדין לנהג במדה זו, כך נצטוו הצבור לנהג כבוד בדין שנאמר "ואצוה אתכם", זו אזהרה לצבור שתהיה אימת הדין עליהן. ולא יתבזה בפניהם, ולא ינהג קלות ראש בעצמו.

כה, ה פיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור,

אסור בעשיית מלאכה בפני שלושה, כדי שלא יתבזה בפניהם. אם המלאכה ברבים אסורה עליו קל וחמר לאכל ולשתות ולהשתבר בפני רבים, ובכנסת עמי הארץ, ובסעודת מיעוה. אוי להם לאותן הדיינים, שנהגו בכך מעלבון תורת משה, שפיו דיניה והשפילות עד ארץ והגיעות עד עפר, וגרמו להן רעה ולבני בניהם בעולם הזה, ולעולם הבא.

כה, ו אסור לנהג קלות ראש בשליח בית דין, וחרו השליח נאמן בשנים לענין הנדוי שאם אמר פלוני הקלני, או חקל הדין, או לא רצה לבוא לדין משמתין אותו על פיו. אבל אין בותבין עליו פתחא, עד שיבואו שנים ויעידו שנמנע לבוא. ואין שליח בית דין חייב באמירת דברים אלו, משום לשון הרע. וכל המצער שליח בית דין, יש לבית דין רשות להכותו מכת מרדות.

כה, ז שליח בית דין שאמר פלוני שלחני בשם אחד מן הדיינים, ולא רצה בעל דין לבוא אין בותבין עליו פתחא שלשמתא: עד שיאמר משם שלשתן. במה דברים אמורים, שהלך השליח ביום שאינו ידוע לישיבת הדיינים. אבל ביום הידוע שהדיינים ישובו בו לדין, הכל יודעין שכל הדיינים מקבצין בו, ואף על פי שבא השליח בשם אחד, באלו בא בשם שלשתן.

כה, ח מי ששלחו לו בית דין, ולא בא לדין מנדין אותו, ובותבין עליו פתחא ונותן שבר הסופר; ובעת שיבוא, קורעין הפתחא. פתכו עליו פתחא מפני שלא קבל הדין פיון שאמר חריני מקבל הדין, קורעין נדויו.

כה, ט קבעו לו בית דין זמן שיבוא היום,

וְלֹא בָּא כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם בּוֹתְבִין עָלָיו פֶּתַחַא
לְעָרְב. בְּמַח דְּבָרִים אָמוּרִים, בְּשַׁחֲיָה
בְּמַדִּינָה, וּמֵרַד וְלֹא בָּא. אֲבָל אִם הָיָה
בְּכַפְרִים, וַיּוֹצֵא וְנִכְנַם קוֹבְעִין לוֹ זְמַן שְׁנֵי
וַחֲמִישֵׁי וְשָׁנִי. וְאִם שָׁלֵם יוֹם שְׁנֵי וְלֹא בָּא
אִין בּוֹתְבִין עָלָיו פֶּתַחַא, עַד לְמַחַר.

כְּהִי אִין קוֹבְעִין זְמַן לֹא בִימֵי נִיסָן וְלֹא
בִימֵי תִשְׁרִי, מִפְּנֵי שֶׁהָעָם טְרוּדִין בְּמוֹעֲדוֹת,
וְלֹא בְּעָרְב שַׁבָּת, וְלֹא בְּעָרְב יוֹם טוֹב. אֲבָל
קוֹבְעִין בְּנִיסָן שְׂיָבוֹא אַחֵר נִיסָן, וּבִתְשִׁירִי
שְׂיָבוֹא אַחֵר תִּשְׁרִי. אֲבָל אִין קוֹבְעִין בְּעָרְב
שַׁבָּת שְׂיָבוֹא אַחֵר הַשַּׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל
טְרוּדִין בְּעָרְב שַׁבָּת.

כְּהִי, יֵאָמֵר מִי שֶׁהוּא בְּמַדִּינָה, וְחָלָף שְׁלִיחַ בֵּית
דִּין וְלֹא מִצָּאוֹ אִין קוֹבְעִין לוֹ זְמַן לְבוֹא, עַד
שְׂיָמְצֵא אוֹתוֹ הַשְּׁלִיחַ וַיֹּאמֶר לוֹ. הָיָה בְּכַפֵּר
חוּץ לְמַדִּינָה אִם דִּרְכּוֹ לְבוֹא בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם
אוֹמֵר הַשְּׁלִיחַ אֶפְלוֹ לְאַחַד מִן הַשִּׁבְעִים, אֶפְלוֹ
אִשָּׁה, אִם יָבוֹא פְּלוּגִי, הוֹדִיעֵהוּ שְׁבִית דִּין
קָבְעוּ לוֹ זְמַן שְׂיָבוֹא הַיּוֹם לְבֵית דִּין. וְאִם לֹא
בָּא, מִנְּדִין אוֹתוֹ לְעָרְב.

כְּהִי, בְּמַח דְּבָרִים אָמוּרִים, בְּשָׂאִין הִדְרָף
שֶׁדִּרְכּוֹ לִילָף בָּהּ עַל מְקוֹם בֵּית דִּין. אֲבָל אִם
הָיָה דִּרְכּוֹ עֲלִיחָן אִין מִנְּדִין אוֹתוֹ, עַד
שֶׁיִּדְּעוּ הַשְּׁלִיחַ בְּעֶצְמוֹ: שָׂמָּה לֹא אָמְרוּ לוֹ
הַשִּׁבְעִים, שְׁחֲרִי חָם אוֹמְרִין דִּרְכּוֹ עַל בֵּית
דִּין, וּכְבֹּר חֲלָף לָהֶם, וְנִפְטָר. וְכֵן אִם לֹא בָּא
לְמַדִּינָה עַד לְמַחַר אִין כּוֹמְכִין עַל הַשִּׁבְעִים,
שָׂמָּה שִׁכְחוּ הַשִּׁבְעִים וְלֹא אָמְרוּ לוֹ.

כְּהִי, יֵאָמֵר מִי שֶׁבָּא לְבֵית דִּין וְקִבֵּל הִדְיוֹ, וַאֲמָרוּ
לוֹ לְשָׁלֵם, וְחָלָף, וְלֹא שָׁלֵם אִין מִנְּדִין אוֹתוֹ,
עַד שֶׁמִּתְרִין בּוֹ שְׁנֵי וַחֲמִישֵׁי וְשָׁנִי; וְאַחֵר כֶּף
מִנְּדִין אוֹתוֹ, עַד שֶׁיִּתֵּן מַח שֶׁהוּא חֵיב. וְאִם

עָמַד שְׁלוֹשִׁים יוֹם, וְלֹא תָבַע נִדְיוֹ מִחֲרִימִין
אוֹתוֹ.

הַלְבוֹת סִנְהֶדְרִין פֶּרֶק כו

כּוּמָא כָּל הַמִּקְלָל דִּין מַדִּינַי יִשְׂרָאֵל עוֹבֵר
בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנַאמֵר "אֱלֹהִים, לֹא תִקְלָל".
וְכֵן אִם קָלַל הַנָּשִׂיא אֶחָד רֹאשׁ הַסִּנְהֶדְרִין
הַגְּדוֹלָה, אוֹ הַמִּלְדָּה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה,
שְׁנַאמֵר "וְנָשִׂיא בְּעַמּוּדָה, לֹא תֵאָר".

כּוּמָא, וְלֹא דִין וְנָשִׂיא בְּלִבָּד, אֵלֹא כָּל הַמִּקְלָל
אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לִזְקָה, שְׁנַאמֵר "לֹא תִקְלָל
חֵרֶשׁ". וְלָמָּה נֵאמַר "חֵרֶשׁ": שֶׁאֶפְלוֹ זֶה
שְׂאִינּוּ שׁוֹמְעִי, וְלֹא נִצְטָעַר בְּקִלְלָהּ זֶה לִזְקָה
עַל קִלְלָתוֹ. וַיִּרְאֶה לִי שֶׁהַמִּקְלָל אֶת הַקָּטָן,
לִזְקָה חֲרִי הוּא כְּחֵרֶשׁ. הַמִּקְלָל אֶת הַגָּדוֹל,
פְּטוּר.

כּוּמָא, הוֹאִיל וּמִקְלָל כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל חֵיב,
לָמָּה יַחַד לָאוּ לְדִין וְלָאוּ לְנָשִׂיא לְחֵיבּוֹ
שְׁתֵּים. נִמְצָאתָ לָמַד, שֶׁהַמִּקְלָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה, בֵּין גְּדוֹל בֵּין קָטָן לִזְקָה
אַחַת. וְאִם קָלַל דִּין, לִזְקָה שְׁתֵּים; וְאִם קָלַל
נָשִׂיא, לִזְקָה שְׁלוֹשׁ. וְכֵן נָשִׂיא שֶׁקָּלַל אָבִיו,
חֵיב מִשּׁוּם אֲרַבְעָה שְׁמוֹת שְׁלוֹשָׁה שְׁלֹכָל
אָדָם, וְאַחַת מִשּׁוּם הָאֵב.

כּוּמָא, הַמִּקְלָל עֲצָמוֹ לִזְקָה כְּמוֹ שֶׁקָּלַל אֲחֵרִים,
שְׁנַאמֵר "הַשְּׁמֹר לָךְ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ". וְאַחַד
הַמִּקְלָל עֲצָמוֹ, אוֹ חֲבֵירוֹ, אוֹ דִין, אוֹ נָשִׂיא
אִינוּ לִזְקָה עַד שֶׁיִּקְלָל בְּשֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת, כְּגוֹן
יְהִי אוֹ שְׂדֵי וְאֱלֹהִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אוֹ בְּכַנּוּי
מִן הַכְּנֻיִין, כְּגוֹן חֲנוּן וְקִנָּא וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.
וְהוֹאִיל וְהוּא חֵיב, אִם קָלַל בְּכָל הַכְּנֻיִין כֶּף
אִם קָלַל בְּכָל לְשׁוֹן, חֵיב: שֶׁהַשְּׁמוֹת שְׁקוּרָאִין
בָּהֶן חַגְוִיִּים לְחֻקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, חֲרִי הֵן בְּכָל
הַכְּנֻיִין. וְאִרְוֵר בּוֹ שְׁבוּעָה, וְבוֹ קִלְלָהּ, וְבוֹ

נְדוּי.

כו, ה אינו לוקח עד שיתירו בו בפני עדים, כשאר כל חיבי לאוין. אבל אם לא היתה שם התראה, או שקלל בלא שם ולא פנוי פגון ארור פלוני, או שהיתה הקללה באה מקלל הדברים פגון שאמר אל יהי פלוני ברוד לה, או אל יברכהו ה, וכיוצא בדברים אלו אינו לוקח.

כו, אף על פי שאינו לוקח אם חרף תלמיד חכמים, מנדין אותו. ואם רצו הדיינים להכותו מפת מרדות, מפיו; ועונשין אותו כפי מה שיראו, שהרי בזה את חזקו. ואם חרף עם הארץ עונשין הדיינים בדבר כפי מה שהשעה צריכה לו, לפי המתחפר ולפי זה שמתחרף.

כו, אף על פי שיש לדין או לגשיא למחל על כבודו, אינו יכול למחל על קללתו. וכן שאר העם אף על פי שמחל על קללתו מפיו את המקלל, שכבר חטא ונתחייב.

הלכות עדות

יש בכללן שמונה מצוות שלוש מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: להעיד בבית דין למי שיודע לו עדות; לדרש ולחקר העדים; שלא יורה העד בדיון זה שהעיד עליו, בדיני נפשות; שלא יקום דבר בעדות אחר; שלא יעיד בעל עברה; שלא יעיד קרוב; שלא להעיד בשקר; לעשות לעד זמם כאשר זמם. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

מזמן. אבל בעדות שמפריש בה מן האפור, וכן בעדות נפשות או מכות הולך ומעיד: "אין חכמה... לנגד ה'" כל מקום שיש חלול השם, אין משגיחין על כבוד הרב.

א, ג בוחן גדול אינו חייב להעיד אלא עדות שחיא למלך ישראל בלבד, הולך לבית דין הגדול ומעיד בה; אבל בשאר העדיות, פטור.

א, ד מצוות עשה לדרש העדים, ולחקר אותן, ולהרבות בשאלתן; ומדקדקין עליהן,

הלכות עדות פרק א

א, א העד מצוה להעיד בבית דין, בכל עדות שיודע, בין בעדות שיחייב בה חברו, בין בעדות שיזכרו בה; והוא, שיתבענו להעיד בדיני ממונות שנאמר "והוא עד, או ראה או ידע; אם לוא יגיד, ונשא עונו".

א, ב היה העד חכם גדול, והיה בית דין פחות ממנו בחכמה הואיל ואין כבודו שילך לפניהם עשה שלכבוד תורה עורה, ויש לו להמנע. במה דברים אמורים, בעדות

וּמִסִּיעִין אוֹתָן מִעֲנִין לְעֲנִין בַּעַת הַשְּׂאֵלָה,
כִּדִּי שִׁישְׁתָּקוּ אוֹ יִחְזְרוּ בָּהֶן, אִם יֵשׁ בַּעֲדוֹתָן
דָּבִי: שְׁנֵאמָר "וְדַרְשֵׁת וְחֻקֶּרֶת וְשִׂאֵלָתָ,
הֵיטֵב". וְצָרִיכִין הַדִּינִין לְהִזְהֵר בַּעַת חֻקֶּרֶת
הָעֵדִים, שֶׁמֶא מִתּוֹכָן יִלְמְדוּ לְשַׁקֵּר.

א, ה בַּשָּׁבַע חֻקֵּירוֹת בּוֹדֵקִין הָעֵדִים בְּאִיזָה
שָׁבוּעַ, בְּאִיזוֹ שָׁנָה, בְּאִיזָה חֹדֶשׁ, בְּכַמָּה
בַּחֹדֶשׁ, בְּאִיזָה יוֹם מִיָּמֵי הַשַּׁבָּת, וּבְכַמָּה
שָׁעוֹת בַּיּוֹם, וּבְאִיזָה מְקוֹם: אֶפְלוֹ אָמַר הַיּוֹם
הָרָגוּ, אוֹ אָמַשׁ הָרָגוּ שׁוֹאֲלִין לוֹ בְּאִיזוֹ
שָׁבוּעַ, בְּאִיזוֹ שָׁנָה, בְּאִיזָה חֹדֶשׁ, בְּכַמָּה
בַּחֹדֶשׁ, בְּאִיזָה יוֹם, בְּאִיזוֹ שָׁעָה.

א, וּמִכָּלֵל הַחֻקֵּירוֹת, יֵתֵר עַל הַשָּׁבַע הַשּׁוֹטֹת
בְּכָל, שְׁאֵם הָעִידוֹ עָלָיו שֶׁעָבַד עֲבוּדָה זָרָה
שׁוֹאֲלִין לָהֶן אֶת מַה עָבַד, וּבְאִיזוֹ עֲבוּדָה
עָבַד; הָעִידוֹ שֶׁחָלַל אֶת הַשַּׁבָּת שׁוֹאֲלִין אוֹתָן
אִיזוֹ מִלֵּאכָה עָשָׂה, וְהִיאֵךְ עָשָׂה; הָעִידוֹ
שֶׁאֵכַל בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים שׁוֹאֲלִין אוֹתָן אִיזָה
מֵאֵכַל אֵכַל, וּכַמָּה אֵכַל; שֶׁהָרָג אֶת הַנֶּפֶשׁ,
שׁוֹאֲלִין אוֹתָן בְּמַה הָרָגוּ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
בְּזֶה, הָרִי הוּא מִכָּלֵל הַחֻקֵּירוֹת.

א, וְהַחֻקֵּירוֹת וְהַדְּרִישׁוֹת הֵם הַדְּבָרִים שֶׁהֵן
עֵיקַר הָעֲדוּת, וּבָהֶן יִתְחַיֵּב אוֹ יִפְטֹר. וְהֵן
כּוֹנֵנֶת הַמַּעֲשֶׂה שֶׁעָשָׂה, וְכוּן הַזְּמַן, וְכוּן
הַמְּקוֹם שֶׁבָּהֶן יּוֹזְמוּ הָעֵדִים, אוֹ לֹא יּוֹזְמוּ:
שְׂאִין אֲנִי יְכוּלִין לְחַזִּים הָעֵדִים, עַד שֶׁיִּכְוֹנוּ
הַזְּמַן וְהַמְּקוֹם.

א, וְעוֹד מֵרִבִּין לְבַדֵּק אֶת הָעֵדִים בְּדְבָרִים
שְׂאִינָן עֵיקַר בַּעֲדוּת, וְאִין הָעֲדוּת תְּלוּיָה
בָּהֶן; וְהֵם הַנִּקְרָאִים בְּדִיקוֹת. וְכָל הַמַּרְבָּה
בְּבִדְיוֹת, הָרִי זֶה מִשְׁבָּח.

א, ט פִּיצָד הֵן הַבְּדִיקוֹת: הָרִי שֶׁהָעִידוֹ עָלָיו
שֶׁהָרָג, וְנִחְקְרוּ בַּשָּׁבַע הַחֻקֵּירוֹת שֶׁמִּנִּינוּ,

שֶׁהֵן בְּכּוֹנֵנֶת הַזְּמַן וְכּוֹנֵנֶת הַמְּקוֹם, וְנִדְרָשׁוּ
בְּכּוֹנֵנֶת הַמַּעֲשֶׂה, וְכוּנוּ הַכְּלִי שֶׁהָרָגוּ בּוֹ
בּוֹדֵקִין אוֹתָן עוֹד, וְאֹמְרִין לָהֶן, מַה הָיָה
לּוֹבֵשׁ הַנֶּחֱרָג אוֹ הַחֹרֵג, בְּגָדִים לְבָנִים אוֹ
שְׁחוּרִים, עֶפֶר הָאָרֶץ שֶׁנֶּחֱרָג עָלֶיהָ, לָבָן אוֹ
אֲדָם. אֵלֹו וְכִיּוּצָא בָּהֶן, הֵם הַבְּדִיקוֹת.

א, וְיִמַּעֲשֶׂה שְׁאֵמְרוּ עֵדִים הָרָגוּ בְּמְקוֹם פְּלוֹנִי
תַּחַת הַתְּאֵנָה, וּבְדִקוֹ הָעֵדִים וְאָמְרוּ לָהֶם,
תְּאֵנִים שָׁלָה שְׁחוּרוֹת הָיוּ אוֹ לְבָנוֹת, עֵקֶצִין
שֶׁלְאוֹתָם הַתְּאֵנִים אֲרוּכּוֹת הָיוּ אוֹ קְצָרוֹת.
וְכָל הַמַּרְבָּה בְּבִדְיוֹת אֵלֹו וְכִיּוּצָא בָּהֶן,
מִשְׁבָּח.

הַלְכוֹת עֲדוּת פֶּרֶק ב

ב, א מַה בֵּין חֻקֵּירוֹת לְבְדִיקוֹת: בַּחֻקֵּירוֹת
וְדִרִישׁוֹת אִם כּוּן הָאֶחָד אֶת עֲדוּתוֹ, וְהָעֵד
הַשֵּׁנִי אָמַר אִינִי יוֹדֵעַ עֲדוּתָן בְּטָלָה; אֲכַל
בְּבִדְיוֹת אֶפְלוֹ שְׁנִיָּהֵן אֹמְרִין, אִין אֲנִי
יוֹדֵעִין עֲדוּתָן קִיָּמָת. וּבַזְּמַן שֶׁהֵן מִכְחִישִׁין
זֶה אֶת זֶה, אֶפְלוֹ בְּבִדְיוֹת עֲדוּתָן בְּטָלָה.

ב, ב פִּיצָד: הָעִידוֹ שֶׁהָרָג זֶה אֶת זֶה, וְאָמַר
הָעֵד הָאֶחָד כְּשֶׁנִּחְקַר בַּשָּׁבוּעַ פְּלוֹנִי, בַּשָּׁנָה
פְּלוֹנִית, בַּחֹדֶשׁ פְּלוֹנִי, בְּכַף וְכַף בַּחֹדֶשׁ,
בְּרִבְעֵי בַּשַּׁבָּת, בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם, בְּמְקוֹם
פְּלוֹנִי הָרָגוּ; וְכֵן כְּשֶׁדִּרְשׁוּ בְּמַה הָרָגוּ, אָמַר
הָרָגוּ בְּסִיף. וְכֵן הָעֵד הַשֵּׁנִי כּוּן עֲדוּתוֹ בְּכָל
חוּץ מִן הַשָּׁעוֹת, שְׁאֵמַר אִינִי יוֹדֵעַ בְּכַמָּה
שָׁעוֹת הָיָה בַּיּוֹם, אוֹ שְׁכּוּן אֶת הַשָּׁעָה, וְאָמַר
אִינִי יוֹדֵעַ בְּמַה הָרָגוּ וְלֹא הִכְנַתִּי בַּכְּלִי
שֶׁהָיָה בִּידוֹ עֲדוּתָן בְּטָלָה.

ב, ג אֲכַל אִם כּוּנוּ הַכָּל, וְאָמְרוּ לָהֶן הַדִּינִין
פְּלוֹי הָיוּ שְׁחוּרִים אוֹ לְבָנִים, וְאָמְרוּ אִין אֲנִי
יוֹדֵעִים, וְלֹא שִׁמְנוּ לְבָנוּ לְדְבָרִים אֵלֹו שְׂאִין
בָּהֶן מִמַּשׁ עֲדוּתָן קִיָּמָת.

נחלקו בשקיעתה.

הלכות עדות פרק ג

ג,א אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה, שנאמר "משפט אחד יהיה לכם". אבל אמרו חכמים, כדי שלא תנעל דלת בפני לווי, אין עדי ממון צריכין דרישה וחקירה.

ג,ב ביצד: אמרו העדים בפנינו הלזה זה את זה מנה בשנה פלונית אף על פי שלא פונו את החדש, ולא את המקום שהלזה בו, ולא את המנה אם היה מוטבע פלוני או מוטבע פלוני עדותן קיימת.

ג,ג במה דברים אמורים, בהודאות והלואות ומתנות ומכירות וכיוצא בהן. אבל בדיני קנסות צריכין דרישה וחקירה, ואין צריך לומר במלקיות ובגלות. וכן אם ראה חדין שחדין מרמה וחסש לו צריך דרישה וחקירה בעדי נפשות, אף על פי שהן עדי הודאות והלואות.

ג,ד אף על פי שאין עדי ממונות צריכין דרישה וחקירה, אם הכחישו העדים זה את זה בחקירות או בדרישות, עדותן בטלה; ואם הכחישו זה את זה בבדיקות, עדותן קיימת.

ג,ה ביצד: אחד אומר בניסן לזה ממונה, והשני אומר לא כי, אלא באיר, או שאמר האחד בירושלים, והשני אומר לא כי, אלא בלוד היינו עדותן בטלה; וכן אם אמר האחד חבית שליון הלזהו, והשני אומר שלשמן היתה עדותן בטלה: שחרי הכחשו בדרישה.

ג,ו אבל אם אמר האחד מנה שחור, והשני

ב,ד אמר אחד כלים שחורים היה לבוש, ואמר השני לא כי, אלא כלים לבנים היה לבוש חרי עדותן בטלה; ובאלו אמר האחד ברביעי בשבת והשני בחמישי, שאין כאן עדות, או שאמר האחד בסוף תרגו, והשני אומר פרמח שאין כאן עדות: שנאמר "נכון הדבר"; וכיון שהכחישו זה את זה, בדבר מכל הדברים אין זה "נכון".

ב,ה היו העדים מרבים שנים מהן פונו עדותן בחקירות ובדרישות, והשלישי אומר איני יודע תתקנם העדות בשנים, ויחרגו. אבל אם הכחיש את שניהן, אפלו בבדיקות עדותן בטלה.

ב,ו עד אחד אומר ברביעי בשבת בשנים בחדש, והשני אומר ברביעי בשבת בשלושה בחדש עדותן קיימת: שזה ידע בעבורו שלחדש, וזה לא ידע.

ב,ז במה דברים אמורים, עד חצות החדש. אבל אחר חצות פגון שאמר האחד בששה עשר בחדש, והשני אומר בשבעה עשר אף על פי שפנו שניהם יום אחד מימי השבת, עדותן בטלה: שאין חצי החדש בא, אלא וכבר ידעו הכל אימתי היה ראש החדש. אמר האחד בשלושה בחדש, והשני אומר בחמשה עדותן בטלה.

ב,ח אמר עד אחד בשתי שעות ביום, והשני אומר בשלוש שעות היה עדותן קיימת, שדרך העם לטעות בשעה אחת. אבל אם אמר האחד בשלוש שעות, והשני אומר בחמש עדותן בטלה.

ב,ט אמר עד אחד קדם הניח החמה, ואחר אומר בהניח החמה עדותן בטלה, אף על פי שהיא שעה אחת: שהדבר נפר לכל. וכן אם

אומר מנה לכן היה, זה אומר בדיטה
העלונה היו פשהלוהו, והשני אומר בדיטה
התחתונה היו עדותן נקמת. אפלו אמר
האחד מנה הלוחו, והשני אומר מאתים חיב
לשלם מנה, שיש בכלל מאתים מנה. וכן אם
אמר האחד דמי חבית שליין יש לו בידו,
וזה אומר דמי חבית שמן משלם בפחות
שבדמים. וכן כל פיוצא בזה.

ג, דין תורה שאין מקבלין עדות, לא בדיני
ממונות ולא בדיני נפשות, אלא מפי
העדים: שנאמר "על פי שנים עדים" מפיהם,
ולא מכתב ידן. אבל מדברי סופרים
שחותבין דיני ממונות בעדות שבשטר, אף
על פי שאין העדים קיימין, כדי שלא תנעל
דלת בפני לוין. ואין דנין בעדות שבשטר
בדיני קנסות, ואין צריך לומר במכות
ובגלות, אלא מפיהם, ולא מכתב ידן.

ג, ח כל עד שנחקרה עדותו בבית דין, בין
בדיני ממונות בין בדיני נפשות אינו יכול
לחזור בו. פיצד: אמר מטעה הייתי, שזגג
חיותי, נזפרתי שאין הדבר כן, לפחדו
עשיתי אין שומעין לו, אפלו נתן טעם
לדבריו.

ג, ט וכן אינו יכול להוסיף בעדותו תנאי.
כללו שלדבר: כל דברים שיאמר העד אחר
שנחקרה עדותו, שיבוא מכללן בטול
העדות, או הוספת תנאי בה אין שומעין לו.

ג, י עדים חתומין על השטר הרי הן כמי
שנחקרה עדותן בבית דין, ואינן יכולין
לחזור בהן. במה דברים אמורים, בשאפשר
לקיים את השטר שלא מפיהם, כגון שהיו
שם עדים שזה כתב ידן, או שהיה כתב ידן
יוצא במקום אחר.

ג, יא אבל אם אי אפשר לקימו אלא מפיהם,
ואמרו כתב ידינו הוא זה, אבל קטנים
היינו, קרובים היינו, אנוסין היינו, מטעין
היינו הרי אלו נאמנים, ויבטל השטר.

ג, יב אמרו פסולי עדות היינו בעברה, או
שחר לקחנו על עדות זו אין נאמנין: שאין
אדם משים עצמו רשע, עד שיעידו עליו
עדים שהוא רשע. וכן אם אמרו אמנה היו
דברינו, אין נאמנין שהמעיד על שטר
אמנה, במעיד בשקר.

ג, יג אמרו העדים שטר מכר זה, מודעה
נמסרה לנו עליו אף על פי שכתב ידן יוצא
ממקום אחר, הרי אלו נאמנין. אמרו על
תנאי היה שטר זה אם היה כתב ידן יוצא
ממקום אחר, אין נאמנין; ואם אין השטר
מתקיים אלא מפיהם, נאמנין, ואומרינן
לבעלי הדין, קימו התנאי ובואו לדין. אמר
האחד מן העדים על תנאי היו הדברים,
והשני אומר לא היה שם תנאי הרי כאן עד
אחד.

ג, יד גם בדיני ממונות, אין מקבלין עדים
אלא בפני בעל דין. ואם היה בעל דין חולה,
או שהיו העדים מבקשים לילך למדינת הים
ושלחו לבעל דין ולא בא הרי אלו מקבלין
עדים שלא בפניו.

ג, טו במה דברים אמורים, בעדות על פה.
אבל השטר, מקיימין בבית דין את עדיו
שלא בפני בעל דין. ואפלו היה עומד וצווח
ואומר, שטר מזיף הוא, עדי שקר הן, פסולי
עדות הן אין משגיחין בו, אלא מקיימין את
השטר. ואם יש לו ראיה לפסל, יפסל.

ג, טז כל מי שיש לו ראיה בעדים, הוא מטפל
בעדים עד שיביא אותן לבית דין. ואם ידעו

בית דין שבעל דינו אלם, וטען התובע שהעדים מתפחדים מבעל דינו שיבואו ויעידו לו חרי בית דין בופין את בעל דינו שיביא הוא העדים. וכן כל פיוצא בדברים אלו, דנין בהן לאלם.

הלכות עדות פרק ד

ד, א עדי נפשות צריכין שיהיו שניהם רואין העושה עברה באחד, וצריכין להעיד באחד, ובבית דין אחד. אבל בדיני ממונות, אינן צריכין לבד.

ד, ב פיצד: היה אחד רואהו מחלון זה בשעבר העברה, והעד השני רואהו מחלון אחר אם היו שני העדים רואין זה את זה, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין. היה זה המתרה בו רואה את העדים, והעדים רואין אותו אף על פי שאין רואין זה את זה, המתרה מצטרפן.

ד, ג היו שני העדים בבית אחד, והוציא אחד מהן ראשו מן החלון, וראה זה שעושה מלאכה בשבת, ואחד מתרה בו, והבנים ראשו, וחזר העד השני והוציא ראשו מאותו החלון וראהו אין מצטרפין: עד שיראו שניהם באחד.

ד, ד היו שני עדים רואין אותו מחלון זה, ושני עדים רואין אותו מחלון אחר, ואחד מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו, חרי זו עדות אחת; ואם לא היו רואין אלו את אלו, ולא צרף אותן המתרה חרי אלו שתי עדיות. לפיכך אם נמצאת אחת מהן זוממת הוא והן נהרגין, שהרי הוא נהרג בעדות חפת השניה.

ד, ה אבל בדיני ממונות אף על פי שראו זה אחר זה, עדותן מצטרפת. פיצד: אמר

האחד בפני הלוחו ביום פלוני, או בפני הודה לו, ואמר העד השני וכן אני הלוחו בפני, או הודה לו ביום אחר חרי אלו מצטרפין.

ד, ו וכן אם אמר האחד בפני הלוחו, והשני אומר בפני הודה לו, או שאמר הראשון בפני הודה לו, והשני שהעיד אחר זמן אמר בפני הלוחו חרי אלו מצטרפין.

ד, ז וכן בעת שמעידין בבית דין יבוא אחד, ושומעין דבריו היום, וכשיבוא העד השני לאחר זמן, שומעין דבריו; ומצטרפין זה לזה, ומוציאין בהן הממון.

ד, ח וכן אם היה עד אחד בכתב, ועד אחד על פה מצטרפין. ואם אמר זה שלא כתב עדותו, קניתי מידו על דבר זה, ולא בא המלוה הזה, ולא שאל ממני לכתב שניהם מצטרפין; ונעשת מלוה בשטר, ואינו יכול לומר פרעתי.

ד, ט העיד העד האחד בבית דין זה, והעיד השני בבית דין אחר יבוא בית דין אצל בית דין, ויצטרפו עדותן. וכן אם העידו שני העדים בבית דין זה, וחזרו והעידו בבית דין אחר יבוא אחד מכל בית דין ובית דין, ויצטרפו. אבל העד עם הדין שהעידו שני העדים בפניו, אין מצטרפין.

ד, י אף על פי שמצטרפין העדות, בדיני ממונות, צריך שיעיד כל עד אחד משניהם, בכל הדבר כמו שבארנו. אבל אם העיד אחד במקצת הדבר, והעיד השני במקצתו אין מקימין את הדבר מעדות שניהם: שנאמר "יקום דבר", ולא חצי דבר.

ד, יא פיצד: זה אומר אבל שדה זו שנה פלונית, וזה העיד שאכלה בשנה שניה, וזה המשך בעמוד אחרון של חומש רש"י...

7 DEC	ראשון Sunday	יז 17	בבלי: זבחים פד ירושלמי: נזיר ג תוספתא: פרה יא נ"ך: משלי יט רמב"ם: סנהדרין כד	נץ החמה 7:07 סו"ץ קר"ש - גר"א 9:26 סו"ץ תפלה - גר"א 10:13 צה"כ לשיטת ר"ת 5:41	עלות השחר 5:54 סו"ץ קר"ש - פג"א 8:50 סו"ץ תפלה - פג"א 9:49 שקיעה 4:28
8 DEC	שני Monday	יח 18	בבלי: זבחים פה ירושלמי: נזיר ד תוספתא: פרה יב נ"ך: משלי כ רמב"ם: סנהדרין כה	נץ החמה 7:08 סו"ץ קר"ש - גר"א 9:27 סו"ץ תפלה - גר"א 10:14 צה"כ לשיטת ר"ת 5:41	עלות השחר 5:55 סו"ץ קר"ש - פג"א 8:51 סו"ץ תפלה - פג"א 9:50 שקיעה 4:28
9 DEC	שלישי Tuesday	יט 19	בבלי: זבחים פו ירושלמי: נזיר ה תוספתא: טהרות א נ"ך: משלי כא רמב"ם: סנהדרין כו	נץ החמה 7:09 סו"ץ קר"ש - גר"א 9:28 סו"ץ תפלה - גר"א 10:14 צה"כ לשיטת ר"ת 5:41	עלות השחר 5:56 סו"ץ קר"ש - פג"א 8:52 סו"ץ תפלה - פג"א 9:50 שקיעה 4:28
10 DEC	רביעי Wednesday	כ 20	בבלי: זבחים פז ירושלמי: נזיר ו תוספתא: טהרות ב נ"ך: משלי כב רמב"ם: עדות א	נץ החמה 7:09 סו"ץ קר"ש - גר"א 9:28 סו"ץ תפלה - גר"א 10:15 צה"כ לשיטת ר"ת 5:41	עלות השחר 5:56 סו"ץ קר"ש - פג"א 8:52 סו"ץ תפלה - פג"א 9:51 שקיעה 4:28
11 DEC	המישי Thursday	כא 21	בבלי: זבחים פח ירושלמי: נזיר ז תוספתא: טהרות ג נ"ך: משלי כג רמב"ם: עדות ב	נץ החמה 7:10 סו"ץ קר"ש - גר"א 9:29 סו"ץ תפלה - גר"א 10:16 צה"כ לשיטת ר"ת 5:41	עלות השחר 5:57 סו"ץ קר"ש - פג"א 8:53 סו"ץ תפלה - פג"א 9:52 שקיעה 4:28
12 DEC	ששי Friday	כב 22	בבלי: זבחים פט ירושלמי: נזיר ח תוספתא: טהרות ד נ"ך: משלי כד רמב"ם: עדות ג	נץ החמה 7:11 סו"ץ קר"ש - גר"א 9:30 סו"ץ תפלה - גר"א 10:16 צה"כ לשיטת ר"ת 5:41	עלות השחר 5:58 סו"ץ קר"ש - פג"א 8:54 סו"ץ תפלה - פג"א 9:52 שקיעה 4:28
Candle Lighting 4:11 הדלקת הנרות					
13 DEC	שב"ק Shabbos	כג 23	בבלי: זבחים צ ירושלמי: נזיר ט תוספתא: טהרות ה נ"ך: משלי כה רמב"ם: עדות ד	נץ החמה 7:12 סו"ץ קר"ש - גר"א 9:30 סו"ץ תפלה - גר"א 10:17 צה"כ לשיטת ר"ת 5:42	ישיב, פבה"ח עלות השחר 5:59 סו"ץ קר"ש - פג"א 8:54 סו"ץ תפלה - פג"א 9:53 שקיעה 4:29
Shabbos Ends 5:42 זמן מוצש"ק					

מברכים חודש טבת המולד: דער מולד איז געווען שבת קודש פארטאגס, 22 מינוט מיט 10 חלקים נאך 2. ראש חודש: שב"ק ולמחרתו ביום הראשון

דורך דעם וואס א איד איז מקיים מצוות מעשיות, וועט ער אנהויבן צו געדענקען און מער נישט פארגעסן.

(ספר המדות אות זכירה סימן ו')